

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

חלק א'

דרשת מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

שנמסרה במסגרת

הילולת מהרי"ץ זיע"א

וכנס היסוד לקרית מהרי"ץ

אור לכ"ח ניסן התשע"ז

חלק ב'

השיעור השבועי

מפי מרן שליט"א

מוצש"ק אחרי מות וקדושים

אייר ה'תשע"ז

מהדורא שניה מתוקנת

הודעה משמחת

בשבח והודאה להש"ת וברגשי גיל הננו לבשר לציבור החרדי בני קהילות קודש תימן יע"א
כי לאחר מאמצים רבים למציאת פתרון מצוקת הדיור ובתום מו"מ מתמשך עם חברת "הרי זהב"

נחתם בס"ד ההסכם להקמת

קרית מהרי"ץ

בעיר עמנואל ת"ו

אשר תהיה פתרון מושלם לחיי תורה וקהילה תוססים, באוירה נעימה ורגועה

זה מכבר ניתנו ההיתרים לבניית הקריה, והצפי למסירת מפתחות הדירות לרוכשים הוא בתוך כ-24 חודש

ההרשמה תחל במהלך הילולת מהרי"ץ זיע"א
שתתקיים בעד"ה ביום ראשון בערב, אור לכ"ח בניסן ה'תשע"ז
באולמי "ארמונות חן" רח' שלמה המלך 29 בני ברק,
המעמד ייפתח בתפילת ערבית בשעה 7:45 בערב.

בהשתתפות

מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עות תימן ונשיא הקריה

ובני בית ההוראה "פעולת צדיק" שליט"א, רבנים חשובים ואישי ציבור
ידידנו הרב עזרא גרשי הי"ו - ראש המועצה המקומית עמנואל

במהלך הכנס תימסר סקירה נרחבת על ידי חברת "הרי זהב"
ויוצגו המפרטים הטכניים ומחירי הדירות

הרכישה מותנית באישור "ועדת קבלה"

כיוון משפטי
ע"י יידונו ע"ד
ר שמעון אשואל הי"ו

השקעה כדאית
אפשרות ל-100% מימון
(בכפוף לתנאי הגורם המממן)

ערוביות בהתאם
חוקי המכר

סטודרס בנייה גבוה
ומפרט סכני עשיר

אפשרויות תעסוקה
באיזור

בני כנסת, כולל אבניקים,
ומוסדות חינוך וחסד

כ-35 דק' מגני ברק
וכ-20 דק' מאלעד

דירות 2/3/4/5 חדר'
(אפשרות ההחבה עד 5 חדר')
מרכסות וגינות פרטיות

המיקום הטוב ביותר
בעמנואל, על רכס הרי,
מגד נוף עוצר נשימה

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

דרשת מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

שנמסרה במסגרת
הילולת מהרי"ק זיע"א
וכנס היסוד לקרית מהרי"ק
אור לכ"ח ניסן ה'תשע"ז
אולמי ארמונות חן – בני ברק

לק"י

מעמד יומא דהילולא ה-212 למהרי"ץ זיע"א
וכנס היסוד לקרית מהרי"ץ בעיר עמנואל
שנערך ביום ראשון אור לכ"ח בניסן ה'תשע"ז
באולמי ארמונות חן – בני ברק.

נושאי הדרשה:

טעם נפלא בכוונת דברי מהרי"ץ זיע"א, להקדים בימי ספירת העומר את המזמורים
'למנצח על הגתית' ו'שיר למעלות' לפני מזמור 'למנצח בנגינות'.
הסיבה במשנת מהרי"ץ – כיצד ומדוע קיבלו חכמי תימן עליהם את הרמב"ם לרב
ומורה?

שבחי הרמב"ם ליהדות תימן.

כלל ברור מתי קיבלו את שיטת הרמב"ם, ומתי לא קיבלו את שיטתו.
פירוש נפלא למשנה במסכת אבות 'הפוך בה והפוך בה דכולא בה'.
תשובות נמרצות לשאלות שנשאלו מקרוב על מנהגי תימן.
שמירת המנהגים והמסורת בתוככי מוסדות התורה משאר העדות.
תוכחת מוסר בנוגע לקדושת בתי הכנסת.
אופי וצביון תכונותיה של קרית מהרי"ץ בעמנואל.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לדרשה דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

והדבר השלישי – מאסיפתו לבית עולמו של גאון עוזנו מהרי"ץ, אנו מונים מאתיים ושתים עשרה שנה, ובמקביל, אנו מונים שתים עשרה שנה בס"ד לייסוד בית המדרש "פעולת צדיק" ע"ש מהרי"ץ בעיר בני ברק. זהו מספר מקביל. כל זה מלבד החשבון לחרבן בית מקדשינו, הראשון והשני, שאנו מזכירים בלילי תשעה באב.

טעם נפלא בכונת דברי מהרי"ץ זיע"א, להקדים בימי ספירת העומר את המזמורים 'למנצח על הגתית' ושייר למעלות' לפני מזמור 'למנצח בנגינות'.

כיון שאנו כעת ביומא דהילולא דיליה, ובספרים הקדושים כתוב, שביום זה נלמדת תורתנו בעולמות העליונים ביתר שאת וביתר עז, לכן גם אנו נזכיר בקצרה את מה שדיברנו אתמול בשיעור השבועי במוצ"ש, על אחד הדברים המוקשים בתורת מהרי"ץ ובהבנתו ואין צורך כעת להרחיב בזה כי בודאי זה יודפס בקרוב בעז"ה. רק נזכיר בראשי פרקים.

מהרי"ץ כתב [עין חיים ח"ב דף מ"א] בעניין ספירת העומר כך, ונהגו העולם בימי העומר לומר מזמור אלהים יחננו וכו', מפני שיש מ"ט תיבות כנגד מ"ט ימים וכו'. ונהגו לאמרו אחר המזמורים שנהגו לומר בשאר הימים בערבית, וכן (ה)ב[דין, מטעם דכל התדיר מחבירו קודם לחבירו וכו'.

כל הרואה את דברי מהרי"ץ הללו, ישום וישרוק. הכלל בתדיר ושאינו תדיר, שתדיר קודם, לא נאמר כשיש סיבה להקדים מזמור אחד על חבירו. מעתה קשה, הרי מזמור "למנצח בנגינות" קשור לספירת העומר בדוקא, ולכן מסתבר שיש להקדימו לשאר המזמורים?

וכבר דיברנו בעבר בס"ד כי בזמן שמהרי"ץ אומר "ודוק", צריכים להבין שנאמרה פה איזו סברא בהבנה עמוקה שאינה מובנת ברגע הראשון. ולצערך, גם עד היום לא חכמו רבים להבינה.

נפתח בכבוד כל הרבנים הגאונים שליט"א, אשר באו לכבוד ולפאר בנוכחותם את המעמד הגדול הזה, לכבוד גאון עוזנו מהרי"ץ זצוק"ל, ואת כל הקהל הקדוש.

בפרט, שהיום יום בשורה לנו, אשר מהרי"ץ חי וקיים... כוונתי כלפי הקמת הקריה החדשה בעמנואל, ע"ש מהרי"ץ זיע"א, בשביל להמשיך באמצעותה את שושלת הדורות, לבססה ולחזקה מהמסד ועד הטפחות. זה היום עשה יי' נגילה ונשמחה בו [ותהלים קי"ח, כ"ד].

אנו ביהדות תימן הנאמנה, מונים שלושה תאריכים. שנת ה'תשע"ז, שנת ב'שכ"ח ושנת ר"ב. שנת ה'תשע"ז – חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאת העולם. שנת ב'שכ"ח – אלפיים שלוש מאות עשרים ושמונה לשטרות.

מקובל להבין, שמניין זה הוא כמ"ש הרמב"ם בהל' גירושין ופ"א הלכה כ"ז, שהמניין הוא לראשית מלכות אלכסנדרוס מוקדון, לפי שאז התחילו להזכירו כשכתבו שטרי חוב וכדו'. אבל כבר הסברנו בעבר בס"ד ועיין שיעור מוצ"ש"ק משפטים ומוצ"ש"ק תרומה שנת ה'תשע"א, וכן בקובץ דברי חפץ ח"ה, דף ע"א, שיש בזה טעם פנימי, והטעם הנז' נאמר לצורך הסוואה.

הטעם האמיתי הוא, שלפני ב'שכ"ח שנים, מת עזרא הסופר. ומאז בעוה"ר פסקה הנבואה מעם ישראל. דהיינו, שינוי גדול חל בעולם מפטירתו של עזרא, שלפניו שרתה הנבואה בעם ישראל, ואחריו כבר חלה ירידה גדולה מאד, שבאה לידי ביטוי בביטול הנבואה מישראל. על החסרון הזה, אנו מצטערים, מתפללים ומייחלים שהקב"ה ישיב שכינתו לתוכנו. כאמור, הנה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום יי' הגדול והנורא ומלאכי ג', כ"ג. בעוונותינו הרבים, כבר ב'שכ"ח שנים אנו ללא נבואה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לפנינו. לפי הנראה, מבלעדיו לא היתה תקומה למסורת תימן מסיבות שהזמן גרמא.

אבל נפלה טעות נפוצה בפי ההמון. חושבים שמהרי"ץ מציב את הרמב"ם כמנהיגו היחידי והבלעדי של יהדות תימן, ועל פיו יישק כל דבר, עד שהרבה פעמים אומרים, "הבלדי, עושים הכל כמו הרמב"ם". אינני יודע כיצד נתפשטה טעות זו, עד שאפילו תלמידי חכמים רבים אומרים כך, ובפרט אלו שמעדות אחרות. אולם עליהם אין לי טענה כל כך, כי אינם יכולים להבין את הדקויות. לפי המציאות, הלא בהרבה מגופי תורה, איננו נוהגים בהם כדעת הרמב"ם.

בכדי להסביר את עוקץ העניין ומדוע הוא כך, יש לבאר אותו משרשו ומיסודו. הערימו עלינו טענות רבות, הן בכתב והן בעל פה, ואני רוצה בס"ד להסביר כעת את העניין מהשורש, ליישב וליישר את כל ההדורים.

ישנו ספר הנקרא "מגילת תימן" אשר מייחסים אותו למהרי"ץ, וכנראה שזו אמת. הבאתי דברים ממנו במאמר "משנת מהרי"ץ", הנדפס בהקדמה למשניות המנוקדות ומוגהות על ידי מהרי"ץ המפורסמות ודף דו.

ידוע שגלות תימן מימי בית ראשון, ולא עלו לארץ ישראל בימי בית שני, נגד דעת עזרא הסופר. מהרי"ץ במגילת תימן האמורה מסביר את העניין ואומר שהם לא עלו כי הם ידעו שהמקדש עתיד להיחרב, ככתוב ושה"ש ה ג פְּשָׁטִי אֵת פְּתַנְתִּי אֵיכָבָה אֶלְבְּשָׁנָה, מהרי"ץ מאריך שם להסביר את חיי יהדות תימן מימי קדם, מזמן המשנה שחיברה רבינו הקדוש, ואח"כ הגמרא וכו'.

וכך כתוב שם, כשחזרה הגמרא גם היא נתפשטה בכל הגלויות, וגלות צנעא כמו הם, וקיבלוה בסבר פנים יפות, והיו מעתיקים אותה ללמד בני ישראל קושיות ותידוצים, והיו מפרשים בה פירושים עצומים.

התברר שמהרי"ץ הוא לא הראשון שכתב מנהג זה, כבר חכמי תימן שלפניו הקדימוהו, אך לא נחתו להסביר אותו. הכוונה למה"ר יצחק ונה זצוק"ל, שסובר שיש לאחזר את מזמור "למנצח בנגינות", הוא וגם מה"ר יחיא אלאכברי סידרו את המזמורים בימי העומר כפי שיטת מהרי"ץ. מהרי"ץ בא אחריהם, הוא השלישי, והראשון שנתן את הטעם לסדר זה.

אבל קשה מאד, איך אפשר להבין סברא זו. כיצד אנו מנתקים את מזמור "למנצח בנגינות" הקשור לספירת העומר, בגלל סברת תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם?

הסברנו בשיעור בס"ד, שבעצם נאמר כאן חילוק דק, ומי שיעיין בו יראה שהוא תורת אמת ממש. החילוק הוא, שישנו הבדל בין ספירת העומר לבין ימי העומר. מזמור "למנצח בנגינות", קשור לימי העומר, ולא לספירה. גם אילו לא היתה מצוה לספור, היה מתייחס המנהג לומר מזמור זה. ממילא שייך בו הכלל, תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

הפנאי כעת אינו מסכים להסביר חילוק זה עד תומו, לכן נתעכב כאן רק על ראייה אחת נפלאה מדברי הרד"א. רבי דוד אבודרהם קבע בספרו את אמירת מזמור "למנצח בנגינות" בימי העומר לקראת סיום תפילת שחרית, אחרי שיר של יום. ממילא למדנו שאינו קשור בכלל לספירת העומר עצמה, אלא לימי הספירה. ואין לומר שכתב כן מפני שחזרו על הספירה בבוקר כמנהג כמה קהילות כיום, כי בזמנם לא ספרו כלל בשחרית ואכמ"ל.

הסיבה במשנת מהרי"ץ – כיצד ומדוע קיבלו חכמי תימן עליהם את הרמב"ם לרב ומורה?

מה שאנו מתכוונים לחדש כיום בעז"ה, הוא כך. אנו מתבססים על תורת מהרי"ץ זיע"א ועל המסורת שלו. ובזכותו נשתמרה בידינו מסורת תימן עד היום. הוא האיש ששלחו הקב"ה

חיבור הי"ד ופירוש המשנה, כתב הוא ספר הי"ד בכתיבת יד, וגם פירוש המשנה בלשון ערבי, ושלח אותם ממצרים אל עיר צנעא.

לא אכנס כעת לפרטים, לדברים צדדיים ולהערות, ואפשר לעיין בגוף הספר ובהערות המצויינות שם בפנים. נדבר כעת על הנקודה העיקרית.

ויהי כאשר הגיעו הספרים האלו, ויקראו בו חכמי תימן קיבלו את ספרי הרמב"ם ויראו כי כמוהו לא היה מן העולם, הלכות פסוקות בלשון צח וקצר כולל כל התורה, המצוות הנהוגות והבלתי נהוגות, יש ליתן לב לנקודה משמעותית מאד – ויבדוק בקונטרסיהם מתכמיהם, וראו כי הדבר בא בכיוון בקונטרסים אל מה שחיבר וזיקק הרמב"ם בספריו.

הדברים ברורים. יהדות תימן לא קיבלה את הרמב"ם לשנות את מנהגיה ומסורתה. אלא הם עשו השוואות, וראו שקבלתם תואמת לדברי הרמב"ם. ההבדל העיקרי ביניהם הוא שהרמב"ם חיבר ספר קצר, קולע אל השערה ולא יחטיא. כל הספרים מלפני הרמב"ם, כהגאונים, הלכות פסוקות והרי"ף, כולם בנויים על מסכתות הגמרא עכ"פ, או כלשונות הגמרא וכדו', וקשה להוציא מהם הלכה למעשה.

הרמב"ם בחכמתו חיבר ספר נפלא כל כך, עד שכתב עליו המאירי בהקדמה לבית הבחירה, לפניו לא היה כן מחבורי הגאונים וכו' ואחריו לא יהיה כן. חכמי תימן נהנו מאד מחיבור הרמב"ם ומהסדר המופתי, ופסקו התאימו למסורתם, ממילא – [ממשיך מהר"י זיע"א ואומר] ויקבלוהו עליהם לרב ולשר ולקצין, לעשות כדבריו בכל ענייניו כמשה מפי הגבורה.

ובאותם הימים היו אומרים בקדיש, בחינא ובחיי מרנא הרמב"ם. דבר זה ידוע. גם הרמב"ן באיגרותיו לחכמי צרפת מביא זאת, ונמצא גם

כנראה שלא יודעים את גדלותם של חכמי תימן מימי קדם, כיון שלצערנו בעוה"ר נאבדו ספריהם בגלות מוזע, ומי יודע אם לא יתגלו ביום אחד, כי לפי מה שאנו יודעים יש עדיין הרבה ספרים בהרבה מקומות, שלא שזפתם עין רואה, ואפילו אינם רוצים שיראו את הספרים האלה. בעז"ה יגיע היום והרבה דברים שהיו בעבר עלומים יתגלו. כמו שאנו מגלים מדי פעם דבר שלא ידעום בעבר, לא ידעו אותם לפני כחמשים או מאה שנה, שחשבו לאבודים, ולבסוף התגלו. כנראה שגם הספרים הקדמונים שלנו יתגלו. אכ"ר.

ובכל אופן מדברים בדורות הראשונים על גאונים אנשי תימן, ומזכירים אותם בשמותיהם, ואיזה ספרים מיוחדים הם חיברו. עיין בעיני יצחק על ש"ע המקוצר ה' שחיטה סימן קכ"ד אות י'. גם מהר"י זיע"א כתב מכח המסורת שהיתה בידו, שהם היו מחברים על הגמרא פירושים עצומים!

מצד אחד, עסקו בשקלא וטריא. אך מכיון שצריך גם את ההלכה למעשה, אומר מהר"י זיע"א – וכל אחד מהחכמים המרביצים תורה, היה עושה לעצמו קיצור פסקי דינים מהגמרא, ועשו קונטרסים. הסיקו בקונטרסיהם את ההלכה למעשה, מה יוצא מתוך הגמרא. זה ברור. כיון שעיקר תורה שבע"פ הוא התלמוד בבלי, למרות שיש הרבה ספרי חז"ל, ש"ס בבלי הוא העיקר להלכה למעשה.

באופן כי נתקיים יעודו יתברך אשר כתב על ידי משה עבדו, וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲרָבִיּוֹת לֹא מֵאֶסְתִּים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא כו' מד', שהעמיד להם רבי ובית דינו וחכמי הדורות שבכל דור ודור וכו'.

ברצוני להתעכב כעת על מה שמהר"י זיע"א מביא בהמשך, ויהי אחרי הדברים האלה וכו' ויהי אחרי כן וכו', ובאותם הימים הופיע אורו של מרנא ורבנא הרמב"ם ז"ל. וכאשר השלים

שערי יצחק – השיעור השבועי

היא נשלחה בעקבות משהו שעשה עצמו משיח שקר, והיתה סכנת שמד, מפני המהומות שחלו בעיקבות זה. לזאת כתב הרמב"ם איגרת נפלאה, שמי שיקראנה יראה במוחש כאילו נחה עליו רוח הקודש [אולי זה לא "כאילו". כנראה לפי האמת, אכן נחה עליו רוח הקודש ממש]. על איגרת זו אמר הגר"א וסרמן, כל ספרי הרמב"ם קודש, ואיגרת תימן קודש קדשים.

הרמב"ם פותח את איגרת תימן בשבח יהדות תימן וגדוליה בזה"ל, לכבוד גדולת קדושת מרנא ורבנא יעקב החכם הנחמד היקר הנכבד, בן כבוד גדולת קדושת מרנא ורבנא נתנאל זכרנו לברכה בן אלפיומי. ולכלל כל אחינו אלופינו, כל תלמידי הקהילות אשר בארץ תימן, ישמרם צורם ויגן בעדם אמן נצח סלה.

על שרשי האמת יעידו גזעיהם, ועל טוב המעינות יסהידו נובעיהם. לשון הרמב"ם נפלאה ביותר, וכוונתו לומר כי מן הגזעים ניכר שהשרשים אמיתיים, והמעיינות הטובים מעידים על נביעתם עד כמה מתוקים הם.

ואמנם כי משרש האמת פרח נצר נאמן, וממעין החסד נהר גדול נמשך בארץ תימן. להשקות בהם כל גנים, להפריח הניצנים. והנה הוא לאטו נדבר, לכל עיף וצמא במדבר. ובו מצאו ספקם ודיים, כל עוברי דרך ואיי הים. לכן העבירו קול בספרד ובספרדים, מקצה השמים ועד קצה השמים, הוי כל צמא לכו למים. והסוחרים כולם יחד לשואליהם עונים, כי מצאו מטע יפה ונעמן, ומראה טוב כל רזה בו ישמן, ולרועיהם בו מרעה נאמן, יושבי ארץ תימן. וכי הם מעוז לדל נותני לחמו, מסעד לעשיר מקדימי שלומו, הליכות שבא קיוו למו. וידם לכל עוברי דרך מתוחה, וביתם פתוחה לרוחה, ועמם מצאו הכל מנוחה, ונסו יגון ואנחה.

כל היום הוגים בתורת משה, הולכים בדרך הורה רב אשני. הרמב"ם היה ספרדי ומתוך כך הוא לא ידע שאצל התימנים "משה" ו"אשני"

במקורות אחרים, שנהגו להזכיר את שם הרמב"ם בקדיש בכל יום, וכפי שמביאים (עיין בסוף תורה הדורה כרך שני, פרשהתאג, בצילום מכת"י היב"ע), היה זה בקדיש דרבנן. כך היו אומרים. דעתיד לחדתא עלמא ולאחאה מיתיא וכו'. בחייכון וביומיכון ובחיי דמרנא ורבנא משה בר מיימון ובחייהון דכל בית ישראל בעגלא וכו'. על ישראל ועל רבנן, ועל מרנא ורבנא משה בר מיימון ועל תלמידיהון וכו'. כל ימי חיי הרמב"ם אמרו את הנוסח הזה. מרוב הערכתם אליו, התפללו להקב"ה שבחיו יזכו לגאולה.

מסיים מהרי"ץ, ונתקיים יעודו יתברך בתורה ובמדבר מט י, ל'א יסור שְׁבֹט מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבְּיַן רְגְלָיו, היינו חיבור הרמב"ם אשר קיבלוהו עליהם לאדון ולרב ולשר ולקצין. כאשר כתב מהר"ר אברבנאל בפ"י ההגדה וכו'. ההוא אמר, כי הרמב"ם מזרע בית דוד, מזרע רבינו הקדוש מחבר המשנה.

בהערה י"א שם הבאתי שהרא"ח נדאף כתב מדנפשיה את אותו הדבר, רק שהרחיב יותר, וגם לגבי נוסח התפילה, וז"ל, קבלת אבותינו נוחי נפש, שלהיות שראו דברי הרמב"ם ז"ל בס' היר החזקה ושאר ספריו, שהם מתאימים ומסכימים לסדרי "סידורי תפילותיהם" ופסקי דיניהם, ושכל דבריו בלשון צחה ודרך קצרה, אז קיבלוהו עליהם לרב. והיו שולחים ספיקותיהם ושאלותיהם למצרים, הקרובה לתימן דרך הים, והיה משיב להם, ע"כ.

מכאן נובעת הערצת יהדות תימן לרמב"ם, מבחינת ערך וחשיבות החיבור. מאחר שהצליח הרמב"ם בס"ד לעשות חיבור נפלא כזה, כמעט וגנזו את קונטריסיהם העתיקים, והשתמשו בספריו.

שבחי הרמב"ם ליהדות תימן.

רבינו הרמב"ם השיב ליהדות תימן מדה כנגד מדה כידוע. איגרת תימן להרמב"ם מפורסמת.

הוראה, אף אם לא נהגו כך בעבר, הם ידעו לקלוט ממנו את הדברים הטובים, ולשנות את מנהגם.

דוגמא לדבר. כל יהדות תימן ללא יוצא מן הכלל מן הקצה אל הקצה, מהצפון [צעדה, נגראן ועוד] ועוד הדרום [שרעב ואגפיה], מהמזרח [ביצא, חבאן ועוד] ועד המערב, כולם עשו את ספרי התורה שלהם כדעת הרמב"ם בחסרות ויתרות, פרשיות וכו', ואפילו בסדר הדפין.

הדבר השתנה מעט לצערנו, בשנים האחרונות. ישנם כאלה, שאינם יודעים את הדבר לאשורו, ומשום כן הם מקפידים רק על חסרות ויתרות, על צורת הפרשיות הפתוחות והסתומות כדעת הרמב"ם. אבל על דפי הספר, שיש רכ"ו דפים בספר תורה, וכל דף נגמר בסוף פסוק, אינם מקפידים, מפני שהם לא מבינים את ערך וחשיבות הדבר, ואכמ"ל.

ובכל אופן, ידוע שבעבר בכל תימן כתבו ספרי תורה ברכ"ו דפים, וכל דף נגמר בסוף פסוק. מקור הדבר הוא, מספר תורה שכתב הרמב"ם בעצמו. מי שיבדוק בתיגאן הקדמוניות ימצא שכתבו בסוף ספרם, הכל כפי הספר שהגיהו בן אשר. או שכתבו מהספר שכתב הרמב"ם.

כל החסרות והיתרות שיש לנו כיום, וכן שינוי הפרשה בפרשת צו, הכל נעשה ע"פ הרמב"ם, וזה נגד המנהג הקדמון. יש ראיות שלפני כן הם נהגו לכתוב באופן אחר, וכשהגיע אליהם דעת הרמב"ם הודו על האמת, דהכי עדיף טפי. הרי בן אשר הוא ראש בעלי המוסרה. גם אחר כך, כשנפלו ספקות, שלחו לצאצאי הרמב"ם [נדפס בספר שו"ת רבי יהושע הנגיד].

מובן מכך, שקלטו מהרמב"ם את הדברים הטובים והמובחרים, ושינו את מנהגם. דרך אגב, בבחינת מעשה אבות ילמדו בנים, גם אנו נלמד מזה, ואכמ"ל.

לא מתחרו כהוגן. [אמנם אצלנו נמי, מי שמדקדק יודע ומבין שלא לעשות את הסגול"ל כמו פת"ח ממש].

רודפי הצדק, ומחזיקי הברק, מעמיד עיקרי התורה על תלם, מקבצים נפזרי ה' במילולם. מקימי כל המצוות בדקדוקיהן במקלותם, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותם. תכף נסביר מה טמון מאחורי מלים אלו.

ברוך ה' אשר לא השבית מקיימי תורה ושומרי חקים, באיים הרחוקים. כאשר הבטיחנו בטובו וחסדו, על ידי ישעיהו עבדו, ואתם האות. כאשר הודיענו, מִפְּנֵי הָאָרֶץ זְמַרְתָּ שְׁמַעֲנוּ וישעיה כ"ד, ט"ו, יסעדכם ה' להקים דת וחקקה, לשמור משפט וצדקה. לנצור מצותו ודתו, לאחוזו בבריתו, אמן נצח סלה. הרמב"ם אומר – "ואתם האות", דהיינו שיהדות תימן היא לאות ולמופת שנבואת ישעיה התקיימה.

כלל ברור מתי קיבלו את שיטת הרמב"ם ומתי לא קיבלו את שיטתו.

לפני שנמשיך בס"ד, נדגיש, כי אף שיהדות תימן קיבלה את הוראות הרמב"ם, מפני שהתאימה למנהגיהם, הדבר אינו באופן גמור. דהיינו, שבדברים שלא התאימה להם שיטתו, הם לא נהגו כדבריו. לכן, כיום בזמננו שמדברים על הוראות הרמב"ם, ויש שהגדילו לעשות ולומדים את הרמב"ם כסדר, אבל ההלכה למעשה, היא רק דרך מהרי"ץ זיע"א. דרך כלי שני, כדקיימא לן כלי שני אינו מבשל. אם היינו הולכים עם הרמב"ם עד הסוף, היינו מגיעים חלילה למקומות שאינם רצויים. ולכן, ההכרעה חייבת לעבור במסנת – דרך מהרי"ץ. מה שמהרי"ץ קיבל, קיבל. ומה שלא קיבל, לא קיבל.

בל נחשוב, שיהדות תימן נשארה ממש כימי קדם, ללא שינוי. גדולי חכמי תימן בזמן הרמב"ם, אם ראו שהרמב"ם צודק באיזה

שערי יצחק – השיעור השבועי

ביאור השאלה השניה, הוא כדלקמן. הרי בזמן שהאדם לומד סוגיא, הוא לומד אותה תחילה באופן פשוט, כדאמרינן **ליגרוס איניש והדר ליסבר** ושבת ס"ג, א"ז. קודם קוראים, ואח"כ דנים. אם יתחיל האדם ללמוד שנים אוחזין בטלית במסכת בבא מציעא, הוא עדיין לא הביין על מה המדובר, וכבר יתחיל לשאול קושיות ותמיהות, הרי הוא יישאר עם הארץ. הוא צריך לקרוא את כל המשנה, ואח"כ יתחיל לעשות שקלא וטריא, סתירה מכאן, וראיה משם. אבל אם הוא עוד לא התחיל להביין על מה מדובר, אין לו מקום לשאול שאלות. ממילא קשה, קודם כל צריך להגות ואח"כ להפוך?

בפירוש מילי דאבות, הבאנו בס"ד פירוש נפלא, הפלא ופלא, לישוב קושיא זו. משם יוצא, שנאמר כאן דרך עיון בהבנת התורה. כידוע, כל התורה – הן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ – היא תורת ה', ואינם דברים המובנים בשכלנו. התורה היא מעל הטבע, ממילא לפי זה יוצא שאם בתורה כתוב איזה דבר, שגם השכל שלנו מורה כך, אזי קשה, כי מה החידוש? מאי קמשמע לין?

צריכים לומר במושכל הראשון, שהשכל האנושי אומר הפוך, וצריך להיות אחרת. כתוב בגמ' מסכת עירובין ודף י"ג ע"א, **תלמיד ותיק היה ביבנה, שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים**. שואלים התוס' שם, הרי זהו פלפול שלהבל, מה יעזור הפלפול הזה? הרי כתוב בתורה, שהשרץ טמא.

התירוץ הוא, מאחר ובכל זאת התורה מטמאה את השרץ, לכן אנו צריכים להתייגע להביין, מדוע זה בכל זאת כך. והבנה זו, היא גבוהה ועמוקה יותר מקודמתה כמובין.

ממילא אנו לומדים מכך, שכאשר לומדים איזו סוגיא, או איזו הלכה, דבר ראשון צריכים להביין, שכנראה שמצד הסברא היינו אומרים

בעבר נהגו אבותינו כפי המסורת הבבלית, וידוע שמסורתו של בן אשר מוסמכת יותר מהמסורת הבבלית. הדבר מפורש בקדושין ודף ל' ע"א, **אמר רב יוסף, אנן לא בקיאין בחסרות ויתרות**. גם מהא דכתובות ודף ה' ע"א מובן כן, שאמרו בזה"ל, **השיב בבלי אחד ויבשת ידיו יצרו וכו'**.

וכך ביאר השיטה מקובצת שם, שאמרו 'בבלי' להשמיענו, שסיבת טעות דיוקן במקרא הוא, מפני שהבבליים אינם דייקנים.

בארץ ישראל, גרו חכמי המוסרה, ובראשם בן אשר, אשר קיבלו המסורת מעזרא הסופר, והם היו דייקנים ועסקו הרבה במסורת המקרא. וממילא נטו קדמונינו נע"ג ממנהגם הישן וקיבלו את דעת הרמב"ם שהיא כדעת בן אשר.

אבל בכל אופן, לגבי הדברים האחרים, על כל דבר ודבר הפעילו שיקול דעת, האם להשאיר את המסורת והמנהגים, או שהוראת הרמב"ם יותר טובה ומוסמכת.

פירוש נפלא למשנה במסכת אבות, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה".

ממילא לפי הקדמות אלו נבין, שנופלות מאליהן הרבה שאלות. נקדים לזה את האמור במסכת אבות, שאנו קוראים אותה בשבתות העומר. בסוף פרק ה', במשנת **הפוך בה והפוך בה דכולא בה**, ישנה גירסא ישנה של חכמי תימן שנשכחה בזמן האחרון, ואנו חידשנו אותה בס"ד.

כך היא גירסתם, **הפוך בה והפוך בה והיגי בה דכולא בה**. מלבד מה שצריך להביין את משמעות הדבר, וכי הופכים פעמיים יש להביין, מהי הגייה זו, אחר ההפיכה. הרי תחילה הוגים, ואח"כ הופכים?

הפוך. וממילא, זהו 'הפוך בה' הראשון. אז ממילא, צצים קושיות ואי הבנות. אבל, לא צריכים להיבהל מקושיות. אדרבה, תשאל! על קושיות טובות, מוצאים גם תירוצים טובים, בתנאי שמתעמקים ורוצים להבין.

בסופו של דבר, אומר התנא, כעת אל תישאר בצריך עיון! אלא, 'הפוך בה' פעם שנייה. עכשיו תהפוך את מה שהיה נראה מקודם לסתירה, כעת תלמד מדוע הדין אמת, כמו שהוא מופיע במשנה ובגמרא.

אחר כך שוב מורה התנא, והגי בה. יתכן שהיגעת למסקנות טובות ולכל מיני תירוצים, ברם לפעמים הם עקומים, ואינם מסתדרים במלים. לכן, צריך עתה לחזור שוב על הסוגיא בקריאת והגיית המלים, ולבדוק האם פירושיך מסתדרים? האם הם מאירים, או שאתה מנסה להכניסם בקושי במשמעות, ואינם מובנים כי אם בדוחק.

זהו מה שהעלינו ופירשנו בס"ד באריכות במילי דאבות שם, על מאמר התנא הפוך בה והפוך בה והגי בה דכולא בה יעו"ש. זאת אמרת בתורת הקדמה לענייננו.

תשובות נמרצות לשאלות ששאלו על כללי מנהגי תימן.

מקורב ישנם השואלים כל מיני שאלות, על מנהגי תימן. והם חושבים, כי אלו קושיות גדולות, ואפילו פירכות עלינו. בא מישהו ושאל, מדוע אתם אומרים שתימן היא אתריה דהרמב"ם, וכי אתם קשורים לרמב"ם יותר ממצרים? הרי הרמב"ם היה במצרים, ובסופו של דבר המצרים עושים כפי דעת מרן, דלא כהרמב"ם.

כל הספרדים, אינם מקרים את ההלל כדעת הרמב"ם, ואינם אומרים שהרמב"ם הוא רבם.

וממילא תמהים הם עלינו, מדוע התימנים עושים כפי דעת הרמב"ם, יותר מאנשי מצרים? לצערי, הטענה הזו נדפסה בזמן האחרון, וכך כתבו וילקוט יוסף החדש, פסח כרך שני, דף תתל"ה. העורך, אין לומר שבני תימן שאני, שהרמב"ם היה רבם ממש, ובוזה עדיפי משאר מקומות שקיבלו הוראות הרמב"ם שבא מרן לשנות מנהגיהם. דוה אינו, שהרי ארץ מצרים היא ממש ארץ מושבו של הרמב"ם, והוא רבם שלימדס תורה, ולמדו תורה מפיו. וכמו שכתב מהר"י פראגי, מגדולי רבני מצרים. בפרט מן הפרט, בארץ מצרים שהוא מרי דאתרא, רבם ולימדס תורה. ור"ל שהיא עדיפה בזה משאר ארצות, שהרמב"ם לא היה רבם ממש. ואלכסנדריה של מצרים, היתה ממש מקום מושבו של הרמב"ם (שנתיישב בה בשנת ד' אלפים תתק"ן לערך), וכמ"ש בשו"ת מהרי"ף שם (סימן נ"ט), שעיקר דירתו היתה פה נא אמון (אלכסנדריה). נא אָמוֹן במקרא ותרי עשר. נחום ג' ח"ו היא אסכנדריה [בלשון ערב]. בתחילת ביאתו לארץ מצרים.

וע"ש שבזמן הרמב"ם היה קהל ישראל שבמצרים מעט מזער כנגד הקראים, עד שכמעט רוב קהל מצרים היו נוטים אחר מעשי הקראים וכו'. וכשראה הרמב"ם כך, עקר דירתו מנא אמון והלך ונתיישב במצרים, דהיינו העיר המרכזית במצרים, הנקראת קהיר (בלשונם אלקאהרה). והחזיר כל קהל מצרים לדרך תורת משה. נמצא דהרמב"ם זלה"ה רבם של ארץ מצרים שלימדס תורה, וחייבים לילך אחר דבריו.

ומה קרה אחר כך? אפילו המצרים בסופו של דבר אומרים, "אנו הולכים כדעת מרן".

אינני רוצה להיכנס כעת לכל הראיות שהדפיסו. הזמן קצר והמלאכה מרובה. הביאו כל מיני ראיות כי האי גוונא. אפילו את הספרים שהם ציינו לא ראיתי צורך לבדוק, ומסתמא ההעתקה אינה מדוייקת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

במצרים היו הרבה קראים, והרמב"ם הגיע וחיזקם. וכי זה מה שהיה ביהדות תימן, שנשווה אותה מפני כן למצרים?

עכשיו עשינו [לילקוט יוסף. העורך] הפוך בה...

כבר אמרנו, שיהדות תימן לא קיבלו את הרמב"ם בכדי שילמד אותם את עיקרי התורה והדת. בארץ תימן, לא היו קראים כלל! ביהדות תימן היו גדולי תורה מאז ומקדם, ובסך הכל הם השתוו והתאימו את פסקיהם להרמב"ם, לפי שראו שברוב הדברים הם מסכימים לקונטרסי חכמים הקדמונים.

התימנים לא היו צריכים את הרמב"ם, שיבוא ללמדם תורה, כמו במצרים שחלה ירדת התורה, כי הקראים השתלטו והיו רוב במדינתם, ומשום כן אמר מהרי"ף, שהרמב"ם היה רבם. מה זה נוגע לתימנים?

הרמב"ם כותב מפורש באיגרת תימן ודף קמה בהוצאת שילת, ירושלם (התשנ"ה) על חכמי תימן, שהם חכמים וגבורים בתורה ובמעשים טובים, יעו"ש.

בתימן לא היו קראים, בכל הדורות. אני מבין זאת, מתוך פירוש שראיתי לאחד מחכמי תימן בכת"י על הרמב"ם, לפני חמש מאות שנה, שכתב (בהל' שחיטה) לגבי איזו הלכה שמוזכרים בה הצדוקים והבייתוסים, ומפרש בערבית שהם הקראים, "אלמשהורין פי דיאר מצר", דהיינו, המפורסמים שבארץ מצרים. הבאתי דבריו בעיני יצחק על ש"ע המקוצר (ואה"ע הל' אישות סימן קצ"ט אות כ"ז) יעו"ש. בתימן לא הבינו מה זה קראים, לכן הוא נזקק להסביר, שבמצרים יש קראים.

בעונותינו הרבים, גם עד הזמן האחרון היו שם קראים, ובעוד מקצת מקומות. אבל ב"ה הם התמעטו מאד במשך הדורות, עד שכיום כבר אין להם ערך כלל.

התשובה לדבריהם פשוטה כמו שנבאר. אין צורך שנבדוק בציציותיהם ונדקדק אחריהם, ובלאו הכי מסתמא לא דקן כמו שנוכחנו פעמים רבות בעבר, ואין צורך שנטרח בחנם.

גם בהמשך נדפס שם כך, **הוסיף עוד, שמצרים** וסביבותיה נהגו לפסוק כדברי הרמב"ם ומרן **השלחן ערוך והרדב"ז הם מארי דאתרא הדין.** לפי האמת, גם אנו אומרים זאת. גם מרן הבית יוסף, הוא מורנו ורבינו, לא רק הרמב"ם. גם מהרי"ץ כתב במפורש ושו"ת פעולת צדיק, ח"א סימן ע"ז שהרמב"ם ומרן הם מארייהו דאתריין. גם בספר הנ"ל, מודה בזאת.

בהמשך המאמר נכתב בשם פרח שושן כך, **בארץ ישראל וארץ מצרים יע"א וחברותיה, לעולם הולכים ע"פ דעת הרמב"ם ומהרי" קארו ז"ל, ואין דנין ע"פ קים לי.** גם את ספר פרח שושן לא בדקתי, ואף אם הציון וההעתקה מדוייקים, אין ממנו נפקא מינה.

כידוע מדיני חושן משפט, בזמן שמחייבים את הנתבע ממון, יכול לומר קים לי כדעת פוסק פלוני שמיקל, אך אינו יכול לטעון קים לי כנגד פוסק מפורסם.

לפי דעת חכמי תימן, אי אפשר לטעון קים לי כנגד הרמב"ם ומרן. ויש מקום לומר שאפשר לטעון קים לי כנגד הרמב"ם, רק שאי אפשר לטעון קים לי כנגד מרן. הוא מביא בשם חכם ממצרים שגם נגד הרמב"ם אי אפשר לטעון קים לי.

ואף שאינני יודע אם אכן הוא כתב כך כאמור, אין זה משנה לעניין דינאי, כי יש כאן טעות שרשית.

ישנה כאן טעות ביסוד. עכשיו תבינו מדוע הקדמתי את ההקדמות דלעיל. ישמעו אזניהם, מה שפיהם מדבר. **בזמן הרמב"ם, היה קהל ישראל שבמצרים מעט מזער נגד הקראים.**

לזאת גופא נתכוון הרמב"ם בכתבו בפתיחת האיגרת, הוגים בתורת משה, הולכים בדרך הורה רב אשי. כלומר, לא רק תורה שבכתב, אלא גם את התורה שבפ"פ. דהיינו, התלמוד בבלי, שנחתם על ידי רבינא ורב אשי, כידוע. אין שם קראים (וזה מובן מן המוזכר שם בהמשך האיגרת דף קמ"ה). ולכן כתב הרמב"ם, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחות ברחובותיהם. מהשתא הדברים ברורים למבין.

מעתה מובנת התשובה, מניה וביה. יהדות תימן קיבלה את הרמב"ם, כי שיטתו התאימה להם, אבל לא בגלל שהוא שינה את מסורתם.

כיוצא בזה צריך לומר, לגבי מה שנדפס בספר זה בסוף המאמר ודף תתל"ח, על הראשונות (בחול"ל) אנו מצטערין, מדוע לא קיבלו הוראות מרן בביטול כל מנהגיהם, כמו שעשו שאר בני הארצות, וכפי שיטת הרביד הזהב, ועוד רבים מגדולי תימן, דס"ל שיש להם להניח כל מנהגיהם ולנהוג בכל ע"פ דעת מרן, שמעתה מרן הוא מרא דאתרא שלהם. וביאר הדברים בטוטר"ד וכו' בשו"ת רביד הזהב (סימן כ"ו), דלא עדיפי משאר בני ספרד שהניחו קבלת הוראות הרמב"ם, לקבל הוראות מרן מכמה טעמי.

ולכן אעפ"י שמהרי"ץ לא סבר כן, ורבים מבני תימן נהגו בתימן ע"פ מהרי"ץ. לפחות הודו על האמת. מכל מקום מסתבר שגם מהרי"ץ מודה כאשר יעלו לארץ ישראל שלא יעשו ההיפך מאתריה דמר, מרן הקדוש. ולא אמר כן רק בחול"ל, דס"ל שתימן היא אתריה דהרמב"ם יותר משאר מקומות.

אינני מבין, מדוע רוצים אותם אלו מן הספרדים שהתימנים ישנו את כל מסורתם ללכת בעיקבות מרן? צריך לחזור ולהדגיש שוב פעם – יהדות תימן לא קיבלה הוראות הרמב"ם בגלל רוב מעלתו, אלא בגלל מסורת קדמוניהם! זהו בסיס התורה המסור לנו שאינו

תלוי במקום ישיבתנו. אנו ממשיכים את המסורת מדור לדור גם כיום בארץ ישראל, ואפילו הקהילות הנמצאות באמריקה, ובכל ארץ בעולם.

אין טעם וריח לומר שזה רק בחול"ל, כי לפי מה שהסברנו בס"ד שהם מנהגים שזמנם מימי קדם, גם לולא הרמב"ם היינו נוהגים כך.

המיוחד בצביון יהדות תימן שהיא לא פשטה את צורתה, ולא שינתה את עורה מימי קדם כלל. לצערנו יש מתוכנו שלא הבינו ולא קלטו זאת, והם שינו את המנהגים. זוהי שיטת רביד הזהב ודעימיה. אך בעלי המסורת שמביאים מהרי"ץ במגילת תימן ומה"ר אברהם אלנדראף, הם אמרו, מסורת יש בידינו ואנו ממשיכים המסורת מדור לדור. ממשיכים את שרשרת הדורות.

שמירת המנהגים והמסורת בתוככי מוסדות התורה משאר העדות.

ממילא את זה אנו ממשיכים בס"ד. המצב הוא שבעוונותינו הרבים יש הרבה קשיים, מכל הבחינות. דיברנו לגבי המסורת, אך היום יש דברים גרועים פי אלף! ולקמן נזכיר מעט מזה בס"ד.

ברוך ה' יהדות תימן היא שרשית ומקורית. יהדות עם יראת שמיים. יהדות עם אמת. יהדות תימן היא גם עם צניעות וקדושה בשרשיה, ניתן לראות זאת בבחורים תימניים, בני הישיבות הקדושות, עד כמה הם עדינים וצנועים. איזו ביישנות. ממש אפשר לחוש ולהרגיש זאת. למרות שלאידך גיסא הם בחורים עם ראש על הכתפיים, פקחים ומביני עניין, בכל זאת הם מצניעים עצמם. אפילו שעשרות שנים אנו כבר בארץ ישראל ב"ה, עמד טעם שרשיהם במ, וריחם לא נמר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הציבור? [אף שבעבר היו מעירים לו, כיום זה לא שייך, כי הוא ייפגע וייעלב, ורח"ל הוא עלול בסוף להתדרדר].

צרכים לדעת יסוד מעניין, המובא בספר הניצחון לרבי יו"ט מילהויין. חושבים שח"ת ועי"ן היא מנחלת יהדות המזרח ותימן בלבד, אך זו טעות. גם האשכנזים בעבר ביטאו ח"ת ועי"ן כהוגן. הרב מחבר ספר הניצחון חי בגרמניה או בצרפת לפני כת"ש שנים, וקרא לספרו "הניצחון", ללמד יהודים מה לענות לקושיות גויים. דהיינו, שבכל דבר שישאל גוי את יהודי, קורא בספר זה ימצא תשובה לענותו.

אחת השאלות שהוא מביא שם, "מדוע הגויים אינם יודעים לבטא ח"ת ועי"ן?" ממש מדהים. הגויים אינם יודעים לבטא ח"ת ועי"ן כהוגן, שמע מינה שהיהודים בזמנו ידעו לבטא ח"ת ועי"ן כהוגן! אפילו שהיו באירופה בגלות מלפני מאות שנים, שמרו אז עדיין על המבטא הקדום. לצערנו, מובן אם כן שבמשך הזמן הם נטמעו לשפות האירופאיות, אשר להם אין ח"ת ועי"ן. רק לארצות המזרח יש ח"ת ועי"ן.

מתרץ ספר הניצחון, שתי תשובות לשאלה זו. א'. דוד המלך קילל אותם, שנאמר **לֹא יִהְיוּ בְּגֵרוֹנָם. כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עוֹשֵׂיהֶם** ותהלים קט"ו, ז'-ח'. קיללם שלא יוכלו לבטא את אותיות הגרון, וכמוהם יהיו עושיהם – הנצרים עובדי העבודה זרה.

עוד תירץ בספר הניצחון, הם לא מבטאים היטב ח"ת ועי"ן, כי אינם מאמינים בחי עולמים. וכונתו שאף שהם אומרים שהם מאמינים כלפי חוץ בחי עולמים, כלפי שמיא גליא שאמונתם קלושה. בשעת מבחן הם לא מאמינים.

לפי תירוצו השני אני מבין מדוע בארצות ערב מבטאים ח"ת ועי"ן על נכון, כי אמונתם בבורא עולם חזקה. אבל להם חסר פ"א. [ערכים אינם יודעים להגיד פ"א. אין אות זאת

בעונותינו הרבים אנו נמצאים בגלות גדולה, דהיינו שיש הרבה מאבקים. אפילו בתלמודי התורה ובישיבות מצוי לפעמים ילד או נער תימני עם פאות, ובעיני מחנכיו זה לא רצוי, עד שהם מאלצים אותו להוריד את הפאות, כי לדעתם זה לא מתאים.

שכחו האשכנזים שאבותיהם ואבות אבותיהם גידלו ברוסיה פאות ארוכות. ניתן לראות לדוגמא את תמונות החפץ חיים והנצי"ב. הם שכחו שברוסיה גזרו על היהודים שלא ללכת עם פאות, ומי שלא ציית לגזירה, הורידו את פאותיו בגרון.

לא רק בארצות אשכנז. **בכל העולם סימן של יהודי הוא גידול פאות.** היום רואים את הספרדים בלי פאות, אך מי שיבדוק ויעיין במקורות יראה שבמרוקו לפני מאה שנה גידלו פאות, [אמנם לא מסולסלות כמו התימנים]. עד שנכנס האליאנס שסיסמתם היא "כל ישראל חברים" רח"ל, וקלקלו את יהדות מרוקו. לאט לאט, השתנו עם תרבות הצרפתים, ובעונותינו הרבים נשתכח מנהג הפאות אצלם, עם עוד שאר מנהגים טובים. גם בעיראק, ועוד.

בתלמודי תורה ספרדים רבים כיום, מדברים בצורה משובשת, שלא כמנהגם בעבר. אינם מבטאים את הח"ת כהוגן, [ממש התפלאתי, תשמעו מי שאומר "מכר (במקום מחר) נקנה מצות לכב (במקום לחג)... מה קרה לכם? מה אתם מוכרים, ואיזה כג]. מה הקשקושים האלו?

רובם ככולם מבטאים ח"ת כמו כ"ף, ולא שמעתי שום מחאה. כנראה אפילו מתביישים להעיר. זה מתחיל מן הגן. מפי הגנת, וכן הלאה. ברור שיש דברים גרועים יותר, וצריך להעיר עליהם, אבל אין לפסוח גם על כך.

לדאבונו, אפילו בבתי הכנסת אצלנו זה נכנס. מצוי שילד קטן אומר "בר יוכאי נמשכת אשריך"... וכן בששי ובתרגום. ומה נעשה לו שאומר כך, וכי נבייש אותו כעת לפני כל

בשפה שלהם כלל. רק פ"א רפויה. ערבי שמדבר עברית, קורא לפורים "בורים", וכל כיו"ב. נראה לענ"ד שחסרה להם אות פ"א, כי פיהם מלוכלך. אין להם פה.

וכי עניין המבטא קל בעינינו? בהקדמת פירוש טובי חיים על תנא דבי אליהו מובא שזה אחד מהדברים המעכבים את הגאולה, יעו"ש. מדוע התימנים והספרדים כיום, לומדים מאשכנזים? מן הראוי היה, שהאשכנזים ילמדו מאיתנו, לבטא ח"ת ועי"ן. במקום זאת, אנו לומדים מהם. וכבר מתביישים לבטא זאת על נכון. וכי לא יפה לדבר כך?

צריך להתבונן ולדעת, שזה פגם חמור בלש"ק. לחשוב, שהקב"ה הלא מדבר בחי"ת ועי"ן. זו הורדה בקדושה, והלואי שהאשכנזים יתקנו את עצמם. והגרש"ז אורבך היה מתקן זאת עכ"פ בקרית שמע ובתפילה.

בסופו של דבר הרי גם בספר תורה חלילה לא יידעו כיצד לקרוא נכון. גם לתפילות, אם היום אין פוצה פה ומצפצף. לא מעירים על שגיאות כאלו בעוונותינו הרבים.

תוכחת מוסר בנוגע לקדושת בתי הכנסת.

נקודה נוספת שצריכים לתת עליה את הדעת, מה שמהרי"ץ מוכיח עליה באיגרת המוסר. קראנו את איגרתו בשבת האחרונה, כפי מה שהנהגנו בס"ד בשנים האחרונות, לקרוא את האיגרת הזאת בשבת שלפני הילולא דלילה. ההילולא היא בכ"ח ניסן, כך שבדרך כלל אנו קוראים האיגרת אחרי פסח. קוראים זאת במקום הפרק במנורת המאור.

מהרי"ץ מוכיח שם על הרבה דברים המתאימים ושייכים גם לזמננו אנו. אזכיר נקודה אחת כעת וז"ל (עמוד ג', סד"ה וביציאתנו), שכחנו מאמר החכמים שנוכיר קודם התפילה זכות האבות, להגין עלינו מכל העוונות והחובות. בתחילה, בפסוק ואני ברוב חסדך אבוא ביתך וגו'. וביציאה, יי נחני בצדקתך.

מהרי"ץ מוכיח, שכחנו כיצד נכנסים לבית הכנסת. יש שנכנסים בלי כבוד ומורא. במקום להקדים לכניסתם את הפסוק, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך פי' אשתחוה ותהלים ה', ח"ו, המעורר זכות האבות. "ואני ברוב חסדך" זה אברהם. "אשתחוה אל היכל קדשך" זה יצחק שנעקד ע"ג המזבח. "ביראתך" זה יעקב שאמר, מה נורא המקום הזה ובראשית כ"ח, י"ז. להזכיר את זכות האבות. במקום זאת נכנסים בלי פחד ומורא.

ובאות ד' כתב מהרי"ץ בזה"ל, אחי אחי, לכו ונשובה אל השם. כי הוא טרף וירפאנו, יך ויחבשנו. ונדעה נרדפה לדעת את השם. וישתדל כל אחד ממנו להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת. וקודם שיכנס, יתן דעתו לפני מי הוא נכנס. לזכור את הקב"ה, לפני שנכנסים. נכנסים למקום קדושו!

שאלו מישוהו פעם, "תגיד, מתי אתה חושב על הקב"ה?" ענה להם, "וכי מתי יש לי זמן? בבוקר אני קם ורץ להתפלל. אחר כך ארוחת בוקר. אחר כך עבודה. אחר כך מנחה וערבית. מאיפה יישאר לי זמן, לחשוב על ה'?"

אדם זה אכן מתפלל, אבל בכל זאת הוא מנותק מבוראו. הוא לא התבונן לחשוב רגע, עושה הכל כמו מכונה. היתכן?

ממשיך מהרי"ץ ואומר, ויאמר פסוק ואני ברוב חסדך בכוונה, לפי מה שהוא אדם. ויכנס וישב במקומו באימה ויראה וכו'. חשוב שכל אחד יקרא זאת לעצמו, וכן חשוב לקרוא זאת בציבור.

למעשה, דברים אלו הם הלכות פסוקות. לצערנו אנו רואים או שומעים כיום הרבה שמדברים בתפילה, בקדיש, בחזרת הש"ץ ובקריאת התורה, רח"ל. כל זה בעוונותינו הרבים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואגב, ידוע שיהדות תימן שמרה על קדושת בתי הכנסת פי שנים, ממש פחד-פחדים להיכנס בלי אימה ויראה לבית הכנסת. לא ייכנס אדם לבית הכנסת בלי טליתו; אחר כך הוא משתחוה ונכנס, ללא דיבורים עד יציאתו. בחזרת הש"ץ שוררת דממה מוחלטת וכו'.

אותו רב אשכנזי שיבך כך את המתפללים, ומדהים מה שקרה אחר כך. אחר כמה ימים הוא קיבל משלחת של אברכים מהמתפללים, ואמרו לו, "דרשתך היתה נפלאה, אך סליחה כבוד הרב, מה שדיברת על קדושת בתי הכנסת אינו נוגע אלינו. זה לא קיים אצלנו. אצל בעלי הבתים מקפידים על דברים כאלו. אנחנו בני תורה!"

רחמנא ליצלן, מה קרה להם? את הדברים הלא טובים של האשכנזים הם מעתיקים, במקום ללמוד את הדברים הטובים בלבד. את הדברים הטובים של האשכנזים, אדרבה, תלמדו מהם. תאמצו אותם! אבל אם יש להם מחלה שרשית, שבעוונותינו הרבים, חטא זה של הזלזול בבתי כנסיות – לדבר דברי חולין, לא הגין עליהם בשואה הנוראה.

אני כבר לא מדבר על מה שקורה כיום בקדושת בתי הכנסת, עם כל המכשירים הניידים. רבים מהם טמאים, כידוע. אפילו מן הכשרים שבהם, עם חותמת כשרות. אך עכ"פ מדוע משוחחים בהם באמצע הקדיש? קורה כבר ששומע מישהו צלצול באמצע הקדיש, עוזב את בית הכנסת, רח"ל גם הוא עונה...

אפשר ללמוד מהאשכנזים את הדברים הטובים שלהם! הלוואי שנלמד מעדות אחרות את מנהגיהם הטובים. אבל מאידך, להיזהר מאד לשמור על מסורת הדברים הטובים שלנו!

ואגב, רבים מספרים, שהרבה מחלות קשות קיימות, נגרמו מחמת הדברים האלו. וכשהתחילו הם וסובביהם להיזהר בקדושת

חז"ל לימדו אותנו, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה. ואומרים זאת מקצת דרשנים דרך צחות ברצותם לספר "מעשה", מפני שכך נכנסים דבריהם יותר לקהל שומעיהם. והם צודקים, והראיה שרוב התורה היא סיפורים, וכך העניין חודר טוב יותר. מקור הדברים הוא מהמב"ט בספרו בית אלהים.

הסיפור שאני רוצה לומר, ממש מזעזע. שמעתי מאחד הרבנים בימון האחרון (הרה"ג יורם סרי שליט"א), ולא האמנתי למשמע אזני.

רב אשכנזי הגיע לבית כנסת של אברכים ספרדים, באחת הערים החרדיות. לא סתם ספרדים, אלא בני תורה "משוכנזים". אותו רב התחיל לשבחם באמרו, "אשריכם הספרדים ואשרי חלקכם. אצלכם ב"ה אין דיבורים בזמן קריאה", בחזרת הש"ץ ובקדיש. מכבדים את בתי הכנסת כדבעי".

מסתמא שהוא גם סיפר להם אז את הידוע על גורם הקטרוג בשואה האיומה. בעוונותינו הרבים, בזמן שגמר הצורך הגרמני את עבודתו באירופה, שהשמיד ששת מיליון יהודים רח"ל, או יותר, הגיע גם לאפריקה, למרוקו, לגרבה, לתוניס ולאלג'יריה. ידוע שעד מצרים הוא הגיע, ועמד בשערי ארץ ישראל, ושם היתה מפתחו ומפלת "רומל" מפקד צבאו. ההיסטוריא ידועה והרבה מכירים זאת, וב"ה שלא הגיע לארץ ישראל.

אבל קשה, הוא עבר בדרכו לארץ ישראל דרך הרבה ארצות, מדוע לא נכנס להשמיד את יהודי הארצות הלעיל כשעבר לידם? מדוע הוא פסח עליהם? לא שהוא לא נגע בהם לרעה כלל, אבל מה שהוא כן עשה להם, אינו מתקרב כלל למה שעשה ליהודים באירופה?

תירץ על כך האמרי אמת מגור והובא בשו"ת תשובות והנהגות, כרך א' סימן קנ"ז, ד"ה וזהו. העורך, "הסיבה היא מפני שהספרדים מכבדים את בתי הכנסת. אין אצלם דיבורים, אלא אימה ויראה".

בתי הכנסת, נרפאו ממחלתם! נכתבה על זה חוברת שלימה בשם "כבוד בית השם", המספרת סיפורים רבים בסגנון זה, ואכמ"ל.

ראיתי שהדפיסו בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א דבר מדהים [דורות. תשרי ה'תשע"ד]. באו אברכים מבית כנסת ספרדי ושאלוהו, "אנו ציבור האברכים, מוסרים דרשה בכל ליל שבת בין הקבלת שבת לערבית, האם אפשר לבטל בשביל זה את שיר השירים. בשביל מה צריך שיר השירים? איננו בעלי בתים בשביל להגיד שיר השירים". השיב להם הגר"ח, "חס ושלום. אל תוותרו על שיר השירים בשום אופן".

כך הצעת הלשון האמורה ב'דורות' שם, משם הגר"ח. **מגיעים אלי יהודים להתיעץ ולהתברך עקב רוב הצרות הקיימות רח"ל. ממש קשה מנשוא.** הגר"ח"ק הרי שומע את כל האסונות, הצרות והקשיים. אלו מחלות ושאר מרעין בישינ' יש היום! **הבחנתי שאצל הספרדים – והתימנים – יש פחות צרות, ואני תולה זאת בזכות שיר השירים, שאומרים זאת פעם בשבוע. שיר השירים הוא סגולה גדולה לשמירה ולהגנה.** ועיין מה שהוספתי בס"ד בנפלאות מתורתך שיר השירים ע"פ רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני.

יראת השמים הזו שאנו מדברים עליה כעת, היא שורש השרשים וקדש הקדשים, וצריכים לחזק זאת.

אופי וצביון תכונותיה של קרית מהרי"ץ בעמנואל.

ברצוני לייסד את הדברים, בקשר להקמת הקריה ע"ש מהרי"ץ.

שאיפתנו, תקוותינו ותפילתנו שתקום בעז"ה קרית מהרי"ץ על טהרת הקודש. עם מעלות התימנים, האשכנזים והספרדים. אשריהם ישראל. אצל כולם ב"ה יש דברים טובים. אבל

לא צריכים בשביל זה להפסיד את הדברים הטובים שלנו. **אנו רוצים שיגורו שם, אברכים תימנים החרדים לדבר ה' בקלה כבחמורה, כפי מסורת אבותינו הקדושים נע"ג, ללא כחל וללא שרק. כל מה שאפשר לפי מצב זמנינו.**

אינני מדבר על קיצוניות מופרזת בשום אופן. אגב, שם משפחתו של מהרי"ץ היא "צאלח", ולפי הפירוש בלשון ערבית, היינו פשרה. מהרי"ץ עשה פשרה, בין האחרונים לבין קדמונים. לא להיות קיצוני, כי קיצוניות אינה דרך מתאימה. אלא כל דבר, לפי שיקול הדעת.

יוקמו בעז"ה מוסדות תורה וחינוך, ארגוני חסד וקהילה, ירא"ש, צניעות אמתית בדרך ישראל סבא. **ישיבות קדושות, כוללים ובתי מדרשות. קיצורו של דבר – שילוב ייחודי של מסורת יהדות תימן, עם עולם הישיבות הקדושות.** שתהיה קריה לדוגמא, שלא יתביישו ח"ו לחיות במסורת זו.

יש קריות לאשכנזים, כמו ויזניץ וצאנו וכיוצא באלו, שהם אינם מתביישים במסורת שלהם. אם אצלם צריך לכת עם גרביים לבנות מעל המכנסיים, ועם שטריימל, הם לא מתביישים בכך. בפיאות המסולסלות והארוכות, ואפילו במבטא המשובש שלהם. א"כ על אחת כמה וכמה, אנחנו קהל יהודה, היהדות המקורית והשרשית. מדוע התימנים מתביישים במסורת שלהם? ואינני מדבר על קמיץ וכיו"ב. אני לא בעד זה. רק מה שמתאים.

צריך להחזיק את המסורת, ובעז"ה מקום זה יהיה מרכז רוחני שילכו בדרך ישראל סבא, במבטא נכון, ובכל הדברים שניתן בכדי להקים זאת.

צריכים לדעת, שדברים אלו אינם בגדר חלום. בארה"ב לפני עשרות שנים, היה אדם אחד בלבד שהלך עם שטריימל, הלא הוא האדמו"ר

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאיפתנו שנוכה להקים קריה זו ולבססה על יסודות טובים, חזקים ואיתנים, לפי מסורת אבותינו הקדושים.

אנו בסך הכל מיעוט, כלפי שאר העדות. אף שברוך השם אנו מחזיקים מעמד, דא עקא שאנו רואים קצת בקיעים בחומה פה ושם. חייבים להקים מקומות מרכזיים להמשיך את המסורת, הרי בעז"ה יקומו עוד קריות כמו בעמנואל. גרעינים חזקים.

אנו לבד, וביחד. דהיינו, איננו ח"ו מתבדלים ומתרחקים משאר העדות, כי כל עם ישראל קדושים. אבל בשביל שמירת המסורת כהוגן, צריכים חברה תומכת, צריך בסיס איתן. יהי יי? אלהינו עמנו כְּאִשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אֵל יַעֲזָבֵנו וְאֵל יִשְׁטָנֵנוּ וּמַלְכֵינוּ א, ח, ז, אכ"ר.

רבי יואל מסאטמר זיע"א. הוא לבדו הלך עם שטריימל בארה"ב! אז לא היה במודה ללכת עם שטריימל, אבל הוא הכניס את זה. רבינו יואל לא ויתר, הוא עשה מהפכה, עד שהדבר נכנס לאט לאט. גם אנו יכולים לעשות מהפכה כזו.

ואמרתי זאת בתורת משל, כי אנו איננו הולכים עם דברים כאלו וכיו"ב, אנו מדברים על יסודי התורה, ועל דברים ומנהגים המבוססים במקורות. אצל החסידים לבישת השטריימל בשבת זה דבר חשוב, אפשר לומר במליצה שהוא אחד מי"ג עיקרים שלהם.

יהי רצון שנוכה שבקריה זו יתאספו ויתקבצו ממיטב בני עדתנו, מסלתה ומשמנה. בעז"ה, זכות מהרי"ץ תגין עלינו ועליהם. שתתקיים

יד
מדר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
אחרי מות - קדושים
אייר ה'תשע"ז ב'שכ"ח
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

השלמה לדברים שנאמרו במעמד הגדול של הקבלת פני מרן שליט"א בחוה"מ פסח, בעניין סימן הקריאות בימי חול המועד משך תורא קדש בכספא וכו', ומדוע בשבת חול המועד אנו מתחילים את הקריאה מהפסוק ראה אתה אומר אלי וגו' ולא מהפסוק פסל לך וגו'.

המשך דין אין מעבירין על המצוות לגבי ציצית ותפילין, והעצה לצאת מן המחלוקת שבין ההלכה לבין הקבלה.

השלמה לדברים שנאמרו בהילולת מהרי"ץ זיע"א בעניין קבלת הוראות הרמב"ם בקהילות תימן, והתייחסות לדברים שנכתבו בספר ילקוט יוסף בעניין זה. תשובה לשואל בעניין כביסה שנתייבשה בערב שבת האם מותר להורידה בשבת, וכיצד היה המנהג בתימן בעניין זה

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 522

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 398

השיעור מוקדש

להצלחת יעל בת ידידנו הרב דקל ענאקי הי"ו.
ימלא הקב"ה כל משאלות לבו ולבכם לטובה,
אבי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת יעל בת ידידתו הרב דקל ענאקי הי"ו. ימלא הקב"ה כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אכ"ר.

השלמה לדברים שנאמרו במעמד הגדול של הקבלת פני מרן שליט"א בחוה"מ פסח, בעניין סימן הקריאות בימי חול המועד משך תורא קדש בכספא וכו', ומדוע בשבת חול המועד אנו מתחילים את הקריאה מהפסוק ראה אתה אומר אלי וגו' ולא מהפסוק פסל לך וגו'.

בחוה"מ פסח, דיברנו בס"ד בעיר מודיעין עילית – בקרית ספר, בביהמ"ד פעולת צדיק, על סימני קריאות הפסח, משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא. ביארנו בעזרתו יתברך רמו עמוק שישנו בסימן זה, ממש הפלא ופלא.

תוכן הרמו הוא, שיוסף הצדיק המכונה שור, רמוז ב"משך תורא". תרגום המלים עור הפר [ויקרא ד', י"א] הוא, מְשַׁךְ תוֹרָא. והביאו התוס' שאנץ במסכת סוטה דף י"ג, ועוד ראשונים וכגון בעלי התוס' על התורה, הרוקח, החוקני ועודו את המדרש, ששמו את עצמות יוסף בתוך עור כבש, ונכנסה בהם רוח חיים, וכך היה מהלך לצד ארון השכינה. דהיינו, כשם שארון הקודש נשא את נושאו, כך ארון יוסף היה מהלך. אף על פי שאין לפנינו את המדרש הזה, אבל אנו סומכים על דבריהם.

לפי זה מתבאר הסימן 'משך תורא', הפלא ופלא. משך תורא, רומז ליוסף. והיינו שבזכות העור שכיסו את השור, קדש בכספא. בזכות ההבדלה שיוסף עשה לאחיו במצרים, עשה לנו הקב"ה קידושין בכסף. כלומר, שעל ידי זות מצרים, קידשנו השם יתברך, כביכול כפי שהחתן מקדש את הכלה. ועל ידי זה, זכינו לתורה הק'.

עיקר הרמו בא להדגיש ולומר, שהזכות העיקרית ביציאת מצרים ונתינת התורה, נזקפת בעבור יוסף הצדיק, מפני שהוא דאג שאחיו יובדלו ויתרחקו מהמצרים, כמו שנאמר יִשְׁבוּ נָא עִבְדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן [בראשית מ"ו, ד'].
 יִשְׁבוּ נָא עִבְדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן [בראשית מ"ו, ד'].

דאג יוסף לשבטים ולצאצאיהם, שלא ישבו בתוך ערי מצרים, וקל וחומר שלא יישבו בעיר הבירה. ואף שבעיר הבירה מסתמא היו מקבלים תפקידים חשובים, כמו ששאלם פרעה מֶה מַעֲשֵׂיכֶם ושם שם, ב"ו. כי הוא חשב, מאחר שיוסף מוכשר כל כך, לבטח גם אחיו כמשהו, לכן מגיע להם תפקידים חשובים ומיוחדים. אחד יהיה שר האוצר, ואחיו יהיה שר החינוך, זה שר הפנים וזה שר החוץ, וכן הלאה. לכל אחד, יהיה תפקיד מרכזי. אם היה מתקיים רצונו של פרעה, היו נטמעים האחים במצרים רח"ל. לכן אמר להם יוסף שיענו לפרעה, רְעֵה צֵאן עִבְדֶיךָ ושם, אפילו שתפקיד רועה הצאן הוא בזוי, בכדי שפרעה ישיב להם – תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן ושם מ"ו, ל"ד.

על ידי שיוסף בנה חומת התבדלות מן המצרים, זכינו שלא למדנו ממעשיהם הרעים. ואפילו שאחרי ככלות הכל המצב היה מסוכן, כי בהתמשכות הזמן הם כמעט נכנסו לשער החמשים של הטומאה. מכל מקום הסיבה לזה היא, כי עכ"פ הם נמצאים בארץ טמאה, ובסביבה לא טובה. אבל בזכות ההתבדלות וההתרחקות הזו, הם החזיקו מעמד, עד שבסופו של דבר זכינו לקבל את התורה.

כעת ברצוני בס"ד להוסיף שתי נקודות הצריכות ביאור, בנוגע לקריאות התורה בפסח. הזכרנו נושא זה, לגבי עניין אחר, אך לא עמדנו על נקודה חדשה זו.

בשבת חוה"מ פסח פותחים את הקריאה בפסוק, רְאֵה אֶתְּהָ אֹמֵר אֵלַי [שמות ל"ג, י"ב]. והיינו שאף שעצם הקריאה היא פֶּסֶל לָךְ וכו' ושם ל"ד, א"ו, אילו קראוה בחוה"מ. ועתה שחל בשבת, משנים את הסדר ומקדימים לקרוא מן "ראה אתה אומר אלי" וגו'.

נשאלת השאלה, מדוע צריך להקדים, ולא לפתוח ב"פסל לך"? הרי מבחינת שבעה גוברי העולים לתורה, אין צורך להקדים ולהתחיל

שערי יצחק – השיעור השבועי

על המתפללים בקריאה ארוכה, כי בחוה"מ, אפילו חמשה גוברי לא קוראים, כ"ש שלא שבעה גוברי כמו בשבת. בחוה"מ קיימא לן שקוראים רק ארבעה גוברי, משום ביטול מלאכה ועיין מגילה כ"ב, א"ו. ואף שמלאכה אסורה בחוה"מ, יש מלאכות המותרות גם אז, ומשום כן לא חפצו מתקני הקריאות להטריח על הציבור. אבל בשבת שאין ביטול מלאכה, ואין חשש לסיבה זו, קבעו לפי מה שהיה ראוי להיות.

שני תירוצים אלו ניאותים עפ"י דרך ההלכה, אך בס"ד זכינו לתירוץ מחודש הפלא ופלא. לפעמים צריכים לברך אחר תירוצים אלו "פוקח עורים", כי רואים על ידי תירוצים אלו, כמה עמקו מחשבות חז"ל, וכמה יש לתורתנו הקדושה ציצים ופרחים. אלו דברים שלא רואים אותם בעיון רגיל. ישנם תירוצים המוכיחים על עצמם שהם לאמיתתה של תורה, כי הם מאירים ומעידים לבד על אמיתתם.

בספר שבלי הלקט ודין תפילת מנחה של שבת: סימן קכ"ו, דף י"ט מפרש את תפילת מנחה של שבת, בה אנו אומרים – **אתה אחד ושםך אחד** וכו', **מנוחה שלימה שאתה רוצה בה**, על שם מה ניתקנה.

הביא שם רבינו צדקיה ברבי אברהם הרופא זצ"ל מחה"ס שבלי הלקט, בשם אחיו רבי בנימין זיע"א ביאור בזה"ל, **ולמשה עבדך מסיני אמרת, פני ילכו והניחותי לך** – כתב אחי ר' בנימין נר"ו, **צא ולמד שבזכות שבת נתרצה הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל**. מסתמא מקורו בדברי חז"ל, וחדושו הוא שזה הפירוש במילות התפילה.

הוא מפרש כי הקב"ה התרצה לכפר לישראל על מעשה העגל בזכות השבת. והביא לכך ראיה שממש מאירה עיניים להבנת התורה, כי לפני מעשה העגל נאמר **אך את שפתי תשמו** ושמות ל"א, י"ב, ואח"כ נאמר **ויתן אל**

לפני, כיון שמהפסוק "פסל לך" ואילך, ישנם מספיק פסוקים בכדי לחלקם לשבעה עולים. סכום כל הפסוקים, מ"פסל לך" ועד "ראשית בכורי אדמתך", הם עשרים וששה. אם כן, מדוע נוהגים להוסיף עולים נוספים?

כתב הלבוש ואו"ח, סימן ת"צ, והעתיקוהו הרבה אחרונים, שחול המועד הוא חמשה גוברי, ובשבת צריכים להוסיף. ודבריו נראים תמוהים, וכי אי אפשר לחלק את הקריאה מ"פסל לך", גם בשבת? אם כל אחד משבעת העולים, יקרא שלושה פסוקים, הרי מספיק כ"א פסוקים. אמנם ישנם פסוקים, שאולי לא מתאים לסיים בהם, כגון **אל קנא הוא** ושם שם, י"ד, וכן בפסוק **והזנו את בניך אחרי אלהיך** ושם שם, ט"ז, ועוד פסוקים כיו"ב. אולם אפילו אם נוסיף לקרוא, בשביל לא לסיים בפסוקים האלו, עדיין הדבר קשה, כיון שישנם כ"ו פסוקים, ואפשר להסתדר עם שבעה מברכים. לאיזה צורך מוסיפים עוד?

ניתן לתרץ קושיא זו ולומר, דאה"נ אין צורך להוסיף, אבל לכבוד שבת קודש, רצו מתקני הקריאה שהקריאה תהיה מרווחת. כיו"ב מצינו בדברי הלבוש עצמו ובסימן תרנ"ט לגבי קריאת התורה בסכות, שקוראים בשבת **שור או כשב או עז פי יולד** ויקרא כ"ב, כ"ז, בשביל שהקריאה תהיה מרווחת, כיון שקריאה קצרה איננה מתאימה.

זהו לכאורה תירוץ טוב. אבל אפשר לתרץ שאלה זו באופן אחר, עפ"י התוס' בתענית דף כ"א שאומרים ובשביל לתרץ שאלה אחרת שם, שלמעשה כל נושא הי"ג מדות הכתוב בפרשה שם – **ויעבר יי' על פניו ויקרא וגו'** מתחיל העניין מאז שמשעה רבינו ביקש – **ראא אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני וגו'**: **ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך וגו'** (שמות ל"ג, י"ב – י"ג). ממילא מעתה מיושבת גם שאלתנו. למעשה התחלת העניין היא מפסוק "ראה אתה" וגו'. ובימי חוה"מ, לא רצו מתקני הקריאות להכביד

נחזור לעניין שאלתנו דלעיל. הנה פסוק זה – "פני ילכו" וגו', נאמר בפרשה זו אחר "ראה אתה אומר אלי" וגו', ומפני שזה שייך לשבת כאמור בדברי מה"ר בנימין, מובן מדוע קבעוהו מתקני התפילות לאמרו דוקא בשבת חוה"מ, ולא בחול. הפלא ופלא. דוקא בשבת קבעו חז"ל להתחיל הקריאה מפסוק "ראה אתה אומר אלי" וגו' ולא מ"פסל לך", הן בשבת חוה"מ פסח והן בשבת חוה"מ סכות. ואף שגם בהמשך נאמר **שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחַרְשֵׁי וּבְקִצֵיר תִּשְׁבֹּת** ושם כ"א. רצו גם שיהיה עניין נוסף בקריאה הנוגע לשבת. כנראה היה קשה להם, מדוע אמרה תורה פסוק זה בסגנון "והניחותי לך", הרי לא מצינו בתורה ששבת נקראת יום מנוחה. ואף שבתפילות אומרים זאת הרבה פעמים – "ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו". "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה". "רצה נא במנוחתנו". "וינוחו בס כל ישראל אוהבי שמך". הרי שאנו קוראים לשבת יום מנוחה, אבל היכן כתוב בתורה ששבת היא יום מנוחה?

ומה שכתוב **וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** ושמות כ', י"א. הרי זה נאמר על הקב"ה. ואף שכתוב בעקיפין בפרשת משפטים – **לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפֹּשׂ בֵּין אֲמָתֶךָ וְהִגַּדְתָּ שְׂמֹתָ כִּי יְיָ. ובעשרת הדיברות שבפרשת ואתחנן, **לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֲמָתֶךָ בְּמִוֶּדֶךָ וּדְבָרֶיךָ**, ה"טז ויותר קרוב, כי כתוב "כמוך". אפילו הכי חיפש מה"ר בנימין פסוק שידבר על ישראל בצורה ישירה, וזהו פסוק "והניחותי לך".**

אמנם, לכאורה דרשה זו אינה מסתדרת עם המלים שבפסוק. שהרי לדבריהם, "פני ילכו" דהיינו שיתרצה לנו הקב"ה, בזכות "והניחותי לך", דהיינו יום המנוחה. וקצת זה נשמע העמסה.

ברם חושבני שהדברים מאירים מאד לפי הפירוש שמרה"ץ מביא על האמור בתפילה "רצה נא במנוחתנו" שאנו אומרים בכל

מִשָּׁה בְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ ושם, שם י"ח, שהוא תחילת מעשה העגל. ואז נאמר שוב פעם בתחילת פרשת ויקהל, עניין שבת – **שֵׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֵאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה** וקשה מדוע נכנס שוב עניין שבת?

מתרץ על כך רבי בנימין הנ"ל, שמוה מוכח שבזכות שמירת השבת, מחל לנו הקב"ה על מעשה העגל. וז"ל, שהרי בהלכות שבת היו עוסקין. הסדר בפרשת כי תשא הוא, שמשא רבינו עסק עם הקב"ה בהלכות שבת, ואח"כ נעשה העגל. כדכתיב **אך את שבתותי תשמרו, ושמרו בני ישראל את השבת, וכתיב בתריה ויתן אל משה ככלתו. וירא העם כי בושש משה לרדת אל העם**. הרי שזה היה הנושא, ובמחשבה תחילה דיבר הקב"ה עם משה על עניין השבת.

וכן בשעה שנתרצה להם, וציוום על מעשה המשכן, וזהירם על השבת תחילה, כדכתיב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', ששת ימים תעשה מלאכה. ואחר כך ציוום על מעשה המשכן, וזהו שאמר **פָּנִי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ** ושם ל"ג, י"ד, בזכות שבת שהוא יום מנוחה.

בזכות שבת מנוחה, מחל הקב"ה על מעשה העגל. פירש את הפסוק "פני ילכו והניחותי לך" בדרך דרש חדשה. "פני ילכו" היינו שיתרצה הקב"ה וכאמור בברכות ז', א', שילכו פנים שלזעם, בזכות "והניחותי לך", בזכות השבת הנקראת יום מנוחה.

פירושו מסתייע מגירסת הקדמונים, שכיום היא לא מצויה אצלנו. כך מובא בסידור רס"ג. אולם הוא עצמו כתב על גירסא זו שהיא נהוגה רק אצל חלק מהציבור, וגם הוא גרס כך. גם בסדר רב עמרם גאון מובא שיש הנוהגים לומר כך, אתה אחד ושמך אחד וכו'. **למשה עבדך כסיני אמרת, פני ילכו והניחותי לך. מנוחת אהבה ונדבה וכו'.**

בעלה. רק כשאשה נשואה ובעלה חיי. שאם נתאלמנה, אפילו יש לה עושר ונכסים לרוב ושאר תענוגי העוה"ז, אין לה מנוחת הנפש. אשה צריכה בעל. וכל זה אינו חשוב בעיניה, שאין לה מנוחה אלא עם בעלה, ולכן בירכה אותן נעמי ברכה זו שימצאו מנוחה שלימה.

לא רק נשואה שהתאלמנה, קל וחומר אם נתגרשה, אלא גם רווקה. הבה אע"פ שהיא יושבת בבית אביה, ויש לה מכל טוב – בגדים ותכשיטים ומוזן, עכ"ז אין לה מנוחה אלא בבית בעלה. כל זמן שאיננה נישאת, היא חיה באוויר, ואפילו שיש לה הורים ומשפחה. ששם היא מוצאת קורת רוח בבעלה ובילדיה, ולכן לא אמרו נעמי ומצאן מנוחה אשה בבית אביה, אלא אשה בבית אישה, כי שם מנוחה האמתית.

זוהי מנוחת האשה, וזה מה שאנו מבקשים מהקב"ה בתפילת "רצה נא במנוחתנו", תרצה לשאת אותנו כחתן את כלתו, וממילא יהיה לנו מנוחה.

מעתה אתי שפיר הפלא ופלא. אומר הקב"ה "פני ילכו והניחותי לך" – דהיינו שאומר הקב"ה, הנני מסכים לתת לכם מנוחה כבקשתכם, כי הקב"ה מתחתן אתנו כביכול, והוא עצמו מניח לנו. הרי שאין פירוש מה"ד בנימין זצ"ל כדרש לחודיה שאינו נכנס במשמעות המלים, אלא אפשר להכניסו היטב במשמעותן, ואינו העמסה.

שאלה מהקהל: הוזה"ק מקשה, מדוע הקב"ה נח בשבת? והסביר, שאין הכוונה שהוא נח ממש, אלא שנתן מנוחה לעולם.
תשובת מרן שליט"א: יפה. הדברים מתאימים למה שאנו מסבירים.

נקודה נוספת הנוגעת לקריאת התורה בפסח, נזכירה כעת בקיצור. מדוע שינו את סדר "משך תורא", בשביל לקרוא "פסל לך" בשבת?

תפילות השבת. וקשה לכאורה מה בדיוק אנו מבקשים בזה? בשלמא "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה", ואח"כ "קדשנו במצוותיך", מובן טפי.

מהרי"ץ כתב על כך פירוש מפליא ועץ חיים ח"א, ק"ו ע"ב. תחילה הסביר את המקור, שהרי כאשר אנשי כנה"ג תיקנו את נוסח התפילה, יסדו כל דבר עפ"י מקור בפסוקים או במאמרי חז"ל. וכתב בזה"ל, רצה נא במנוחתנו. על שם תשבתו שבתכם, מתרגמינן תנוחון נייחכון. מכאן המקור לשורש עניין מנוחת השבת, ויש לתת לב, שהוא לא הביא את הפסוק האמור לעיל "למען ינוח" וגו'. וכנראה דלא סגי ליה פסוק זה, כי שם מקור המנוחה הוא בעקפינן, ולא מובן להדיא שהמנוחה היא על ישראל.

ממשיך מהרי"ץ ואומר, ועל שם ששבת וכנסת ישראל נקראו כלה, והשם ב"ה נקרא חתן, אנו אומרים לו, תתרצה שנהיה כלתך ותנוח כלתך בך, כדאיתא במדרש רות הלא אַבְקֶשְׁלֶךָ מְנוּחַ וְרוּת ג', א"ל, מכאן שאין לאשה מנוח, אלא באישה.

יש פסוק נוסף בפרק הראשון שם, יִתְּנוּ יְיָ לְכֶם וּמְצִאֲנָם מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וְשֵׁם א. ט"ו, אך מהרי"ץ מביא את האמור בפ"ג, כשדיברה נעמי עם רות לגבי בועז, אמרה לה "אבקש לך מנוח" וגו'.

עכ"פ מוכיחים מזה חז"ל, שאין מנוחה לאשה אלא בבית אישה. ומסביר מהרי"ץ לפי זה שאנו מתפללים ואומרים – רבונו של עולם, רצה והסכס שאנו נהיה כלתך, ואתה תהיה חתננו. ננוח באמצעותך על ידי השבת. אנו מתפללים שיתן לנו הקב"ה מנוחה, דומיא דכלה הבאה אל המנוחה ואל הנחלה, בזמן שהיא נישאת.

בעל מעם לועז ועל מגילת רות ביאר את מושג זה בשם המפרשים אל נכון ושם. דף ל"א בזה"ל, אמרו חז"ל שאין קורת רוח לאשה אלא בבית

מי שלומד בפשיטות אינו נותן דעתו לחילוק זה, שהוא פלא עצום, ומאיר את העיניים.

כוונתו היא כך. שם בפרשת כי תשא כתוב "את חג המצות תשמור" וגו', אח"כ נאמר "כל פטר רחם לך", "ששת ימים תעבוד", ואח"כ "וחג שבועות תעשה לך". הרי שנזכרת שבת באמצע, בין חג המצות לחג השבועות. ומסביר החזקוני, שזה הטעם שקוראים "פסל לך" בשבת שבאמצע חוה"מ, להורות שהשבת בתווך, כעין האמור בתורה שהשבת באמצע הרגלים. ואף שאין אמצע זה דומה לגמרי לזה, מכל מקום הם רומזים לאותו עניין.

נמצא לדבריו, שיש ישוב נפלא לקשייתנו. כי אי אפשר לקרוא את פרשת "אם כסף" בשבת חוה"מ, מפני ששם השבת אינה נזכרת באמצע הרגלים, אלא בתחילתם.

דרך נוספת לתרץ הקושיא וגם אליבא דרש"י נראה בס"ד, עפ"י מה שהובא בפסיקתא זוטרותא ושמות פרק ל"ד, סימן כ"א כשאלת החזקוני, מדוע בפרשת כי תשא, נכנסה שבת בתוך הרגלים? ותירץ שזה לאפוקי משיטת הצדוקים בעניין ספירת העומר. מפני שהם כפרו בתורה שבע"פ, ופירשו את הפסוק וספרתם לכם ממחרת השבת מיום ה'ביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה ושמות כ"ג, ט"ז, שהוא ממחרת השבת כפישוטו, ולא ממחרת יו"ט.

דעת הצדוקים היתה לקצור את העומר ביום ראשון, כי כתוב בתורה "ממחרת השבת" ולשיטתם הקלוקלת היינו יום ראשון. מאידך, מסורת חז"ל היא שמחרת השבת היינו מאחרי יו"ט, משום שגם יו"ט נקרא שבת, וקוצרים העומר מיד אחר חג הפסח, בלי קשר לשבת ולדוגמא, אם חל פסח ביום ג', קוצרים ביום ד', ואין מתחשבים בשבת.

ביאור השאלה הוא, שקריאת "משך תורא" הרגילה היא כאשר חל יו"ט ראשון דפסח בשבת או ביום ראשון או ביום שלישי. אבל אם חל יו"ט ראשון דפסח ביום חמישי, משתנה הסדר, וקוראים כך, **משך תורא, פסל בודשא, כסף במדברא, שלח בוכרא**. והיינו שבשבת קוראים "פסל לך" וגו', ומקדימים מפסוק "ראה אתה" וגו' כאמור לעיל, ולא קוראים כפי הסדר הרגיל שאחר "משך תורא", קוראים "קדש בכספא".

מסביר רש"י שהסיבה שקוראים זאת בשבת, מפני שיש בה מצות שבת ורגלים וחוה"מ. וכוונתו לפסוקים - **את חג המצות תשמור** ושמות כ"ג, ט"ז, שממנו דורשת הגמרא בחגיגה ודף יח.א, שחוה"מ אסור במלאכה. ומוזכר בפרשה זו גם עניין שבת - **ששת ימים תעבד** ושם כ', ט"ז. ומוזכרים גם הרגלים. לכן זה מתאים לשבת.

ברם יש כאן לכאורה תמיהה גדולה, מדוע קוראים בשבת דוקא "פסל", ולא קוראים "אם כסף תלוה" וגו'. הרי יש גם בפרשה זו אותם פסוקים דומים כמעט לגמרי, המזכירים עניין השבת והרגלים? כך הפסוקים שם - **ששת ימים תעשה מעשיך ובים השביעי תשבת וגו': שלש רגלים תחג לי בשנה: את חג המצות תשמור שבועת ימים תאכל מצות באשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריכם: וחג הקציר בפרי מעשיך אשר תורע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה** ושמות כ"ג, י"ב - ט"ז.

אם כן מדוע קוראים דוקא "פסל לך" בשבת? מהדגם שלפי סדר פרשיות התורה זאת קריאה קודמת, ומתקני הקריאות קבעו הסדר לפי סדר התורה?

לשאלה זו נאמר בס"ד שני תירוצים, החזקוני בפרשת כי תשא מקדים הסבר לקריאה זו בחוה"מ, לפני דברי רש"י דלעיל, והוא אומר שקבעו קריאת "פסל לך" כי שבת נזכרת שם באמצע הרגלים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כיון שהחשיכה, אומר להן בא השמש? אומר הין. בא השמש? אומר הין. מגל זו? אומר הין. מגל זו? אומר הין. קופה זו? אומר הין. קופה זו? אומר הין וכו'. שלש פעמים על כל דבר ודבר, והן אומרים לו הין הין הין. כל כך למה. מפני הבייתוסים שהיו אומרים, אין קצירת העומר במצאי יום טוב.

הבייתוסים הטועים ניסו להשפיע על ישראל, שלא לשמוע לקבלת כלל ישראל ולתורה שבע"פ, ולקצור למחרת השבת. לחזק ולפרסם את האמת בזמן הקצירה, ולהוציא מלבם, תיקנו חז"ל שיחזרו שלושה פעמים, "הין הין הין".

ממילא מובן היטב מדוע חז"ל קבעו גסדכן פרשה זו בשבת חוה"מ פסח, כי בפרשה זו יש ראייה שחג המצות הוא הנקרא שבת. מפני שלא מובן, מדוע נכנס שבת אחר חג המצות לפני חג השבועות. והתשובה לזה היא, שרצתה התורה ללמדנו שחג המצות נקרא שבת.

הדברים האלו מתוקים מדבש ונופת צופים, למי שיתעמק, יפתח ויראה בעצמו את פרטיהם, עד שהם מאירים ומוזהירים, ומסתדרים ממש הפלא ופלא. אנו חוזרים על פסוקי התורה, ולא מרגישים שיש בהם חידושים נפלאים עד כדי כך. הפוך בה והפוך בה וכו'.

המשך דין אין מעבירין על המצוות לגבי ציצית ותפילין, והעצה לצאת מן המחלוקת שבין ההלכה לבין הקבלה.

דיברנו בשיעור הקודם על עניין אין מעבירין על המצוות. המנהג המקובל בכל תפוצות ישראל להקדים לכתחילה את הטלית לפני התפילין. מה יעשה אדם שהוציא התפילין מנרתיקם לפני הטלית, האם צריך להניח התפילין, משום אין מעבירין על המצוות, ואפילו שאינו לפי סדר הראוי. או דילמא שיקדים בכל זאת הטלית,

ומבואר בפסיקתא זוטרתיא, שהפסוק שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת וּשְׁמַת לַד', כ"א האמור בפרשת "פסל לך" אשר נכנס באמצע הרגלים, מורה לנו שחג המצות האמור בפרשה זו, הוא הנקרא כאן שבת. גם אח"כ, חג השבועות נקרא נמי שבת, לכן עניין שבת נכנס בין חג המצות לחג השבועות.

על פי זה מיושבת קושייתנו הפלא ופלא. בפרשת "אם כסף" כפי שאמרנו, עניין שבת נכתב מקודם לשלושת הרגלים, ואי אפשר ללמוד משם שהשבת שווה לרגלים. לכן יסדו מתקני הקריאות לקרוא דוקא את קריאת "פסל לך" בשבת, ללמדנו את משמעות השבת האמורה לגבי פסח [ושבועות], שהכוונה בעצם לחג הפסח.

כמרכן ידוע מה שכתוב במנחות ודף סה) ובשאר דוכתי, מה שהשיבו חכמי ישראל לצדוקים, להוכיח להם טעותם. ושם הביאו הרבה ראיות שמחרת השבת האמור גבי פסח, אין הכוונה לשבת חוה"מ, אלא לחג הפסח עצמו.

הוכחות אלו קיימות מצד עצמן, לבד ממש"כ הרמב"ם בפ"ז מתמידין ומוספין והלכה י"א, שאף מבלעדי ההוכחות מהפסוקים, לדין סגי לן במה שזו הקבלה של חכמי ישראל. המסורת מדור לדור היתה שקוצרים העומר לאחר הפסח. כל הסנהדרין מדור לדור הורו ועשו כך, ולמעלה בקודש נהגו כן כל הנביאים.

הצדוקים שקמו בבית שני, התחילו לפרש פירושים מעצמם, ולא התחשבו במסורת ישראל ובקבלת הדורות, לכן הם החליטו מדעתם שמשמעות הפסוק כפשטה – מחרת השבת ממש. מאידך בידי חז"ל היתה מסורת ברורה להלכה ולמעשה שאין זה כך.

בכדי להוציא מלב הצדוקים, אומרת המשנה במנחות ו"ס"ה, אין כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול.

ידוע שמצוה מן המובחר להתעטף בטלית ולהתעטר בתפילין כבר בבית, וכך לצאת לבית הכנסת. ומי שלא מסתדר לו לעשות כך, לכל הפחות שיניח בכניסה לבית הכנסת. ויש אנשים שגם זה לא מסתדר להם, והם מניחים בתוך בית הכנסת, ושם נמצא קהל.

והנה הרב מרא דאתרא נמצא בתוך בית הכנסת, והוא מתכוון ללבוש טלית ולהניח תפילין, ובטעות נטל התפילין ראשונה. והוא בבעיאי, כי כל הקהל רואים איך שהוא מניח התפילין לפני הטלית, ויתפלאו עליו, מה היה לו? וכי הוא התבלבל היום. בקיצור, לא נעים לו להניח תפילין לפני לבישת הטלית.

האמת שאינני יודע מדוע הוא צריך להתבייש. אדרבה, הוא צריך ללמד אותם שיש הלכה כזו האומרת שלפעמים צריך להקדים התפילין. עכ"פ באופן שלא נעים לו, כנראה יהיה מזה ויכוח – אחד יאמר "הבן איש חי סובר להקדים הטלית בכל גוונים, וחבירו ישיב, "הלא השו"ע פסק להקדים התפילין"? ולא נעים לאותו רב מכל פרשיה זו, להתחיל להצטדק וכו'.

במצב כזה, מודה היל"י שהרב יחפש עצה כיצד להימלט מן הבעיאי, ויסיח דעת לדברים אחרים כהוראת האור לציון, כגון שילמד משהו, או שיקרא "קדש" ו"והיה כי יביאך". או יפתח ספר הלכות מסויים וילמד בו, כמו שהסברנו, ואח"כ יתעטף בטלית תחילה, כפי הסדר.

כבר ביארנו בס"ד בשיעור הקודם, כי על ידי שעושה כך, הוא נמלט מאיסור העברה על המצוות, כי אינו מתעסק במצוה מעשית, כטלית ותפילין, וההתעסקות עם דבר אחר לא מהווה זלזול במצוה ח"ו.

נדמה לי שכך הוא מיישב את טענתו, וז"ל, אלא שיש לעיין בדבר, שהרי הכלל דאין מעבירין על המצוות נאמר, לא רק שאין להקדים מצוה אחת על חברתה משתי מצוות, אלא שאם פגע במצוה צריך לעשותה על אתר.

ויעזוב התפילין. אמרנו שהדבר שנוי במחלוקת בין הפשטנים לבין המקובלים, ומרן בשו"ע פסק להקדים התפילין, אך המקובלים סוברים להקדים הטלית. הסברנו בס"ד את צדדי הנדון, שאינו מוכרח שזו דעת המקובלים. כי כל מי שאומר כן, לומד ומבין זאת מתורת האר"י, אך האר"י לא כתב זאת במפורש.

דהיינו, מפני החשש החמור של איסור העברה על המצוות, כי הרי יש אומרים שהוא איסור תורה, וכן סבר המשנ"ב, ואתו עמו הרבה אחרונים ועיין שו"ת דברי מלכיאל, ח"א סימן ט"ז. ודרשו כן מהפסוק ושמרתם את המצוות ושמות י"ב, י"ז, אל תקרי המצוות אלא המצוות. מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. הרי שאיסור זה הוא חמור ואינו עניין של מה בכך. לכן צריכים למצוא איזו דרך שלא להיכשל בעניין זה. ויש אומרים שאיסורו מדרבנן. ומפני העניין הנוסף, שאינו מוכרע שדעת האר"י להקדים הטלית. סובר האור לציון שראוי למצוא עצה בכדי לפתור הבעיאי, והכריע שאם לקח התפילין, יעזוב אותם וילמד משהו אחר בינתיים. הסברנו בס"ד את הטעם להיתר זה, ליישב את שתי קושיותיו של ההלכה ברורה.

עתה ראיתי בילקוט יוסף (מהדורת שנת ה'תשס"ו), שגם הוא הביא את דברי האור לציון הנ"ל, והקשה עליו קושיות. ברם חושבני שלפי מה שהסברנו, גם טענותיו מיושבות, ואדבר כעת על שתי טענות מספרו.

בדף שכ"ו כתב הילקוט יוסף בזה"ל, שוב הראוני באור לציון שכתב כן, שאם פגע בתפילין תחילה, טוב שיניח מידו את התפילין, ויתעסק מעט בדבר אחר, כגון שילמד מעט, ויחזור ויקח הטלית ויתעטף בה ואח"כ יניח את התפילין.

אפילו שהילקוט יוסף מצדד לדחות את דבריו, ולהניח התפילין, גם הוא מסכים שלפעמים צריכים להשתמש בעצה זו. כגון באדם מכובד, הרב מרא דאתרא, וכדלהלן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תפילין תחילה ואח"כ יתעטף בטלית גדול. ונותנים טעם לשבת, שכיון שלבש טלית קטן ואח"כ מניח תפילין, הרי כבר קיים דברי הזוהר וכו'. אבל נהגו העולם להתעטף בטלית תחילה. ע"ש. ואם כן, לדברי המקובלים עצמם, אנו שלבושים טלית קטן, אין כל הכרח להקדים טלית גדול לתפילין. ורק מנהג בעלמא הוא להקדים הטלית וכו'.

מזן הבית יוסף היה ממגורשי ספרד בהיותו ילד, וממילא עבר אח"כ לארצות המזרח, לסלוניקי שביוון, ובסופו שלדבר הגיע לגור בצפת שבארץ ישראל. והיו כבר בספרד מקובלים גדולים כידוע, ומהם הוא שמע שדנו בנושא זה – בוויכוח האם להקדים הטלית לתפילין או להיפך, דלמא יש להניח תפילין תחילה, מפני קדושתם, או שטלית קודמת. והיו מקובלים קדמונים שאמרו שעל פי הכתוב בזוהר, יש להקדים הטלית לתפילין.

מביא הבית יוסף ששמע בשם גדולי מקובלי ספרד עמם חי בקטנותו, דהני מילי בזמן שלא לבש בבוקר טלית קטן, אך בזמן שלבש כבר טלית קטן, יקדים התפילין לטלית, דהשתא הוא כבר לבוש בטלית קטן, ויצא יד"ח כל הדעות.

טוען היל"י לפי זה, מדוע רוצים הבא"ח וסיעתו להקדים הטלית בכל מקרה לפי הקבלה, הרי הוא כבר לבוש בטלית קטן, וגדולי מקובלי ספרד הורו שאין מניעה להקדים התפילין במצב זה? קל וחומר שקשה לשיטת הרב פעלים והור"ד בשיעור הקודם, שגם מי שהניח תפילין בלבד, ונודמנה לו טלית, עליו להוריד התפילין מעליו, ולהתעטף כסדר – טלית ואח"כ תפילין. ותמה עליו הילקוט יוסף, מאי כולי האי??

רבינו האר"י ושער הכוונות, עניני הציצית דרוש ב', ד' ע"ב הסביר את כל סודות הציצית והתפילין, וכתב כך, ולהיות כי הציצית היא ממוחזק

בבחינת מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. והביוזי הוא בכך שמניח את המצוה ומשהה אותה, ולא רק בכך שהקדים חברתה.

טוען היל"י שאיסור העברה על המצוות, אין הכוונה שבוזמן שיש לפניו שתי מצוות, אסור לו להקדים אחת על פני השנייה. אלא גם באופן שיש לפניו מצוה אחת בלבד, והתחיל לקיימה, ועתה עובר לדבר אחר, הוי גם ביוזי למצוה.

הוא מבסס את חידושו ואומר, וכן מבואר מהמכילתא, הובא ברש"י על התורה שם, ושמרתם את המצות, אל תקרי כן, אלא ושמרתם את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצוה, כך אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד, מכאן שאין מעבירין על המצוות. ע"כ. ומשמע שהטעם דכל כה"ג שהמצוה באה לידו אסור לו להחמיץ אותה, אלא יש לו לקיימה מיד. ומאריך שם בזה, והוסיף להביא ראיה מהתוס' במגילה וכו' יעו"ש.

ברם, לפי ההגדרות שדיברנו בשיעור הקודם, בנדוננו אין בעיני של העברה על המצוות, כיון שהדבר אינו מהוה פגיעה במצוה שהתעסק איתה תחילה, כי עבר לנושא אחר לגמרי, כגון לימוד תורה, שמצוותה כל הזמן ממש וכו', וכפי שכבר הסברנו אז, ואין צורך לכפול הדברים.

אבל צריך להתייחס לטענה נוספת שהוא מביא וילקוי"ש, דף שכ"ה ד"ה ואחרו, לדחות לגמרי את שיטת הגדולים האומרים להקדים הטלית [הלא הם הסולת בלולה, היפה ללב, הבן איש חי והכף החיים], מפני שלדעתם, לפי הקבלה הטלית קודמת לתפילין בכל מקרה. ובעינינו, הטענה דלהלן מספקת לדחות את שיטתם לגמרי, ברם לפענ"ד טענתו אפילו לא מתחילה.

כך הוא מביא, הרי כתב בב"י שם וז"ל, שמעתי בשם גדולי מקובלי ספרד, דדוקא מי שאין לו טלית קטן בבגדו יתעטף בציצית קודם התפילין. אבל מי שלבוש טלית קטן, יניח

בקיצור ימים ושנים, כי הדור לא מסוגל לסבול את עוצם קדושתו". ידוע שבעוה"ר כך הוא.

מכל זה וכיו"ב מסיקים המקובלים, כהחיד"א ועוד, שאילו מרן הבית יוסף ידע את מה שהאר"י סבר, היה פוסק כמותו. רק שהאר"י לא פרסם את תורתו, כי היא היתה מוסתרת אז בין תלמידיו בלבד.

ממילא לענייננו מובן שאין משקל למקובלים הללו לעומת האר"י ז"ל, ואי אפשר להקשות על הסולת בלולה וסיעתו מדבריהם, כי הם פוסקים כדעת האר"י. והמסקנא כמו שדיברנו – כדאי לעשות כעצת האור לציון בכדי לא להיכנס לשאלה זו.

לכן ייזהר כל אדם לעשות כל טעמי לא להגיע לשאלה זו. תמיד שהטלית תהיה ראשונה. כל אחד לפי הסדר שהוא רגיל, להיכן ידו נמשכת והולכת. ואם בכל זאת הוא טעה, ונטל התפילין תחילה, יניחם מידו ויחפש להתעסק באיזה דבר, שלא יפגע במצוות אלו. והכי רצוי ללמוד מעט בינתיים.

שאלה מהקהל: כמה זמן להמתין?
תשובת מרן שליט"א: אפילו שתי דקות.

שאלה מהקהל: אם הוא ילך לבית הכסא, חשיב היסח הדעת?
תשובת מרן שליט"א: אם הוא מחפש תירוץ להיסח הדעת סתם, לא חשיב. אבל אם הוא מרגיש שהוא צריך באמת לנקבו, כגון שמקודם חשב שיוכל להמתין, ועתה הוא רוצה להיפנות, לא הוי ביזוי.

תפילין וציצית הם מצוות, ואינם כלימוד תורה שמקיימים מצוה בכל רגע ורגע. ואף שגם לגבי ציצית מקיימים מצוה בכל רגע ורגע שמעוטפים בה, מכל מקום הכל בעקבות העיטוף הראשון, וכמו מזוזה – שבבית יש מזוזה בכל רגע ורגע, העיקר הוא בקביעתה. משא"כ בת"ת, בכל

דקטנות, אשר קדמו אל המוחין דגדלות, לכן צריך להקדים ולהניח הציצית קודם התפילין, ואפילו הטלית גדול של העיטוף, לסיבה הנזכרת. הפך מסברת קצת המקובלים המניחים התפילין קודם הציצית הגדול אחר שהניחו ציצית קטן. ומכל שכן שאין לעשות כדברי האחרים האומרים שהתפילין קודמים לכל בחינות הציצית. ומי שיעיין בדברי ספר הזוהר, ימצא האמת כדברינו.

האר"י דחה דברי המקובלים דלעיל, וכתב שאין דבריהם נכונים. האר"י ידע שיש מהמקובלים שאומרים אחרת ממנו, ואעפ"כ הורה דלא כוותיהו.

מי שיודע ומי שקרא בספרי החיד"א והבן איש חי ודומיהם, מבין שאין ערך ואין השוואה בין המקובלים הראשונים להאר"י. אין מקום להביא גדולי מקובלים כנגד האר"י, כי הוא ז"ל בבחינת סוף פסוק. לעומתו אין בכלל משקל.

ממילא אין מקום לטעון על הפוסקים דלעיל, שהם מורים דלא כמקובלי ספרד דלעיל, כי האר"י הוא סוף פסוק. מה גם שהאר"י ידע מדבריהם, ודחאם. הרי שאין דבריהם כלום כנגד האר"י, כי הוא ידע והכיר בשרשי הדברים יותר מכולם.

בכמה וכמה דברים, אמר האר"י על המקובלים שקדמוהו שלא כיוונו את האמת. כגון בעניין השמיטות אמר האר"י שהוראתם היא טעות. המקובלים הראשונים לא היו בעלי השגות דוגמת גילוי אליהו וכיו"ב, רק היו להם שמועות מרבותיהם ופירשום עפ"י שכלם, ואין מה להשוותם להאר"י.

גם מרן הבית יוסף השתומם כששמע את חכמת האר"י. מסופר שמרן שמע את האר"י באיזו דרשה, ואמר עליו, "נשמה כזו לא היתה מדורות הנביאים הראשונים והתנאים, וחושבני שלעוצם קדושתו ורוב השגותיו, הוא לא מתאים לדורנו. כנראה שהוא יסתלק מעימנו

שערי יצחק – השיעור השבועי

בס"ד במאמר מסלול ודרך והתשנ"ט, דף 113, שיצ"ל לרגל הקמת בית-דין קהל יהודה. אז בשנים ההם, נתייסד הב"ד הנ"ל והנושא עמד על הפרק.

מאמר מסלול ודרך נכתב בעבור – חיזוק המסורת והנהגת הקהילה. וכך כתבנו שם ודף 113-14, יש עוד הרבה דברים שצריכים תיקון. למשל, בפסח צריכים לשים לב לעניין חוזר וניעור, כי אנחנו מחמירים בזה יותר מכל העדות, אפילו לח בלח, ואפילו בטעמו ולא ממשו ונותן טעם לפגם. החומרא היא עד הקצה האחרון. הזכירו כאן שהתימנים מקילים (בענייני צורת האותיות בסת"ם), אך צריכים לדעת כי יש דברים שמחמירים אנחנו יותר מאחרים. לא יחשבו שהתימנים רק מקילים. יש שאנחנו מחמירים בהרבה דברים יותר משאר עדות.

היום יש אנשים שאינם אוכלים קטניות. וכי יש חמץ בקטניות? אין בהם שום חמץ. מדוע הם מתמירים? כי שמעו שיש מחמירים. אבל בעניין חשש של חוזר וניעור, שהוא חשש חמץ, ואבותינו ואבות אבותינו החמירו בו, בזה הם אינם מחמירים. מניין שיבוש הדעות הזה? הדברים האלו הם כמה שורות שכתבנו בעניין חוזר וניעור. ואח"כ כתבנו בעניין חליטת הבשר.

כל העובר על מאמר זה מבין שמדברים על בני עדתנו בארץ ישראל, שיש מבני התורה שבהם שהחליטו שבפסח לא יאכלו קטניות, אף שאבותיהם הקילו, מפני שהאשכנזים אינם אוכלים. ומה החשש בקטניות? וכי באורז יש חמץ? וכי בשועיית יש חמץ? אבל ההשפעה מקהילות האשכנזים, גרמה להם להחמיר בזה.

מאיך גיסא, בחוזר וניעור הם מקילים. ותמהתי עליהם, הרי חוזר וניעור חמור יותר מקטניות? מדוע בקטניות אתם מחמירים, ובחוזר וניעור אתם מקילים? מפני שבעדות

רגע ורגע יש מצוה, ולפי הגר"א בכל מלה ומלה מקיימים מצוה. לכן מובן שאין מה להשוות בין לימוד תורה לטלית ותפילין.

השלמה לדברים שנאמרו בהילולת מהרי"ץ זיע"א בעניין קבלת הוראות הרמב"ם בקהילות תימן, והתייחסות לדברים שנכתבו בספר ילקוט יוסף בעניין זה.

עד כאן דיברתי, על הנדפס בילקוט יוסף הלכות ציצית ותפילין הנדפס שוב בשנת ה'תשס"ו. כיון שאנו דנים על שיטתו, נמשיך במה שדיברנו בהילולת מהרי"ץ בס"ד. הדברים שאמרנו אז, הם יסודיים מאד, ונוגעים לשרשי המסורת והמנהגים, ולקבלת הוראות רבינו הרמב"ם בקהילות תימן. הסברנו שאין לומר שהתימנים קיבלו את הרמב"ם בשינוי מן המסורת הנהוגה מקודם, כביכול שמעתה מקבלים את הוראותיו, אלא העניין הוא כמו שמהרי"ץ כתב במגילת תימן, שהוראותיו היו מכוונות למנהגיהם מימי קדם, לכן קיבלוהו לרב.

כך כתב מהרי"ץ שם, הדבר בא בכיוון בקונטרסים אל מה שחיבר וזיקק הרמב"ם בספריו. ויקבלוהו עליהם לרב ולשר ולקצין, לעשות כדבריו בכל ענייניו כמשה מפי הגבורה. כמובן שלא קיבלו הוראות הרמב"ם בכל הדברים, אלא שרוב ככל הוראותיו התאימו להם.

ענינו בהילולא על כמה טענות שטענו עלינו, כגון מה שהקשו, מדוע בני ארץ מצרים לא קיבלו את הוראות הרמב"ם, ועברו להוראות מרן, אך התימנים נשארו לאחוז בפסקי הרמב"ם? הסברנו את שרשי הדברים, שבזמן הרמב"ם היו קראים במצרים, ואת כל תורתם קיבלו מהרמב"ם, משא"כ יהדות תימן וכו' וכו'. בילקוט יוסף החדש שיצ"ל השנה והתשע"ז, חזר לנושא זה, בעניין מנהגי תימן בארץ ישראל. לפני שנשיב על דבריו, נקדים מ"ש

אחרות החמירו בקטניות והקילו בחזר וניעור, גם אתם נוהגים כך? התפלאתי עליהם מאד – מנין שיבוש הדעות הזה? הבחנתם אינה לגופו של עניין כדרכה של תורה, אלא לפי הסביבה.

שאלה מהקהל: אבל גם האשכנזים מחמירים בחזר וניעור?

תשובת מרן שליט"א: האשכנזים מחמירים בחזר וניעור, ומקילים בתערובת לח בלח. חלק מהספרדים מקילים לגמרי בחזר וניעור. אנו מחמירים בחזר וניעור עד הקצה האחרון. אותם אברכים שכתבתי עליהם, פגשתי אותם בתקופה ההיא, והם הקילו או כאשכנזים או כספרדים.

הילקוט יוסף טוען טענה על מה שכתבנו, ולפי עני"ד היא נובעת מחוסר הבנה ממש. חבל שכתב זאת, חבל על הדיו, וחבל על הזמן. יותר טוב לו היה לשבת ולברר זאת, עם מי שיודע ומבין, במקום לבזבז את הזמן. וכי אי אפשר לשבת לדון ולדבר, ולכל הפחות בטלפון, או לשלוח בפקס.

מישהו בדק במחשב כמה פעמים בעל הילקוט יוסף חזר על נושא התימנים בארץ ישראל, ומצא שהוא חזר על הדברים האלו יותר משלושים פעם! בכל פעם הוא מוסיף מעט או גורע מעט. אני לעומת זאת "בלדי". נוסח בלדי הוא "קצר וקולע". אינני חוזר על התשובות שכבר עניתי בעבר, ומכפיל להדפיס שוב ושוב. נדבר כעת רק על מה שהתחדש. אטו כי רוכלא ניחשוב וניזיל?

הילקוט יוסף מביא את המסלול ודרך בדף קנ"ב, ויש לו טענה. אקרא לכם את טענתו בראשי פרקים, והנה בקונטרס מסלול ודרך וכו', ואיני יודע למה קרא לזה שיבוש הדעות, דהא זה מנהג האשכנזים מדורי דורות להחמיר בקטניות, כמבואר בקדמונים, ואין זו חומרא בגלל ששמעו שיש מחמירים. אלא יסוד מנהגם מבואר בראשונים וברמ"א, וראה בחזון

עובדיה הלכות פסח מ"ש בזה [שיש חשש תערובת חטים הדומים לאותם קטניות, או שהיו טוחנים את החומס תחילה ועושים ממנו קמח וכדו', או מחמת שהשדות קרובים, או מחמת שנותנים אותם באותם שקים של הקמח] וכו'.

והאשכנזים החמירו בזה על פי רבותיהם מדורי דורות. עיי בהגמ"י ובמכתם וברבינו מנוח. ואי אפשר לומר דמה שהחמירו בקטניות והקילו בחזר וניעור הוא מנהג שיבוש, ומ"ש בבשמים ראש שחומרא זו מנהג בטעות הוא שבא על ידי הקראים וכו' והמחמירים עתידים ליתן את הדין. כבר השיב עליו בתוקף המהרש"ם בארחות חיים, שחלילה לשמוע אליו וכו', וידוע כי לאו מר בריה דרבינא חתום עליו וכו'.

וכי אני כתבתי על האשכנזים? אין המדובר על האשכנזים. אני כתבתי על התימנים! "טענו חטים והודה לו בשעורים". הילקוט יוסף מסביר שהאשכנזים החמירו בגלל חשש תערובת חמץ וכו', והלא אני עצמי כתבתי את נושא הקטניות בשו"ע המקוצר שיצ"ל בשנת ה'תשנ"ו, וכי שכחתי זאת אחר שלוש שנים, בזמן שכתבתי את המסלול ודרך? ב"ה עד היום אני זוכר זאת...

כך כתבתי בשו"ע המקוצר וסי' פ"ג, ס"ד, כל מיני הקטניות ואפילו אורז, מנהגינו פשוט כפי הדין שמותרים באכילה בפסח, בין לקלייה בין לבישול, וכמבואר בגמרא ובפוסקים (ואין מי שחושש להחמיר בהם זולת האשכנזים. והיא חומרא יתירה מחשש תערובת דגן. וגם שכמה מיני קטניות דומים קצת לדגן). אבל יש לברור אותם היטב מחשש תערובת מיני דגן וכו'.

הרי שהסברנו היטב מדוע האשכנזים נוהגים כך, ולא עליהם כתבנו שזה מנהג שיבוש. הדבר הזה אינו חידוש, וכולם יודעים זאת, אבל הוא מאריך על נושא הקטניות בעמוד שלם. חבל על הדיו. בל תשחית. ועל הזמן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובתו וקובץ נחלת אבות, ח"ב דף ל'. העורך. גם
אנו ענינו לטענותיו בקובץ דברי חפץ ח"ו. נדחו
כל טענותיו להקל. והראיה לאמיתות הדבר,
ממה שאפילו תלמידי השת"ז החמירו בחזור
וניעור. קיבלו את האמת ממי שאמרה. אינני
מבין מדוע הם נתפסים לזה כל פעם.

בדף קנ"ד הוא מאריך לדון מי גדול יותר,
מהרי"ץ או השתילי זיתים, ואיני צריך להשיב
לו מאומה כעת, כי כבר ענינו על זה בעבר.
הכל אצלם שטחי ומקופיא.

שם בד"ה וזהו כתב בזה"ל, הגע בעצמך. אחרי
שגם הרב רצאבי מודה שמהרי"ץ מתחילה סבר
כדעת רבותיו ושאר גדולים וכפי המנהג שכבר
נהגו כמה דורות, ורק בסוף ימיו חזר בו, שיש
להם להחזיק בכמה מנהגים על פי הרמב"ם אם
היו מנהגים קדומים וכו'. ההסתכלות כאן היא
מדי כוללת, ואינה מדוייקת.

גם בתחילת ימי מהרי"ץ, כשפסק את פסקיו
כמרן, ואח"כ חזר בו, אין המדובר בשינוי
וביטול המנהג הקדום. המדובר הוא בהלכות
מסויימות שסברו כי הם מחמירים ויוציאים יד"ח
כל הדעות. דוגמא לדבר מארבע כוסות בליל
הסדר, שבמהדורא קמא סבר לברך רק על כוס
ראשון ושלישי, ואפילו שנהגו אחרת, סבר
שאם יעשו כן יצאו יד"ח לכולי עלמא. כנ"ל
בטיבול ראשון בחומץ במקום בחרוסת, מפני
שסבר דהכי עדיף. וגם בזה, בסופו של"דבר
התחרט. ועכ"פ הוא לא שינה את המנהגים
הקדומים, רק שחשבו בכמה הלכות, שמצאו
דרך לצאת ידי חובת כל הדעות, עד שהתברר
שזה לא נכון. ממילא ברור שאין לקשר את
שיטת מהרי"ץ בצעירותו לשיטת השת"ז.

שאלה מהקהל: מזהגם שאי אפשר לקרוא לזמן
שמהרי"ץ ביסס בו את המנהגים – "סוף ימיו"?
תשובת מרן שליט"א: נכון בהחלט, זו גם טעות.
זה לא היה בסוף ימיו. ואני מוסיף שאפילו
בתחילת ימיו הכי הוא. אף פעם הוא לא היה
בדרך זו, רק בדברים שחשב שהוא מחמיר
לצאת יד"ח כל הדעות.

בעצם לא הייתי צריך לענות על זה, רק לשבת
ולדבר על הנושא, ולהעמיד הדברים על דיוקם.
אבל מכיון שהדבר מודפס, אני חייב לענות,
ושיהיה מודפס גם כן בעזרת השם יתברך. אני
חושש ממה שיש בינינו לצערנו הרבה אנשים
חלושי עיון, חסרי ידיעה וקצרי בינה, וכשרואים
דבר כתוב, הם חושבים שאולי הוא נכון, ויש
ממש בדבריו, לכן אני עונה על זה.

בד"ה ולעניין ודף קנ"ג הוא טוען, שחזור וניעור
היא חומרא שקשה לעמוד בה. וז"ל, היא
חומרא שקשה לעמוד בה. שבהרבה דברים
נצטרך להחמיר. ברם זה תמוה, מה כל"כ קשה
להחמיר. וכי אין הכשרים, אין בד"ץ? אפילו
תבלין יש להשיג בהכשר שלנו, מזה כמה וכמה
שנים. מדוע קשה להחמיר, וכי כל אחד עושה
בביתו אוכל? יש גם ספרדים שמחמירים בחזור
וניעור, וברוך השם כולם מסתדרים.

בנושא הבא חזר שוב לרביד הזהב, עיין בשו"ת
רביד הזהב (סימן כ"ז) בתשובת בנו הרב יחיא,
שכתב, דאף על פי שבדורות הקודמים החמירו
שלא לאכול חמאה של גויים בפסת, משום
שנהגו כדעת הרמב"ם שסובר חזר וניעור, הרי
בדורות אלו ובדורות שקדמונו הולכים
בעיקבות הוראות מרן, וכמו שאמרו לנו אל
יוסף אשר יאמר לכם תעשו, ואף על גב
דאתריה דהרמב"ם הוא. מכל מקום פשט
המנהג לפסוק כדעת מרן בכל מקום, וכמו
שפשט כן המנהג כמצרים ובארץ הצבי ובמערב
וכו'. עכת"ד.

אינני יודע אם צריכים לענות על זה בכלל,
אבל אגיד בכל זאת את התשובה בקצרה, כי
הם לא יודעים זאת. מקום מגורי מהרי"ץ משרקי
בעל התשובה בשו"ת רביד הזהב ומגורי אביו,
היו בעיר צנעא, והנה אפילו תלמידיהם **בצנעא,**
מחמירים בחזור וניעור, ולא קיבלו את סברתו.
בסופו של"דבר, כולם הבינו שמהרי"ץ צודק.

על כל טענות הרביד הזהב בתשובתו נגד
מהרי"ץ ענה מהר"א אלנדאף זצ"ל, ונדפסה

בד"ה גם כתב בשם אביו זצ"ל בזה"ל, **אם כל עדה תמשיך במנהגיה, עדיין יש כמה וכמה תורות. וזה ברור.** ותשובה למה שהקשינו, הרי מרן עצמו לא התכווין לשנות המנהגים הקדומים? תירץ שמרן כתב זאת בצעירותו, וז"ל **ולפי זה צ"ל שמרן כתב כן, היינו את אי כוונתו לשנות את המנהגים הקדמונים, רק בצעירותו שחיבר את הבית יוסף, שעדיין לא יצא בהוראה לכל בני הדור. מה שאין כן באחרית ימיו, שכבר היה גדול הדור, ורשכבה"ג, בודאי שיכולים להניח דעת רבותיהם שקיבלו עליהם, ולקבל עליהם מעתה את גדול הדורות להיות להם לרב. וכמו שכאשר קיבלו את התלמוד, הניחו את כל המנהגים שנהגו עד אז על פי רבותיהם.**

על זה אני רוצה לענות כך. אין הנדון דומה לראיה. התלמוד בבלי מקובל על כל עם ישראל. אין קהילה בעם ישראל שלא תקבל מה שכתוב בש"ס. מי שיאמר שאינו עושה באיזה דבר כפי התלמוד, יצא מן הכלל. אין דבר כזה. אפשר לפרש פירוש אחר בגמרא, או להביא גירסא אחרת וכיו"ב. נגד הגמרא, אי אפשר.

ברם נגד שלחן ערוך הדבר שונה, כי השו"ע אינו מחייב כפי התלמוד בבלי. הספרדים בעצמם מודים שאם יש להם מנהג קדמון, אינם עושים כפי דעת מרן השו"ע. אנו מחזיקים במנהגים רבים שלא כמרן, ואין בכך כלום.

ומה שטען תחילה שיש כמה וכמה תורות, אינו מובן כלל, וכי עם ישראל כולו עור אחד. כבר נאמר **שִׁפְטִים וְשִׁפְטִים תִּתֵּן לָךְ כָּל־שִׁפְטֵיךָ וְגו' לְשִׁבְטֵיךָ** ודברים ט"ז, י"ח, ללמדנו שלכל שבט יש שופט משלו. לעתיד לבוא נמי כשיבוא משיח צדקנו בעז"ה, לא יהיה לעם ישראל אותו דעה בדיוק. לכל שבט יש הנהגות משלו, לבן כתוב ועיין רש"י שם שכל שופט ישפוט את בני שבטו, כי הוא מכיר אותם יותר מאחרים.

למעשה צריכים לדעת דאיפכא מסתברא. ידוע שבשו"ע יש הרבה סתירות. וכתוב על זה בספרים יד מלאכי, כללי השו"ע אות ב'ו שהסיבה לזה מפני שמרן כתב את השו"ע בימי זקנותו, ולא היה לו זמן לדקדק וליישב את כל הסתירות. יש שטענו יותר, שתלמידי מרן כתבו את השו"ע, ולא ניכנס לזה כעת. אפילו אם הוא עצמו כתב זאת, כנראה מהקדמתו. השו"ע הוא קיצור הבית יוסף, ולא היה לו פנאי לדקדק בהלכות בכדי שלא יסתרו מניה וביה. אין סיבה שהשו"ע יתקבל בפני עצמו, רק כקיצור הבית יוסף. ולגופו של עניין, עכ"פ אנו לא פוסקים גם כפי הכתוב בבית יוסף, אלא לפי הכללים שלנו.

בדף קנ"ה הביא את הנדפס בקובץ אור ההלכה, וז"ל **ומ"ש בקובץ אור ההלכה אוסף מכמה מחכמי הזמן, שאין לשנות מנהגי אבות, אין בכך כלום כנגד דברי הראשונים כמלאכים הנ"ל.** (ובחודש חשו"ט נתאגדו יחדיו רבים מגדולי רבני תימן, במכתב גילוי דעת, וחתמו על מחאה, כנגד קונטרס שחיבר חכם אחד מרבני תימן בב"ב, ומחו על זאת שחלק וכו' על "מופת הדור, אשר דבר ה' זו הלכה נאמרת בשמו בכרם בית ישראל. גדול מרבן שמו, מו"ר וכו' עובדיה יוסף". ועה"ח שם עשרות מרבני תימן).

והערת העורך: המדובר על רבנים המכהנים בפועל כרבנים מטעם הרבנות הראשית, ומובן כי ברגע שהופעל עליהם לחץ פוליטי בעידודו של הר"י יוסף אשר דאג שיחתמו, נכנעו ללחץ וחתמו. להלן עמ' 22-21 נביא תחת הכותרת 'סיום פרשת נר יום טוב' את חרסת וחזרת הרבנים מחתימותיהם. יודגש כי ישנם רבנים אשר באו להתנצל ולחזור בהם באופן אישי בפני מרן שליט"א, אולם עדיין מפחדים לחתום, שמא ייפגעו מכך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בהמשך דבריו כתב הילקוט יוסף בזה"ל, עוד כתב שם (זכרון א מ"א) שמפורש ברמב"ם ובחינוך, שמצוה זו היא בכל דור ודור, ואין לה הפסק. ומדקדוק שורש המצוה הגדולה הזאת, מה שמצאנו לרבותינו הקדושים ההולכים ממקום למקום, שלא להקל ולהחמיר במנהג יושביה כנגד מה שהורה להם רבם ומנהיגם, כמו שאמרו במקומו של ריה"ג אוכלים בשר עוף בחלב, לוי איקלע וכו', א"ל לא תשמתיהו, אחריה דר' יהודה ב"ב הוא וכו'. דבריו אלו הם ראייה לסתור. במקום שיש מנהג כפי רבם, שלא ישנו זאת.

כתוב בהמשך משהו חמור. בדף תתכ"ה כתב כך, ובאמת שבמשך שנים לא התארגנו התימנים להיות קהילה בפני עצמה בענייני הלכה, ורובם נהגו כדעת מרן השלחן ערוך. ורק באחרונה חכ"א מב"ב דוחף העניין להוציא התימנים מכלל תושבי הארץ שקיבלו עליהם הוראות המרא דאתרא. ועזב דברי הרב רביד הזהב, ואת דברי הרב פעולת צדיק עצמו, שכתב בכמה וכמה מקומות שאף בתימן נהגו כדעת מרן, וסללו לעצמם דרך חדשה לנהוג בכל כדעת הרמב"ם. אתם מכירים חכם כזה? לא מיניה ולא מקצתיה. והציבור צוחק.

אכן טענה זו מצחיקה ואין צורך לענות עליה.

סיים הילקוט יוסף שם, ועקרו דעת מרן כדי להיות מנהיג של בני עדתם. וכן לא ייעשה. אין צריך לומר שכל מה שכתוב פה הוא טעות גמורה. התימנים לא השתנו מאז הופעת השו"ע המקוצר. הם רק השתפרו והתחזקו. גם לפניכן שמרו על המנהגים בכל עוז, וכמעט לא התחדש מאומה. אמנם עמדנו אז על פרשת דרכים. חלק מן הדור הצעיר קצת התבלבל ונבוך בגלל מוסדות החינוך כאן, ובגלל הספרים שלהם. לא היה ספר אחד שילמדו הלכות מתוכו. כשיצא לאור ש"ע המקוצר, עזבו את הילקוט ועברו ללמוד בש"ע המקוצר, ונתחזקה המסורת. ברוך ה' שיצאו לאור עד היום מאות אלפי עֶתִיקִים, ובעשרות מהדורות. כן ירבה וכן יפרוץ.

אך הוא צריך לדעת ולהבין דבר נוסף. כל רבני תימן שחתמו שם, אינם מסכימים למה שהוא כתב. כולם בעד שמנהגי תימן יישכו גם בארץ ישראל. כיון שבכל מקרה הם לא עומדים בשיטתו, אין לו מה להסתייע מהם.

בדף קנ"ו כתב בזה"ל ומהר"ש אבוהב (אב"ד וינצ'א לפני כ-400 שנה. בזמנו של הכנסת הגדולה), האריך בזה בריש ספרו ספר הזכרונות, לבאר שמצות ועשית כָּבֵל אֲשֶׁר יוֹרֵף ודברים י"י, א"ן נוהגת בכל דור. עש"ב. ושם בהקדמת הספר כתב, שכ"ה גזירת מלך, לשמוע אל השופט אשר יהיה בכל דור ודור וכו', כי לכל צדיק דורש משפט, יש לו בפני עצמו בתורה הק'.

על זה דיברנו בעבר ושיעור מוצש"ק בא ומוצש"ק בשלח היתשע"ג ואמרנו שהדבר אינו מוסכם, והמנחת חינוך פליג עליה וכו'. ברם הדבר תמוה, כי אכן גם אנו רוצים לקיים מצוות "ככל אשר יורוף" בהידור. ואף שיש חכם אחד בדור שאוחזו צריכים לשנות המנהגים, כל גדולי הדור אינם מסכימים לדבריו. ומתוכם, הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגרש"ה וואזנר זצ"ל, וכי הם אינם גדולי הדור?! הגרש"ז אוירבך אינו מגדולי הדור?! כל גדולי הדור מבלעדיו אומרים שהתימנים ימשיכו במנהגייהם, ואין מקום מעתה להביא בנדון דידן את דברי מהר"ש אבוהב הנ"ל.

גם מבין הספרדים, אין מוסכמת שיטתו לכולם. יותר מדוייק, הוא דעת יחיד. למשל, הרב אור לציון, הגרב"צ אבא שאול זצ"ל אחז שהתימנים ימשיכו במנהגייהם. אפילו בנו, ידידנו הרה"ג יעקב יוסף זצ"ל הורה בזה שלא כדעת אביו, כידוע. ואיני מדבר כבר על רבני תימן שהורו להחזיק במנהגים. גם גדולי הדור משאר העדות סוברים אחרת.

ממילא אפילו נגיד שמצות "ככל אשר יורוף" שייכת גם בדורנו, היינו מצוותנו לאחוז במנהגי אבותינו.

הדבר תמוה מאד, וכי אפשר להקים קהילה מידי? הן אמת שהקהילות שבאו לארץ ישראל, לא הקימו את הנהגתם, כבתי דינים וכדו', מיד עם עלותם לארץ ישראל. אבל הסיבה לזה אינה מפני שלא היו קהילה בפני עצמם, אלא מפני הבלבול – ארץ חדשה, שינויים עצומים. והעיקר, מפאת הירידה הרוחנית וההתדרדרות הנוראה שקרתה להם בעלייתם. דהיינו, מלחמתם ומאבקם לא היו אז על מסורת ומנהגים, אלא על שמירת שבת וכדו'. על גופי תורה שחלה בהם ירידה רוחנית. ברוך השם, אחר כמה עשרות שנים חזרו בחזרה. ונתרבו גם בעלי תשובה וכו'. ממילא ברור שאין בדבריו טענה.

על שאר טענותיו, כבר אין צריך לענות, כי כולם הם דברים שחוזרים על עצמם, וכל אחד יכול לתרצם לבד.

תשובה לשואל בעניין כביסה שנתייבשה
בערב שבת האם מותר להורידה בשבת,
וכיצד היה המנהג בתימן בעניין זה.

הזמן קצר והמלאכה מרובה. נשאלו כמה שאלות ובשעור מוצש"ק ויחי ה'תשע"ז שרציתי לדבר עליהם, אבל אין זמן מספיק כעת לענות עליהם. בכדי שידעו לפחות שאני חושב לענות עליהם בעז"ה בבוא היום, אזכירם כעת, ועל שאלה אחת עכ"פ נענה, כי תשובתה קצרה.

השאלות שנשאלתי הן כדלהלן. שאלה ראשונה, מה ששאל ידידנו הרב ישראל מאיר חדר יצ"ו מפה עיה"ק בני ברק ת"ו על יוסף הצדיק, שאחיו לא הכירוהו, ומפני כן הראה להם שהוא מהול ורש"י לבראשית, מ"ה ד"ו. מדוע לא הראה להם שיש לו "סימנים" על צדעיו?

עוד ביקש לדעת הרב אביהו ימיני יצ"ו מאליכין, מה לכוון בפסוק **יָתַם חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ** ותהלים ק"ד, ל"ה, האם חטאים או חוטאים?

ולעצם טענתו האחרונה, מוזר בכלל להעלות מחשבה כזו. מי חשב בכלל על הנהגה בשנת ה'תשנ"ו – שנת הוצאת השו"ע המקוצר... לא מניה ולא מקצתיה. אולי גם אנו נחשוב, שמא מהרהורי לבו הוא מדבר. שמא ישנו מישהו, שחיבר ילקוט יוסף, בכדי להיות מנהיג וראשון לציון...

בדף תתל"ז כתב על ביה"ד שהקימו התימנים בבואם לארץ, שהתימנים לא הכירוהו, ואני לא יודע מה הוא שח ומנין לו זה?

ובהמשך כתב בזה"ל, מה שכתבנו שאין די בכי"ד של דיני ממונות וכדו', הוא מילתא דמסתברא, שלא מחמת כי"ד של כמה הוראות, הם נראים כמו עיר בפני עצמה. ובע"כ שבי"ד משלהם, אין הכוונה על הרכב של בי"ד שיושבים לדון. אלא מדובר על רב ואב"ד שכל בני הקהילה הולכים לאורו, בכל ענייני ההוראה, בין בדיני איסור והיתר, בין בענייני מנהגים, ובין בדיני ממונות. ומחזיקים אותו לרב, וכיפי ליה לקבל דעתו וכו'.

ראשית התשובה לזה היא שבית הדין שהקימו התימנים היה בירושלם, והיה מוכר ומוסמך. כיון שלפי מצב זמנם לא היו קשרים כל כך, לא כולם שמעו עליו. אבל ודאי שהיה להם אב"ד, הלא הוא מה"ר שלום הלוי אלשיך זצ"ל. הוא היה מנהיג ואב"ד. בספר זכור לאברהם למהר"א אלנדאף כתב על זה באורך ונדפס באור ההלכה, מדף 69, כיצד התימנים הקימו בתי דינים לעצמם, ושנפרדו מכוללות הספרדים. שם הוא כותב מי היו הדיינים, ושמהרש"ה אלשיך היה הראשון שסידר גט בירושלם עיקרית, והיה רב בכל ענייני הקהילה יעו"ש"ב. בהמשך הדברים, כתב הילקוט יוסף בזה"ל, ולפי זה מתבאר לנו, דכל קהילות עדות המזרח שהגיעו לא"י לפני כמה עשרות שנים, היות שהקהילות החדשות נתערבו בקהילות הספרדים הותיקות, ולא הקימו "מיד" קהילות בפני עצמם, הרי הם בטלים למנהג המקום, ולא חשיבי כקהל נפרד וכו', ואם כן ה"ה לבני תימן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

גם בספר שמירת שבת כהלכתה (הערה ס"ג) הביא בשם הגרש"ז אורבך, שלא מובן מדוע כתב המשנה ברורה שבגד רטוב מערב שבת הוא מוקצה אחר שהתייבש, הרי בגד רטוב ראוי ללבישה בזמן שאין לו בגדים אחרים. שהרי המגן אברהם (סימן ש"א, ס"ק י"א) סובר שבזמן שבגדו הרגיל מלוכלך, וניחא ליה ללבוש בגד רטוב, יכול ללבוש.

גם אני שמעתי שיש אנשים שלא איכפת להם ללבוש בגד רטוב, ואומרים שהוא יתייבש תכף על גופם. אמנם בימות הקור לא יעשו כן. לכן תמוהים דברי המשנ"ב שבגד רטוב הוא מוקצה. ממילא, קל וחומר בבגד שהוא יבש בכניסת השבת שאינו מוקצה כלל.

כל קביל דנא שואל האברך הנ"ל, בספר מסויים שיצ"ל בזמנינו וערכת שולחן ח"ד מבואר שבתנימן נהגו חומרא בזה, ולא הורידו כביסה בשבת, משום זילותא דשבתא ועובדין דחול. שאל אותי אותן אברך, "הסתכלתי בשו"ע המקוצר ולא מובא מנהג זה, האם הוא נכון או לא?"

ברצוני לענות לו, שאין איסור להוריד כביסה בשבת, כהוראת כל פוסקי זמנינו, ובפרט לפי דעת החו"א שהיקל בכל גווני. ואני תמיה על המחמיר בזה, כי לפי מיטב ידיעתי, בתנימן לא הורידו כביסה בשבת, מפני שלא נשאר להם אז כביסה להוריד... בתנימן לא כיבסו בערב שבת, מפני שכיבסו בגדיהם ביד, וכן עשו בארץ ישראל לפני עשרות שנים. ממילא חלה עליהם גזירת עזרא שלא לכבס בערב שבת (שו"ע או"ח, סימן רמ"ב ס"א). לכן יש שכיבסו ביום חמישי ויש שכיבסו מלפני כן – ביום שלישי או רביעי. והיינו מפני שיש מסבירים שאין תקנת עזרא לכבס ביום חמישי בדוקא, ועיקר קפידתו היתה שלא לכבס ביום ששי מפני כבוד השבת. כי כבוד השבת שהבגדים יהיו מוכנים, וכן שהיו פנויים להתעסק בצרכי השבת.

עוד שאל השואל על מה שאנו מדברים תמיד שלא לקרוא לעוגיות הפורים בשם "אזני המן". הביא לי חתני הרב יאיר תאם יצ"ו את הספר 'כי בא מועד' אשר מאשר ומקיים את השם "אזני המן" וכו'. רציתי להסביר את הטעות בהתייחסותו לעניין זה.

עתה נדבר על שאלה קצרה דנפ"מ למעשה, ששאל ידידנו הרב ישראל מאיר כהן יצ"ו מירושלם. מפורסם בספרי פוסקי זמנינו לגבי כביסה שהתייבשה בערב שבת, כך שבבין השמשות לא היתה רטובה. גם דנו לגבי כביסה שהיתה לחה בבין השמשות. האם מותר להורידה בשבת. ומקובל לפסוק שמתר להוריד הכביסה שנתייבשה מערב שבת.

המשנה ברורה בסימן ש"ח אוסר (ס"ק ל"ג) להוריד בגד מהכביסה בשבת, מטעם מגו דאִתְקַצְאֵי בבין השמשות אִתְקַצְאֵי נמי לכולי יומא. והיינו שאם הבגד היה רטוב כגון שכיבסו הבגד בערב שבת ובבין השמשות הבגד היה רטוב, באופן שייסחט טופח ע"מ להטפוח, הרי זה מוקצה. לכן אסור לטלטל בגד שהיה רטוב מערב שבת.

אבל הני מילי היכא שהבגד היה רטוב מער"ש, אבל אם נתייבש על חבלי הכביסה מקודם לשבת, מתירים לטלטלו בשבת. כתב הרב שמירת שבת כהלכתה בפרק ט"ז סעיף י"ז, דף קס"ח (במהדורא החדשה, סעיף י"ז דף ר"ח. העורך) בזה"ל, כבסים שתלה אותם ליבוש מבעוד יום, מותר להורידם רק אם בשעת כניסת השבת או החג כבר היו יבשים או לחים. הארחות שבת (ח"ב, פ"ט הלכה שפ"ד, דף ר"ד) גס כן פסק הכי בזה"ל, בגד שהיה רטוב בזמן בין השמשות, באופן שהיה אסור לטלטלו מחמת חשש שמא יסחטנו, אסור לטלטלו אף לאחר שהתייבש. ואם אין לו בגדים אחרים, מותר ללבושו. בהערה תקס"ג הביא המחבר בשם החו"א שהתיר לגמרי (היינו שהתיר אפילו אם היה רטוב בבין השמשות).

זו, ויספור בלילה שוב בברכה. החזן עצמו, אינו יכול לחזור על הברכה.

שאלה מהקהל: מדוע לא יספרו בבית הכנסת בלא ברכה?

תשובת מרן שליט"א: בציבור סופרים בברכה. אי אפשר לדלג על הברכה בתפילת הציבור. יש הנהגות קבועות בבתי כנסיות שאין לסור מהן, כדי שלא לגרום מבוכות ובלבולים. ויש על מי לסמוך.

שאלה מהקהל: אדם שיש לו שתי ברירות בספירת העומר, או להתפלל מבעוד יום, או להתפלל מאוחר, כיצד ינהג?

תשובת מרן שליט"א: אנו כאן בבית המדרש פעולת צדיק בשנים האחרונות נוהגים להתפלל כל הקיץ בערבי שבתות מפלג המנחה, אך אנו מתחילים מנהג זה רק מאחרי שבועות, בכדי שלא להיכנס לשאלה זו. לא מקדימים התפילה בער"ש בימי ספירת העומר. ואפילו שבכל השנה עדיף להקדים התפילה, הכא שאני.

ובכל השנה שמקדימים התפילה, היינו אפילו שנכנס לדוחק שמקדימים קרי"ש מבעוד יום, אפילו הכי מעדיפים להקדים מפני חשש חילול השבת ח"ו. יש אנשים שמתאחרים יותר מדאי, ומפני כן נהגו להקדים התפילה בערבי שבתות, וסמכו על קרית שמע שעל המטה, כדעת רש"י. קל וחומר לדעת רבינו תם ורבינו עובדיה שיוצאים בזה יד"ת, כיון שהוא מפלג המנחה כרבי יהודה הסובר שמאז הוא לילה, לא רק לגבי התפילה אלא אפילו לגבי קרית שמע כן הוא דאורא.

הכי נכון לפי דעת, שיאחרו התפילה, כך שיגמרו בבין השמשות, ויספרו בסיום התפילה אחרי עלינו לשבח בברכה. ואם אי אפשר, כגון שיש שני מניינים וכיו"ב, שיתפללו מוקדם ויברכו, ואפילו לפני השקיעה.

וחפץ ה' בדינו יצלח להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר.

ממילא ביום השבת לא נשארה כביסה, ואין מנהג ואין כלום. ואיני מדבר באופן שקרה מקרה נדיר, כי אי אפשר ללמוד מזה מנהג כללי.

קיצורו שלדבר, שאין מנהג לאסור בזה, ואין בזה לא זילותא דשבתא ולא עובדין דחול. ובהחלט מותר לקחת מהכביסה אם נתייבשה מערב שבת. זאת אני אומר לגבי נושא זה, להרגיע את הרוחות ולומר שאין בעיא בכך. ובתשובה כת"י הרחבתי בזה בס"ד.

שו"ת הציבור

שאלה מהקהל: מי שמתפלל בפלג המנחה בערב שבת, כיצד ינהגו לגבי ספירת העומר?

תשובת מרן שליט"א: עדיף לספור ספירת העומר מאוחר ככל האפשר. אלא אם כן שאין אפשרות, כגון שהציבור מתפזר.

אבותינו לא הקפידו בזה, מפני שהם יצאו בשבת מבית הכנסת בערך בבין השמשות. מילדותי אני זוכר שספרו העומר בסוף התפילה ממש אחר עלינו לשבח, ולא בזמנה הרגיל אחר קדיש תתקבל, ואין בזה פקפוק כל כך כי הזמן מאוחר.

אמנם, לפי מציאות זמנינו אותם אברכים ובני תורה שמשתדלים להחמיר להקדים את התפילה, כך שמנחה תהיה לפני פלג המנחה, בכדי שלא יהיה תרתי דסתרי, יש מקום להחמיר בזה.

אבל מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק וחי"ג, סימן ר"ז כתב שאפשר לסמוך על המתירים לספור מפלג המנחה, כדעת רבי יהודה שמפלג המנחה נחשב לילה. לכן, אם מתפללים מבעוד יום ויש חשש שחלק מהציבור ישכח לספור בלילה, יספור החזן בבית הכנסת מבעוד יום בברכה, ואפילו לפני השקיעה. ומי מהציבור הרוצה להחמיר, יעשה תנאי שאם יזכור בלילה מהספירה, הרי הוא מכויין שלא לצאת בספירה

המכתב דלקמן נתקבל במערכת למחרת השיעור דלעיל, ולתועלת הרבים הננו מפרסמים אותו.

לק"י יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ז ב'שכ"ח
לכבוד מורנו ורבינו עטרת ראשינו פאר עדתנו
מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
לעונג היו לי דברי מרן שליט"א
אתמול בשיעור בו דרש חידושי דאורייתא
בענייני קריאת התורה ושבת מלכתא,
וגם מה שהשיב בקצרה על טענות בעל הפלוגתא,
שנדפסו הפעם הזו בתוספת כמה מילי דטעותא,
ולא יאומן כי יצאו דברים הללו מפי תלמיד חכם וגוברא רבא,
כי גם אם כוונתו לחזק ולהעמיד את דברי מר אבא,
אף שאינם כדעת האור לציון וכל חכמי יוצאי אירופה,
וכן דעת כל חכמי העדה ובראשם גואל מעיר רצאבה,
אך להכחיש המציאות הברורה והפשוטה,
ולהיות כל פעם יוצא חוצץ ובא,
בשיטת חזרה כל כך מרובה,
בטוחני דלא עביד בזה נייחא לנפשיה דאבא,
אשר ממנו ומכוחו הוא בא.
בפרט לאחר שכבר השיב מרן שליט"א
על כל האיי פרשתא לארכה ולרחבה.
והאיר עינינו בתורת גאון עוזנו מהרי"ץ זיע"א –
הפוך בה והפוך בה.
והטוען לעומתו – אפילו תשובה אחת באמתחתו – ליכא!
רק חזרה ישנה מרובה דנפיק מינה חורבא – והזיקא.
ואף שיודע אני כמה יוסף איכא בשוקא,
כתבתי כל זה כדי למחות על כבוד חכמי העדה
ומרן שליט"א,
העומד בפרץ וסולל הדרך לפום קושטא.
ומכוון אותנו כיצד להחזיק במסורת אבותינו אשר נגילה ונשמחה בה.
ביקרא דאורייתא ואהבה רבה.
אב"י כועי
רחובות

לק"י

סיום פרשת נר יום טוב

תכף לאחר צאת הספר "נר יום טוב" לאור עולם, בשנת ה'תשס"ח ה'תשס"ט, החלו שלשה אנשים צעירים ידועים, להסתובב אצל רבים מרבני עדתינו [נכמבואר לעיל בהערה, בשיעור מוצש"ק אחרי מות וקדושים ה'תשע"ז, בעמוד 15], ולהחתימם על "גילוי דעת" כנגד הספר ומחברו מרן שליט"א, וכל זאת מתוך חשבונות אישיים ומטרה להשמיץ. הם פירסמו שקרים רבים, ואמרו אותם לאותם רבנים. חלק מהרבנים שליט"א דחה אותם על הסף, וחלקם לא עמדו בלחץ שהופעל עליהם, ומתוך אילווצים חתמו עליו, או משום שהיו מוטעים, ולא קראו את הנכתב בספר כלל ועיקר, ופעלו בעניין גם מתוך מגמות פוליטיות ידועות. אולם לאחר זמן לא רב, רבים מהם באו למרן שליט"א וחזרו בהם והתנצלו על הפגיעה במרן שליט"א ובחיבורו החשוב, ובתוכם הרה"ג שלמה קורח שליט"א שהגיע לביתו של מרן שליט"א למטרה זו, וליישור ההדורים בין הרבנים למען אחדות העדה. אנחנו מקוים שמכאן ואילך יתעשתו גם שלושת תלמידי הר"י צוביירי וזולתם, ונרוממה שמו יתברך יחדיו, ולהרים קרן עטרת ומסורת אבותינו ורבותינו נע"ג. עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, והאמת והשלום אהבו. לקמן אנחנו מפרסמים הבהרה וגילוי דעת, בה מודיעים הרבנים שחתמו אז, על צערם וחזרתם, וכן כסא דנחמתא בה הצטרפו רבנים נוספים במגמת פיוס.

כן ירבה וכן יפרוץ.

הבהרה וגילוי דעת

לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום,
ושמו של הקב"ה הוא שלום.

הננו להודיע בשער בת רבים, כי מאז ומעולם לא היתה דרכנו להחזיק במחלוקת, אלא אך ורק להרבות השלום והאהבה והאחדות בקרב בני עדתינו ק"ק תימן המעטירה והמפוארת יע"א. לפיכך נצטערנו על כך שישנם אשר השתמשו בחתימת ידינו להלחם ולהרבות ריב ומדון ואש המחלוקת כנגד הגאון הגדול מוה"ר רבי יצחק רצאבי שליט"א, דבר שלא עלה על לבינו, והננו מסתייגים מכך, ומכל דבר מחלוקת שיתעורר מכך, הסתייגות גמורה.

והננו לברך את הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א, שימשיך בפועליו הרבים והנפלאים לזכות את עם ישראל בשיעורי תורה ובספרי ההלכה, וירבה גבולו בתלמידים מקשיבים, מתוך אורך ימים ושנות חיים, בכריות גופא ונהורא מעליא אכ"ר.

וע"ז בעה"ח

השמות לפי סדר א' ב'

שילוח א. צדוק
וצ השמות חרותיות והשמות
רבי בני זאבי על שם
הרה"ג רבי צדוק שליט"א
רבי משה בני זאבי

25.1.26
הרה"ג אריה נדב שליט"א
רבה של רמת עמידר רמת גן

הרה"ג אנון גמליאל שליט"א
רבי לייק תימן אלעזר
רבי קים וויזן
אשכנז

1893
הרה"ג שלום צדוק שליט"א
רבי מקומי בני עיי"ש

25.1.26
הרה"ג חנניה שפירא שליט"א
רבי אוורי מטת יודרה

1893
הרה"ג משה צדורי שליט"א
רבי מקומי גן יבנה

כסא דנחמתא

אנו משגרים את תנחומינו למעלת ידידנו

הגאון הגדול רבי **יצחק רצאבי** שליט"א
מח"ס שלחן ערוך המקוצר ושו"ת עולת יצחק ושאר
ספרים רבים וקונטריסים

על פטירת אמו הצנועה והצדקת

זהרה (שרה) בת הר"ר שלום שוכר ע"ה

אשת חבר להגאון רבי **נסים רצאבי** זלה"ה
ויהי רצון שיתן לו ה' כח להמשיך להרים קרן העדה
ולהנחיל את מורשת מהרי"ץ וחכמי תימן לרבים.
תנחמו מן השמים

הרבנים הגאונים שליט"א [לפי א"ב]:

עזריה בסיס, שמעון בעדני, איתן גמליאל, אריה גמליאל,
שלום יצחק הלוי, שלמה מחפוד, אריה נדב, יוסף סאמין,
שלמה צדוק, פנחס קורח, שלמה קורח, ישראל שרעבי.

פורסם ב"יתד נאמן" ביום שלישי כ"ט סיון ה'תשע"ב ב'שכ"ג

נועם שיח אודות הלכה ומנהג, מורשת ומסורת בני תימן, ועל שלשלת בלתי פוסקת של העברת התורה במשך אלפיים שנות גלות,

שקיימנו במיוחד לקראת יומא דהילולא של ראש רבני תימן

הגאון הצדיק מארי יחיא צאלח זצוק"ל

מחבר ספרי שו"ת 'פעולת צדיק' ועץ חיים' ועו"ס, שחל בכ"ח בניסן,

כפי ששמענו במעונו של גדול פוסקי עדת תימן

הגאון הנודע רבי יצחק רצאבי שליט"א

ראש מוסדות ובד"ץ 'פעולת צדיק' בני ברק, וממקימי עולה של תורה

ביהדות תימן המעטירה, אשר מצודתו התורנית פרוסה על כל

מנהגי ומסורות יהדות תימן ■ הלך בסערות תימן

מענה לכל שואל בכל נושא בתורה, מינה רביו, כמאן דמנחא בכיסתיה, ועל הרוב כתבוהו וכלשונו. במסגרת פעולותיו הגדולות והנצורות של הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א להחזרת עטרת 'מסורת תימן' ליושגה, הוא ערשה את דרכו מדי יום לישוה, הארץ השמעה דבר ד' זו הלכה בשיעורו המיוחדים הנמסרים בריכוז בני העדה בכל רחבי הארץ מתפצנץ ועד הדרום. בשיעורים אלו מחזק את המנהיגים המיוחדים של עדת תימן, ומעמיק בשר-שי המנהג בדברי הגמרא והפוסקים עד ללהלכה הפוסקה כפי שהנהגה בקרב בני תימן.

מסורת של אלפי שנים שנשתמרה

כ"ט שו' יודע מנענו על קורות יהודי תימן במשך כ"ף שנות הגלות, מתפלא ושואל: כיצד הצליחו רבני המדינה והכמורה להעביר דור אחר דור – אלפיים שנים – מסורת יהודית שגוה, שלשלת הורות שלא פסקה ולא איבדה מותריהו? כיצד נשתמרו ומנהיגים יצאו כל שיעור כפרס לאור העובדה שהיהדות תימן פלגה סבב רב מדידות ומצויי ומחוסר שדו? מנת הלקים? הכיבוד?

נחנה נענינם שיהו הנרי" רצאבי שליט"א: 'היהדות של יהודי תימן והיה נתיחוק המחולל שהם הצליחו ליצור מסביבתם ולבדל את עצמם. זו היתה קהילה סגורה שהשפעות העולם הדינמי כמעט ולא חדדו אליה. רוקא בשל הדינמיות והצורה שבמבלי יהודי תימן ורועני והמחוסר שדויה נמת חלקם כל השנים הללו, וגם בשל הניתוק ממאור יהדות העולם – ורק בשל כך נשתמרו מסורת הקהילה ומנהגייה דור אחר דור.

כראב"ד מקודש בעיר רצאבה, עיר של חכמים ושל סופרים, הידועה למרחקים כמקום ריכוז תורה, שממנה יצאה הוראה בדבר ה' זו הלכה לכל סביבותיה, וביה דין קבוע בה לכל עניני דת ודין, כולל חליצות וגויסין. עליה אמרו דורשי רישומות, רצאבה ראשי יחידות ריבוס צדיקים אצטים בעלי דוד.

מאיר ניסים היה כמלאך ברמות איש מורם מעם, גדול בתורה ובריאח שמם, גדול במדות תומיות, אצילות ודין-נפש, שהאציל מהדות ומתורתו על כל הסובבים אותו, למרות שהסתיי את גדלותו והתנהגו מהם כאחד מהם. הוא היה בעל זכרון מופלג מאד, איש אשכולות ומעתיקי השמועה, ומגודלי החקיקאים בכל חלקי התורה ובמסורת חכמי תימן. שנון בתשובותיו, שלף מדי

על כל מנהגי ומסורות יהדות תימן וכן פיאר את ארון הספרים של איצרות חכמי ורבני תימן, כשהוציא לאור את סדרת הספרים 'שולחן ערוך המקוצר' ועוד ספרים רבים.

בנושאם אלו של מנהגי ומסורות יהודי תימן, נחשב הרב שליט"א 'כחד בדרא', כי גם בפעולותיו הרבות לחיזוק מסורת ומנהגי תימן בארצנו. בנוסף להיותו גאון בתורה ואוני תימן, הרי שהוא נמנה על תלמידיו הגדולים של מרן הגאון רבי שלמה זלמן איירעבאך זצוק"ל, למד בישיבתו, ודלה ויעק במאור תורתו. כן שבת שיהג' רצאבי שליט"א שנים רבות וואגנו זצוק"ל.

הרב רצאבי שליט"א, הינו בנו של הגאון הצדיק מארי נסים זצוק"ל, ששימש

ארץ תימן תצלום משנת תרס"א

גילת יהדות תימן שההקה מימי חורבן בית ראשון, שמרה במשך אלפיים שנה על המסורת היהודית ונתקת ויטן. נשתלשלת הורות ובמספר-רת ישראל, נשתמרו מקום של כבוד ל'מורשת היהדות תימן והמספארה, במיוחד הורות כך שהצליחה לשמר כעוז את מנהגיה ומסורות הלבנתיה מבלי שום שינוי וזו כ"ף שהיא, יצא שיתנענעו בחילוף שנים כה רבות.

משך דורות למדו ולימדו בגולת תימן את התורה. אבות הצעירי לבניהם את המסורות בקפנות בצורות המקורית. יהודי תימן כשמים, לשונם ולבושם האותנטיים, מחזירים אותנו שנים רבות אל העבר המספארי של עמנו בטרם גלינו מארצנו. עדת יהודי תימן, דומה כי הינה העדה היחידה בה לא חלו שינויים ומורות משך כל ימי מגוריהם בארץ תימן, עד הצליה לארץ הקודש. ותופעה מופלאה זו, מבארת ריבם להתוות, כיצד הצליחה העדה הקודשה הזו לשמר במשך אלפי שנים בריבוקת ובנחישות את מסורתיה ומנהגיה, בדיוק רב ומבלי לטותר על שום פת, בגלות מרה שכללה ירדית מהמולטים, עוני ומחסור, וניתוק מכשפי מחולל העולם היהודי.

מי שזיזק ביותר את שמירת התורה והמנהגים בורות האותנטיים בקרב בני יהדות תימן נמותרו נאמנים לה: ולחורתה, היה הגאון הצדיק, משה'ר"ח מאיר יחיא צאלח זצוק"ל, הנודע במינוי המהדרין, שדחה מגוריו רבני תימן לפני למעלה ממאתיים שנה. ענינו בשבת תע"ד ונלבי' ע"ה בניבוי קצויה. ודמותו הגדולה הדרומית, תרלסת ותושבת בקרב רבני תימן, ודוה הפך כמורשת מאות השנים למנהג הרוחני של כל יהודי תימן.

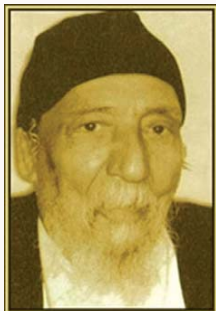
מכל גלילות תימן רומנו אל המהרי"ן שאלחו ופסקו בעניני הלכה מנוונים, ואת שכתבוהו שאלחו הרבות שהפנו אליו כנסו 'פעולת צדיק' שיהו המקודש השבוט ביותר לתולדות יהודי תימן, ביהותו מקף חתומי ידע שונים ומגוונים מעולם החכמה, המנהיגים ויתורו חיי הקהילה, היברו נוסף שלו, שהפך למקובל ופופולרי עד מאד בקרב יהודי תימן והינו הפירוש 'עין חיים' לסידור הפמליה התימני – הנקרא עד היום 'מכלאל' עץ חיים, עליו מבוססים עד היום כל הסידורים בנוסח 'בילאוו'. מלבד חבורים אלה חיבב מהרי"ן עד ספרים בעניני הלכה ובמסורת המקרא, בין השאר נודע חיבורו על תולדות יהודי תימן בשם 'גלילת תימן'.

כדי ללמוד על מורשתה הכבירה של יהדות תימן בכלל, ועל פעולת הגדולים תורה ולידת שמים ועל הרבנות תורה של מהרי"ן, סרטו למענו של הגאון הנודע בני גינת רצאבי שליט"א מגודלי הפוסקים מברת תימן, ראש מסודות ובד"ץ 'עולה צדיק' בבני ברק, וממקימי עולה של תורה בורות תימן המעטירה, אשר מעודתה התורנית פרוסה

צפון ובואי תימן

תימנותו של מבור"ר מארי יחיא צאלה זצוק"ל - המהר"ץ, כפי שהתם על שטר כתובה. הגר"י רצאבי שליט"א בספרו 'תוספת תבואות' עמ'ר ה"ח-רמ"ט פנת את החתימה המסוללת: 'הצדיק יחיה בו יוסף צאלה יצוי מימי' ובאר בארכה את אופן חתימתו והחזית רבני תימן

הוא נתמנה לרבם של בני תימן מצעירותו

בצעירותו עסק לפרנסתו מבלאט החזרות, כמנהג רבני תימן שהפסיקו מקצוע כדי לא להטיל עומס על הציבור. כשת השולטים החזיר עוב את הבלאט המזרות, ועסק בכתובי ספר תורה ומגילות, וכן שולאכה זו נקנה יותר. ביהדות בן 43 שנה יצאה תימנו, ונפתרם שמוע בכל המדינות, ובחר להיות רבני"ד ומורה דרך בעיר הגדולה צענא וכל גלילות תימן. מכל קצרי הארץ לצינו והרוחקים הציגו לפניו שאלותיהם, והוא בתשובותיו היה מאריך ומבדר בכל מאמצי רוחו להוציא דין אמת לאמיתו, בעיני עמוק ובקאות עצומה בכל ספרי הפוסקים שהגיעו לידו. עד שהורבה סמכותו בכל דרבי תימן ללא עוררין.

ראש רבני תימן

במה נתיחד המהר"ץ שכל בני תימן נהרגו אחריה ואחר פסקו ומנהגיה לא נשארו ודו רבנים גדולי תורה והוראה ששערו על המנהגים כמבט בעיניהם. כמה נתייחד המהר"ץ?

מהר"ץ, כשנתמנה לראש רבני תימן זרק לכל גלילות התימן, ייסד הקנות טובות והנהגות ישרות, והלמידים מנהגי תימן על

בוריים. הוא התפרסם כאגון רבני תימן ואחרים, וישמענו אליו כל ישראל, שאחר פסקו והכרעותיו הולכים כחלבה למשה מסיני. כמותו לא היה בחימן, ואחרי זה קם, כשרוב ברוח דעת בונה

האגון רבי יצחק רצאבי שליט"א בנעם שיחו על שרשרת דורות מפארה על מסורה ברוח

שימו לב, כי ההשכלה האוררה שהכתה באירופה במאות השנים האחרונות – לא הגיעה כלל לתימן, ורק בשנת תרע"ד החלו ניצנים ראשונים להתלחל ליהודי הדרדעים".

"בכלל – מוטעים הרחי' שליט"א – המני רבני העדה הקדושה לימור והרביצו תורה והלכה בבני קהילותיהם. סביב כל חכם התקבצו כל בני הקהילה אשר ילכו בה, כך שהמסורת העברית בהעתק שמשלם ללא כל שינויים. ואף שהרבנות התורה לא היתה במתכונת של ישיבות לבחורים כפי שהיה בשאר חלקי העם היהודי על פזורותיו השונות, אך ראשי המשפחות ובניהם היו מקבלים את תורתם מהחכם שהתחילם כפי שהיו קיבל מרוב, כך דור אחר דור. ומי שחוקר ביורה את מסורות זו ומאחזים השנים האחרונות, הוא האגון הצדיק מארי יחיא צאלה זצוק"ל, בהרבצת תורתו ובכפופי הבורחים".

אורו של המהר"ץ שהרי על תימן

מארי רבי יחיא צאלה זצ"ל – המהר"ץ – נולד ביהודי השון שנת תתי"ד לאביו הצדיק מארי יוסף זצוק"ל תלמיד חכם וירא אלקים, בנו של האגון הצדיק רבי צאלה בן יהודי זצוק"ל, מחבר ספר 'פרי צדיק', ולאמו הצדיקנית בת האגון הצדיק רבי דוד קאפא זצ"ל. בעיר ואם ביהודי צענא בירת ארץ תימן, עלה ונתמנה מהר"ץ, ופיו שליט ירא מוטע בעיניהם.

מספר האגון רבי יצחק רצאבי שליט"א: "על הולדתו של מהר"ץ מסופר, שאמו התפללה כל היום לה' שתוכה ובנה יהיה תלמי חכם שאירא את עני ישראל בתורה, כאשר נולד בנה, לא היה קץ לארשרה של אמו ולקתה את הך הנולד, הניחה אותו בחוצה, תחת קרע השמים ועל ידו שמה פן שמן, ועמדה להתפלל אמרה לפני: 'רבונו של עולם, עשה למען שכן הגדול והקדוש, יהיה הבן הזה תלמיד חכם גדול, ויצא שמו ויבצע בעולם, וצדיק יסוד עולם. עשה למען שכן, עשה למען מימן, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך'. באותה שעה הקיפה את הילד והשמן שבע פעמים, ומיד רץ ויצוץ של אש פן השמים ונכנס בחוץ פן השמן, והיבנה שנתקבלה הפילה מערה והשקתה את השמן לידו.

"ואכן מילדותו ניכר בגדולתו ובצדיקותו, בהתמדתו ובתייחסותו, ולא הניח מקרא ומשנה ותלמוד, הלכות ואגרות, והרו וקבלתו, שלא למד. ארבעים יום התנהג על המדמי עממי תורתו הקדושה על אמתותם. תחילה לבד אצו יקני כמורה צאלה בן יהודי, אצל יקני חודו מבורה הוא קראנו מבורה"ץ סעודי מטיני. בעגול היה תלמיד חב לשני גדולי יהודי, כמורה"ץ דוד משיק' וכמורה"ץ יליא הכון עראק'.

יחידה, ויכה את הרבים בעמלו וגיגעו. השאיר אחריו ספרים חשובים, כגון: 'עין חיים', שו"ת 'פעלת צדיק', 'זבח תורה', 'שערי קדושה', 'שערי טהרה', 'חלק הדקדוקי' ועוד. היה אילן שהכל בו, עניו וחסיד. לימד גדולים וקטנים, אנשים ונשים. ליבו פתוח כאולם. עשה שלום בין איש לאשתו, בין אדם לחבירו, ובין ישראל לאביהם שבשמים.

"את כל עניי הקהילה הנהיג ביחוד ובאמת, בענות וכן ובאהבה מופלאה באופן מוגדר הרגיל, ושמו נישא בהרעה בכל יל. המעיין בתשובותיו יראה גדול דאפו לים הקדוש, איך באבה ובומלה רבה מרדיים לין בנתיבות הירושל ומקרב ליבם לאביהם שבשמים. פעל גדולות ונצרות להעמיד הדת על תילה ולחזוק חילות עם ה'.

תימן הרבה הקנות ועזרו ומחה על פרצות שויו כומנו. במקום שיהיה ראה שחוד כמבלי הדין נתן כחף כרות ויש שש שלום עם ידי שיפנה לערסות בין שלמים ודומה, היה מתאמל לפשר בין בעלי הדין ולהשיק את אש המחלוקת.

"יהי נזיר מאד להתרחק ממחלוקת. היה נושא על הגבור וטרחה בפי' באהבה תקופה שרבו השינויים וחילופי מנהגים עד אן מספר קהילות תימן, ולעומת כל זה היה מבור"ץ רשע וראשון מכל הכמני הזמן שחיו אז וקדמו לו, בשיטות כחומה נשעבה שחללה לעבוד מנהגי הראשונים.

מסוף האגון רבי רצאבי שליט"א: "כל הילומם בספריו של המהר"ץ ראה באינו ענה ונחיו יראת בנה אוד היה כספרי הפוסקים. גם אם היה מאחרות האחרונים ואפילו רבני דורו. ואף כשמשגיח או חוקק עליהם, הוא מקדים לומר כענוה ויורה, יצאי עפר רגילי, או יאחרו לחיבת עפר רגילי, או ביטוי יקל וקשה, וכמת רבות המהר"ץ חלק כבוד הרבה אף לחלמנים שבורו שחיו עצירים ממנו ונזהר ללמוד על כבודם. לא חס על כבודו ואף את החלוקים עליו כיבד עד למאד. ולא כבדו תקבלו הוראותיו על הכל. והיה גדול בתוכנת הקבלה ובעל מופת לרבים.

"אולם למרות ענותותו המופלגת, במקום שראה חילול שם שמים ובידו כבוד התורה, לא נשא פנים לאיש היה חקף על למאד עד כי ירדו ששמתא, וכבדו איש מלחמה יערי קאה נגד המתפרצים בעם. ואף אם ראה לאיה הכמני בדרו שחרו שלא כחלבה, לא נרתע מלמחות בהם ולהיחיתם על פניהם, לרוב חרתו ודאגתו לשיפור תורה התורה ומצוותיה. כרעו עדרו ירעה, כראת את כאבם ומצטער בבורם. ה' עמו, שבידו היו נשמיע על הכל, ובל אשר פנה השכיל והצלחה. אשרי הדור שזכה שמהר"ץ עם בשרו ודמו.

אמרנו, כי ילי הדור על המהר"ץ היה מבור"ץ לא יק בתימן, ובצאצאי שדוכדו אבותו מבור"ץ מותרי שסקים מוטעים לא היה בחילות תימן.

"המהר"ץ עמו בקשרים עם בית הדין במצרים, עם עפר קהילה של תורה עם האגון הגדול ובינו אדמו"ר, שהיה היה דרו. כל היו לו קשרים עם מרכיזים יהודים

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א מגיש את ספרו שו"ת הקובץ למון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל

שלוהיה מכל הארצות, מתימן ומזרח וכו' ואשכנז וצפת וכו' ועומדים לפנינו בענייני שאלותיהם ופסקותיהם, והשבחים הרבים שכתב להם הרמב"ם מה שכתב עליהם הלאה בביאורו לרבינו צפת: 'כי שמענו ממגיד אתם שבכל ארצות מלכות תימן, קהילות רבות עוסקים בתורה ובמצוות לשמן' וכו'. הדברים מפורסמים, שלמרות הניתוק, המרוקן, הדרך הקשה – שמרו יהודי תימן על קשר תרני עם שאר יהדות העולם, ובשאלות קשות בהם נתקלו הריצו אגרות לכל חכמי ישראל."

"אחד הנושעים המפורסמים שביקרו בתימן הוא רבי יעקב ספיר, שביקר בתימן בשנת תרי"ט, וכתב על ביקורו בתימן ספר בשם 'אבן ספיר'. ר"י אבן ספיר בירושלמי בארוכה את חכמי תימן בהם פנש, וכתב שהראב"ד זצנצא, רבי יוסף אלקאה, תכנס גדול בתורה ובראיה ובחכמת הקבלה, וגם מדייעת הנהגת העולם והעצה על פני חבל וכו', והוא מתנהג בסלסול רבנות כראוי גדול אדול היחשב על כס כדן לכל הארץ והוא. גם נמצא את ספרים רבים יקרי הערך אשר יצדו אבותינו הרבנים ואשר אסף גם הוא, כתי' ספיק הלכות ודרשות מגדולי הארץ ההיא. וכן את 'ירב הגדול חסדי' ועניו מארי יחיא, אדם גדול מלא תורה וחכמה ריאה ד'..."

ייחודיותם של מנהגי תימן

מה ייחודי במנהגיהם אלו? ש"י יהודי תימן, משיא רבין ישראלי?
מפריד פוסק רבני תימן הגוי' שליט"א:
"הרב' הבלול ביותר במנהגי תימן הוא, שכל הנהגתם מוססת על ההלכה הגדולה על כל דקדוקיה. ארי לא היה בכל העולם כמו קהילות דרום תימן, שכל הנהגתם רשותית. על 'סודות הלכה' ואנא במונח, ששורשים לבדוק און הנהגה אם היא נכחה, מתבוננים כיצד היינו עושים דבר זה בתימן, או בלשון המהינה: וכי לא היינו עושים בתימן כן? לבתינו כ'זה ראה וקדש'. סה לו פעם תלמידי חכמי אשכנז בייחודא, כי יש לו ראיה שהנהגת האשכנזי היא הנהגת על גבי הגיית שאר הנהגות, מפני שהגיית התימנים דומה ביותר להגיית האשכנזים, ואם כי דאי שוה הגייה הנהגות, וכן בכל נושא וענין."

"מנהגת התימני הוא הדימה ביותר למה שנתנו בזמן חז"ל, הגאונים והראשונים, כפי שאנו רואים באריכות בהרבה בעיניי הלכה שחוקרי אחר שרש מנהג תימן. בחסדי שמים זכינו להשתחך לאהרונה כיסוד הללוי ים שיש בהם שוקיים על תלמודם אברכים מופלגים הנמנים על ערת תימן, ולמדנים סוגיית

"במצות השניה של חייו החל לערוך את חיבוריו המפורסמים, בו בבר עם הנהגת הקהילה ועול טרדות הכלל והפרט. כבר בשנת התקל"ט התאמן לשלח להדפיס את ספריו זכור תודה. על תלמן ערוך הלכות שחיטה וטריפות, וש"ת פועלת צדיק. בשנת התקס"ה ביום שבת קודש סדר קדושים במנחה, כ"ח ניסן, נקרא מהר"י אל על לחי נצח, זקן ושבע ימים, בחיותו כבן תשעים שנה."

מי היו בנוי של המהר"י? האם המישיב אחריו ברבנות תימן? רבי יהודה רבי כמה בניו, רבי אברהם, הוא בנו הגדול הגאון רבי אברהם, שאביו המהר"י ומזוהו הרבה פעמים בחיבוריו. וכבר בחייו לעת זקנותו, מנהו להיות השטות והבורק לרבים בבית המעבדים העיבוריים במקומות, תפקיד שהיה מסור בתימן בדרך כלל לגדולי רבני יהודי כלבו. לאחר שאסף מקומות, תפקיד שהיה מסור שימש בנו רבי אברהם ראב"ד תחתיו כמה שנים, ושבע משמונתיו הלכה נספחו סבוך שו"ת 'פועלת צדיק' של אביו.

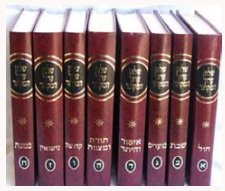
"תלמידים רבים למדו לפני מהר"י, וכמעט כל גדולי יהודי שקמו אחריו היו תלמידיו. ממפורסמים בהם שמשוישו לתנהגות את הקהילה אחיו הם בנו הגאון רבי אברהם, והגאון רבי יוסף אלקאה זצ"ל, ששימש ראב"ד אחר פטירת הגאון רבי אברהם זצ"ל. כל היה מלמדינו היה אביו ורבי רצאבי זצ"ל ועוד."

הקשר עם שאר יהדות העולם

מה היה הקשר התרני של חכמי תימן עם שאר חכמי ישראל שירי בארצות אחרות?
"ככל הודות קמו בתימן חכמים גדולים ומרביצי תורה, מחבר ספרים וכן בני ידנים, שמדו בחקר צדין של שאלות ותשובות עם מכריז התורה הקרובים להם, כגון: לבלב בזמן הגאונים; למצוים ספר הרמב"ם ובני; וכן היה קשר עם חכמי ירושלים. וכבר כתב רבי האי נאון בתשובה: ואתם יודעים כי בארבע פירות נכנס כלבכם להודיר התורה לישה, שבח לה', ושולחין

חכמי תימן בלימודם תלמוד משנת תרפ"ח (צ"י אריים משה ליליאן)

שדות הספרים המפוארה 'שילוח עידן' המוקדש למלכת ומנוח בני תימן שמו"ל הגוי' רצאבי שליט"א

והמפורסמת ביותר בכל תימן, ולכן נקראה גם כן כסות 'הישיבה הגדולה' או 'הישיבה הכללית', או 'הישיבה'. שיבשה זו ישבו ועסקו בתורה כל יום אחר סעודת שחרית עד קרוב לסעודת הצהריים. שם גם היו נושאים ונותנים בשאלות המתעוררות, ובייחוד קשים ומקרים מסובכים שהופנו אליהם מכל צדדי הארץ, ומשם יצאה תורה והוראה לכל גלילות תימן. מהר"י עמד כראשות שיבשה זו עד סוף ימיו, ומני אז היא נקראה על שמו, 'ישיבת מהר"י'."

חכם מארי נייסי רצאבי זצ"ל בלימוד עם נכדיו מימין בנו הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

שונים ברחבי העולם, בהודו, וכמוכן בארץ ישראל. המהר"י ובה להוציאה בני דורה, כמו גם רבי יעקב ספיר שביקר בתימן לפני כמאה שנים. שנה מיניו עליו כמפתח: זיהה גדול בחכמתו וקבלה, מופת לרבים, גם סופר מהיר ואומן יהודי."

ישיבת מהר"י שחרור ונבנה מחדש

מה היה סיפור החורבן בניו בתי המנסת שהושפע צדיה להחריב ועבודו בהוריינו שלישיים שנה, ובחשתי"ת המהר"י בניו בחושי?

"בשנת תקכ"ב גור מלך תימן להחריב כל הבתי כנסיות שברובם יהודי צענצא. ונפחדו כל הקהל להפגל בחיים. בתי הנכנסת היתום דודו מריכי התורה והרוח, משלבו היתום קדום פיתה, כבעו בהם לי למידותיהם, כל העם מקפה, נעו וקן, קטים וגדולים, חכמים השועים עם, היו נאפסי עם והותים בתורה דודי בחבורה. יצא צנצא היה מריכה הרחני של ידות תימן, מלבד סדר הלימוד וקוביע, היו מתקבצים בה גדולי הרבנים וקוביע, לימוד בכמה בתי כנסיות ידועים – אחר סעודת שחרית כל יום כמה פענות.

חורבן זה הדיא והשפיל את הקהילה עד נפץ, ומהר"י לרוב צעור חיב על מאורו זה: מנה קרות, בתי הנכנסות נשארו בחורבן, כשרי עשויים שנה על מנת ההלך, וכבר שמלך תחתיו, תחסי ברצי כפון ותמות שוחד רב, ליתן רשות להשיב ולתקן הרישומה.

"בית הכנסת הגדול והודות נבנה מחדש ונודע כיום כעם בית צאלח' על עם משפחת צאלח אבותיה של המהר"י שסיודו שרובם מנצח מנצח. בעלי של בית הכנסת, מבני משפחתו של המהר"י, מכרוהו קודם חובן כד הנכנסית לנשיא שלום עראק, וכעודו תחת שוחדו התחשב חורבנו. לאחר שנתנה הירשות לשו"ב ולבנות את בתי הכנסות, כבר נסטר אביו שלום עראק, ואר"א קם מהר"י באחד חיל, וקנה מירשי אשר את זכותם ואת הכנסת, וחזר ובנה וממנו כרוב פאר וודר, והוא כבר לעת זקנותו.

"מהר"י קבע ישיבה בבית כנסת זה, ונתקבצו שלם גדולי בני הקהילה, עד שחקיקה עם הושיבה הגדולה

חשובת רבינו הרמב"ם שכתב לחכמי תימן שנתגלתה לאחרונה

אחת החידושים המפורסטים היוצא מבית מדרשו של הגאון רבי יצחק איזכרי שליט"א, הוא הקובץ הנודע **"דברי תימן"** אשר הוא פרימטיוס העניין של תושבי הקובץ בארץ לארץ על ידי הרב הגאון **"פולקס ציפורה"** כחלק מפעילותו המבוררת של מוסדות **"יד מרחיקה"** השבט עשרת אבות הפארה בהדרה ובחדרה.

היצאת הקובץ מהארצות ובדיעות הברירה — והוא מדרש את מגילת הישיבות: **"קובץ זה היווה את הלימוד, אשר ענייניו כליו צופית, לליבו הונו בה דכולה אם. גם יעלה כאן תמון מזור והרפה וגאולה פורחת לתורם של גאון תימן ורביה זקוק לדרוריתם, אשר רובי תורם מנותים כבדוהי בקון וזה, מהמת שרובם ככולם ערם כתב".** מאת ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שפחה עינם של רוב לומדי התורה בזמננו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצאים וקובצין בהם כלל-הפחות יבואו מעט מפרשנים, וישטבו בהם רבים שיש ורונה בהם, והעוררוד לכת בדברים ובצבוקותיהם".

ואכן במשך השנים קובץ זה שימש כבמה לתורם של גאון תימן הכבד תימן והרבא חבורהם אשר לא שפחה עיניו הרופים. היציאה מהארצות אשר לשיבת ציון עניינם שפחה עינינו והינתן לשבת מרוב עינות עינינו ביניים והחיות אלו, והוא שהבא בחרת אנונים בשאר חלקי ישראל פתחה הליכות שישבה לאחד מקדמוני תימן מימינו של מרוא רבינו תימן יוסף, שאף ובה לללות לארץ ולשוב שיבה, הליה כבודוהי ארץ ישראל וז"ל, ושיבה ארצה ועמקה ברוך טעל גאון שידנה לפני כ"ט שנה בן דודלי חכמי תימן יצ"ע, תשובות שונות שהכלות קידשו קשנה, מנהגת אלהים, מנהגת שהעניות, הדי חכמה גולה כל פרטי, מנהגת שהעניות, הדי ענות גישת בוסית ונהג, וז"ל כי מרבית שעותיה בי מדרשה, החרות כל הונו החרות והבליה תורה הדרשת הענינים שגורו הדרשה תורה והדרשה לארצותיה, וז"ל גילוי גירי על השבות הרמב"ם שנכתבה לידות תימן בנינו שיש והרבא שליט"א ביררנו אודות גילוי גירי זה וכן דוד הרמב"ם:

"הקהל" זה לפני בהשגחה פרטית, מרגלית קרה והשובה אשר לא שפחה עיניו הדפוס עד תוך קובץ כתי"י ישו נושן מגזי חכמי תימן יצ"ע, תשובת שאלה לרבינו ויכחי כבגנונו דרכו הולך יחודי של גויים, שלא נודעה לו ידנה ולא נכחם בסופ שהפ לפי מושב ידיעתו ובדיקותיו, תשובה זו, מליאה מרוב אל זו דברים חדשים, ובחרברו לו מגנה עניינם רבים. וידיעת זאת בעשרים המצויינים שהלכה שיש ברשאה זו איכות גדולה ועמקת צומחה בשיש ובמפרשים ובפוסקים הראשונים והאחרונים, דרו עניינים הללו הלכה למעשה לפי מה שנתחדשו חששות נוספים במשך הדורות".

היכן מצא את רבא התישבות?
כמה"ר יחזקאל (זכריה) מרדכי ז"ל מגדולי חכמי תימן לפני כארבע מאות שנה, מהרב ספר 'המרחיק' ז"ל הש"ס שכבר יצאו לאור מגזי חכמי תימן יצ"ע, תשובת ופוסקים, כל הרעיל ומכחי כבגנונו דרכו הולך יחודי של רבינו הרמב"ם, ימצא שגם התבשרו זו והחלטו שבוט עליה, וכלכלו זה מנות החכמים שהיו גריל להביאים (הגאונים, הר"ף ורבינו נסים) והאוצרות שהוא מוכרי

הרבא שליט"א ז"ל נמצא על החידושי המפורסמים שנתגלתה לאחרונה, אשר ענייניו כליו צופית, לליבו הונו בה דכולה אם. גם יעלה כאן תמון מזור והרפה וגאולה פורחת לתורם של גאון תימן ורביה זקוק לדרוריתם, אשר רובי תורם מנותים כבדוהי בקון וזה, מהמת שרובם ככולם ערם כתב". מאת ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שפחה עינם של רוב לומדי התורה בזמננו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצאים וקובצין בהם כלל-הפחות יבואו מעט מפרשנים, וישטבו בהם רבים שיש ורונה בהם, והעוררוד לכת בדברים ובצבוקותיהם".

התקן תשובת רבינו הרמב"ם יצ"ע בענין גבנה המאה של גויים שנתגלתה בתכרוך כתבו על סוף כתיבתו יחזקאל מרדכי ז"ל מרבני תימן לפני כ"ט שנה בן דודלי חכמי תימן יצ"ע, תשובות שונות שהכלות קידשו קשנה, מנהגת אלהים, מנהגת שהעניות, הדי חכמה גולה כל פרטי, מנהגת שהעניות, הדי ענות גישת בוסית ונהג, וז"ל כי מרבית שעותיה בי מדרשה, החרות כל הונו החרות והבליה תורה הדרשת הענינים שגורו הדרשה תורה והדרשה לארצותיה, וז"ל גילוי גירי על השבות הרמב"ם שנכתבה לידות תימן בנינו שיש והרבא שליט"א ביררנו אודות גילוי גירי זה וכן דוד הרמב"ם:

הרבא שליט"א ז"ל נמצא על החידושי המפורסמים שנתגלתה לאחרונה, אשר ענייניו כליו צופית, לליבו הונו בה דכולה אם. גם יעלה כאן תמון מזור והרפה וגאולה פורחת לתורם של גאון תימן ורביה זקוק לדרוריתם, אשר רובי תורם מנותים כבדוהי בקון וזה, מהמת שרובם ככולם ערם כתב". מאת ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שפחה עינם של רוב לומדי התורה בזמננו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצאים וקובצין בהם כלל-הפחות יבואו מעט מפרשנים, וישטבו בהם רבים שיש ורונה בהם, והעוררוד לכת בדברים ובצבוקותיהם".

הגר"י ראב"ה שליט"א מגזי לונ"ח קוניאטקו שליט"א את תשובת הרמב"ם שנתגלתה לאחרונה

דינו החרו את השמן. **"התשובה** לפניו כלשון הקודש, ולא מצאתי בה עקבות של לשונות מגומגמו וכיצד הוא אשר יעידו ויעידו שהיא מורגמת מלשון ערב, וכנראה נכתבה מעיקרה על ידי הרמב"ם עצמו כלשון הקודש. ואולי מפני שאת השאלה כחברו לו כלשון הקודש. והזינו

בנו ומוסד לנו נוסח ומנהג תימן הקודש, ומאריך השלישי נוסח לנוסח הספרים ומנהגיהם, ורובם עיקרם של השגיגותם במנהגי התפילות ונסחאותיהן".

מורשת מפוארת שנגמרה דווקא בארץ"ק

לצערנו, גם דיווח ישנם מגני ערת תימן שלא נודעה את המנהגים היהודיים שבאפריקה את העדה, מה שהיכה ליד

שגם שנתגלתה לאחרונה, אשר ענייניו כליו צופית, לליבו הונו בה דכולה אם. גם יעלה כאן תמון מזור והרפה וגאולה פורחת לתורם של גאון תימן ורביה זקוק לדרוריתם, אשר רובי תורם מנותים כבדוהי בקון וזה, מהמת שרובם ככולם ערם כתב". מאת ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שפחה עינם של רוב לומדי התורה בזמננו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצאים וקובצין בהם כלל-הפחות יבואו מעט מפרשנים, וישטבו בהם רבים שיש ורונה בהם, והעוררוד לכת בדברים ובצבוקותיהם".

התקן תשובת רבינו הרמב"ם יצ"ע בענין גבנה המאה של גויים שנתגלתה בתכרוך כתבו על סוף כתיבתו יחזקאל מרדכי ז"ל מרבני תימן לפני כ"ט שנה בן דודלי חכמי תימן יצ"ע, תשובות שונות שהכלות קידשו קשנה, מנהגת אלהים, מנהגת שהעניות, הדי חכמה גולה כל פרטי, מנהגת שהעניות, הדי ענות גישת בוסית ונהג, וז"ל כי מרבית שעותיה בי מדרשה, החרות כל הונו החרות והבליה תורה הדרשת הענינים שגורו הדרשה תורה והדרשה לארצותיה, וז"ל גילוי גירי על השבות הרמב"ם שנכתבה לידות תימן בנינו שיש והרבא שליט"א ביררנו אודות גילוי גירי זה וכן דוד הרמב"ם:

הרבא שליט"א ז"ל נמצא על החידושי המפורסמים שנתגלתה לאחרונה, אשר ענייניו כליו צופית, לליבו הונו בה דכולה אם. גם יעלה כאן תמון מזור והרפה וגאולה פורחת לתורם של גאון תימן ורביה זקוק לדרוריתם, אשר רובי תורם מנותים כבדוהי בקון וזה, מהמת שרובם ככולם ערם כתב". מאת ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שפחה עינם של רוב לומדי התורה בזמננו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצאים וקובצין בהם כלל-הפחות יבואו מעט מפרשנים, וישטבו בהם רבים שיש ורונה בהם, והעוררוד לכת בדברים ובצבוקותיהם".

התקן תשובת רבינו הרמב"ם יצ"ע בענין גבנה המאה של גויים שנתגלתה בתכרוך כתבו על סוף כתיבתו יחזקאל מרדכי ז"ל מרבני תימן לפני כ"ט שנה בן דודלי חכמי תימן יצ"ע, תשובות שונות שהכלות קידשו קשנה, מנהגת אלהים, מנהגת שהעניות, הדי חכמה גולה כל פרטי, מנהגת שהעניות, הדי ענות גישת בוסית ונהג, וז"ל כי מרבית שעותיה בי מדרשה, החרות כל הונו החרות והבליה תורה הדרשת הענינים שגורו הדרשה תורה והדרשה לארצותיה, וז"ל גילוי גירי על השבות הרמב"ם שנכתבה לידות תימן בנינו שיש והרבא שליט"א ביררנו אודות גילוי גירי זה וכן דוד הרמב"ם:

הגר"י שליט"א ענה כבאב רב: **"התשובה** לפניו כלשון הקודש, ולא מצאתי בה עקבות של לשונות מגומגמו וכיצד הוא אשר יעידו ויעידו שהיא מורגמת מלשון ערב, וכנראה נכתבה מעיקרה על ידי הרמב"ם עצמו כלשון הקודש. ואולי מפני שאת השאלה כחברו לו כלשון הקודש. והזינו

בנו ומוסד לנו נוסח ומנהג תימן הקודש, ומאריך השלישי נוסח לנוסח הספרים ומנהגיהם, ורובם עיקרם של השגיגותם במנהגי התפילות ונסחאותיהן".

משפחה תימנית בעירכת סדר ליל פסח

מביתם, ועיקר המחזיקים במנהגי אבותינו ורובם הם דווקא תלמידי תלמידי של מהרי"ץ זקוק"ל. וכל מטע-טע חנו שיראו את האור כי טוב, יטעמו מעט הדבש והאורנה עיניהם, כי חיים הם למצואיהם."

"השילוח" עורך המקוצר, בניו במהבנתו "קצור שולחן ערוך" ובו סמורים דבר דבור על אפוזו כל המנהגים המיוחדים של יהודי תימן על פני סדר השילוח ערך, מבוססים על אוני קודש, על פי המסורת שהתחלנו מחכמי תימן, ואכן, ברוב ד' כירות כותב התעור-רות רבה בנדוננו."

עבר שחלף היה בני בתים על מסורת מוקפדת כולם יושב את ההלכות על ברייה. אבל בנינו שהרבה בני

את מסורה זו ורעיה סמל של צניעות וקדושה."

מסתף הרב רצאבי שליט"א ומצביע בסופוק: "בשעותיו ובכוללים שטוסדו ע"י קהילתנו זכינו לברך מקחם של ראשונים ולהעמיד את מנהגי תימן על דיוקם, דינו שבת ויו"ט, ועוד אינספור מנהגים מיוחדים שנשמרו שנים רבות, וכיום זוכים לעדנה מחדשת ע"י צעירי ההנהגה לצעוד בדרך האבות."

הרב גם חיבר את השולחן ערוך המקוצר, וזכינו לפני עשר שנים לקבל את הספרים ולשקף את המנהגים בבתי-בת מאמרינו. מה הביא את הרב שליט"א לחבר הבור מיוחד זה ש"ע"י לפי מנהגי ערתינו?

"שליחותינו דרבנן קמאי עבדינן, צאי לך בעקבי הורינו ורעיה את גריותך על משכנות הירושלם, אנונים ונאמנים אנתנו למסורת אבותינו ורבותינו חכמי תימן שנמנים מנחתם בן עין, אשר היו ימי קדם המוסית על אוני פו, על צבא תהילים גאון עוננו ותפארנו מהרי"ץ ז"ע"א אשר לאורו אנו הולכים, ובצילו אנו מסתופפים. עינינו הוראות בנינו עקב קירוב הגלות כאן בארצנו הקדושה אך רבים נטענו במנהגי אשר קהילות ישראל, דברים אשר לא שרעו אבותיהם ואבות

חכמי בני תימן בסדר ליל פסח

ופלטי. נתון לשים לב בכיבוד, כי השלטון השקיע מאמצים מיוחדים לכולל ולגרום לעיתוב הרב בעיקר בידינו תימן, הרבה מעבר לעולים שעלו לארץ מארצות ומעורות אחרות. הדבר ברור, שהייחודיות של התימנים הברורה על המורשת העולמית של המסורת על כל פרטיה וקדושה — גרמו לשלטון להשקיע מאמצים רבים כ"כ בהצטרפות על הדת."

"אי נהג לומר תמיד, שנתקיים בנו מה שאמרנו חז"ל, 'כל המקודש מחבירו, חרב מחבירו'. אי לנו שבנושתינו אנו שעלינו לארצנו שלשה בנו דים של מוריס עוקרי תורה. מכל ערות ישראל מציינים את התימנים, כעדה שקבלה את המעבר הכי קשה. כעצם מה ההבדל? כולם פעם היו חרדים? אבל ההבדל הוא, כי מי שקבלה את התימנים, היו ראשי המדינה. אצל האחרים, העולים מארצות אשכנז או העולים מארצות צפון אפריקה, כבר היו קרובים מקולקלים עוד בחוף הארץ. ההשכלה היתה בהם בכל פניה החוללה שמתה. חלק מהם שעללו לאר"ק, כבר הורידו חז"ל מעל צוואריהם עול תורה ומצוות. אבל התימנים באו לארץ הקודש, כעדה קדושה וטהורה, ללא פגע ונגע. אז בעצם, מי שמדינה יכיר העדה לו, הכי הורידה אותו מחבנה רוחנית, התימנים."

"המסיבה העיקרית לקלקול שהיה בעדת התימנים, השרש לכך היה בניין הקדושה. היתה פה בעיה קשה של קצוניות. ארץ תימן, היתה להידורים שלב מוקם של מרכז קדושה וצניעות, בדיוק הפוך ממה שראשי המדינה ביקשו לקבוע. אם במקומות אחרים היו שרשות של וסם, אבל התימנים או היה ממש אחות. הוצע הוצע של כלב כאן הובל שמש וארץ. לכן הורידו אותם מבחינה הרתית כעדה איזומה ונוראה. מאיזרא רגא לביא ענקיות, רבים נפל. ומי שהחזיק מנעמה, לעצמנו אלו היו רק מעטים."

החזרת עטרה ליושנה

מניין הרב רצאבי שליט"א: "אני את זכים אני בחשבת עטרת יהדות תימן המפארה ליושנה, ששרים מבני החזרה יצאו עדת תימן מאמצים את מנהגי העדה ודבקו בדין אבותיהם כעוד ובנאון. ברך ה', כיום העדה התימנית מורחת, זה לא יעורר, לא יעיתלו ארצות רשע, זה בעצם אנון של כל בני העדה שביקשו להמשיך את המסורת המפארה. יהדות תימן, יחי לה שורשים חזקים בקדושה וטהרה וצניעות, וחי העברתה לבנות חזרה

ילדים מומדים תורה בחדר בריידיא עיררה במחוז עומראן כ"מ 70 ק"מ צמפון לעיר הבירה צנעה בתימן

עולי תימן בארץ ישראל ימים ספורים לפני שראשי המדינה העבירו אותם על דתם (עולים ודו אלון ע"פ)

הלבוש התימני

את הלבוש התימני האותנטי אני לא רואים כיום כמעט, רק בחורים בחרו ללבוש כפי שהיו לבושים אבותיהם במשפחות תימן.

"כיום ללבוש את המלבושים הללו והו דבר שאינו מעשי. הציבור הקדוש שלנו חובש רובו ככולו את ספסלי הישיבות הקדושות, ואין שום צורך להיראות שונה או מחוץ רק בגלל שיש לבוש בתמן". המנהגים המסורתיים שאותם זכינו להתחיל להתהיר — הם רק דברים הקשורים לשמירת ההלכה ומיסודים על ארץ המגואו והמקוסים. בהלכה לא מצייני מקורי צנעות הליבוש המסורתי זהו, אך שצמפון בתמן הוא שחלבו כל המעלה בקודש. אך שוב אנו אנו באים לעשות חלבוש שונים, אלא רק חוק לתחוק את ההלכה והמנהג שקיבלנו."

"אני רגוע עלינו לרדת כי הישיבות הקדושות קרומנו להלכו, ובנו להסתפק ולהיבט בשערי עולם התורה, וגם כל לדינו ולחזרונו מחנכים במסורת תורה וחוקה, ולינו לגרום למצב בו תהיה שחי'ה לישב בין המנהג, הליבוש, או מה שלא היה — לכן סדרי הישיבה ואורחותיה. פנו אלי פעם קצושה של בחורים מחזיקים שנכנסו ללמוד בין חתלי הישיבה בקרית מלאכי ואבותיהם נמנים על יוצאי תימן, וטאלמה ספיחם כיצד לנהוג בדברים מסוימים שנהגו בתמן, והשכחי להם בעזרה הכבודה ביותר: 'בישיבה מנהגו מה שהוגים בישיבה, והשיקול הזה קודם לכל חבר'."

חשיפה מיוחדת ל"המבשר"

מנחם מענדל רוזנבוים

גילוי של 'תשובה' עלומה של הנשר הגדול רבינו משה בן מיימון הרמב"ם

הגילוי מכריע עתיק-יומין ושופך אור על מנהג תמוה שרווח בקהילות תימן בעניין אכילת חמאה של גויים

במקומות בהם קומץ מועט של יהודים התגורר בין רוב בני הנצרות, וכמוכן שעד לעידן התובלה המודרנית כאשר סחורות 'חלביות' משונעות תחת סמפטרטרה מבוקרת, לא הייתה שום אפשרות לייבא גבישי חמאה ממרחקים, והתגובה המקומית היא שהייתה עונה על הדרישות. משכן, נדרכו רבים להכרעה ברורה הלכה למעשה בדיו החמאה המבושלת על ידי גויים, וזו עוררה דיון כבד-משקל בין פוסקי ההלכה.

היו רבים ששנו להיתר גורף, מתוך טענה שאין כאן שום בית-מיוחד. כך כותב המחבר ש"ל בין דבריו בדיון (ים של שלמה סוף מחושו): "והתחיל לנבן, אין מערבינו בה דבר טמא מיון דלא קאי (-חלב טמא אינו מעמיד ואינו נקפא), אם כן אין לחוש שמא יש בה, והולכך מותר וראי".

לגיון נרחב מאוד של גדולי הדורות, מגדולי הראשונים ועד לאחרוני הדור קודם, יצאו חוצץ נגד החמאה המבושלת במפעלי הגמיון והכריזו עליה כעל איסור מגור. המחבר ש"ל מציון שהדיו היה נתון בייחוס בין בני בבל לבני ארץ ישראל, או בין 'בני מרח' ו'בני מערב' כפי שמקורות קדומים יותר מציינים את הוויכוח, כאשר אלו מעלים חששות כבדים ואלו שוללים אותם ככל וכל.

אין כאן המקום לפרט את האריכות הגדולה המופיעה בספרי רבותינו הראשונים על צדדי העניין, ונתפסק בדבריו של "ספר הנקמץ", ספר קדמון ששרידי ציטוטים ממנו נדפסו בעשורים האחרונים בתוך "ספר הזכרון להגרי"ב ו'ז'וט"י: "על מה שכתב רבינו דבמדינת ריינס נוהגין איסור בחמאה שליגויים, נמצא בגילון בוז'ל, מצאתי כתוב בספר נתמני שחיבר ה"ר נחמן בן ה"ר חיים בתו זצ"ל בקונטרס יושן נושן שנכתב עליו שנמכר הספר שנת ק"פ לפרט קטן, זה הלשון, דין חמאה, אין על גב פדלונתה היא רבינו מרדכי מתיירם ובני מערב אוסרין משום חלב שהלבו יזו וגם משום ביבולי גויים, מכל מקום רבינו תם החירו לבני בארם, ואין ניאה לו לאסור, משום דחלב טמא אינו נקפא, וגם נאכל כשהוא חי ואין בו משום ביבולי גויים. וכך הטיב הדין הזה שמשון מאייבולן, ורבינו נסים גאון אוסר מאיטליה, ואומר מאתו שחלבו נאסר, מתיבא נמצא אחיוו היתה, כיון שאסרו הנכמין חלב שחלבו גוי".

כפי המובן מכוון השיטה, החשש העיקרי שהקדמונים התייחסו אליו היה מיון ביבולי גויים, כאשר החמאה שחונכה ותבשלה

במסכת עבודה זרה (לה): גם על גבינה שיצאה מתחת ידי גוי הטילו רבותינו איסור, לטרות שהחשש של תערובת חלב בהמה

טמאה לא שייך אצלם, כי אלו אין ביכולתם ליקפא למרקם מנובן, אך האיסור הוטל מפיט שישת הייזור שיהו באמצעות העמדה בעור קיבת בהמה, וחששו שהגוי העמידו בעור קיבת נבילה. השאלה מתמקדת בין חמאה שנעשתה על ידי גוי, כאן, נופלים מרבית החששות שנאמרו וצד החלב והגבינה, כפי שמסבירים הפוסקים בארובה, ולאור זאת נוצר דיון אם כאן אפשר להיתר ליהודי ליכוש חמאה מקו-ייצור גוי ולאכלו בשופי. שאלה זו, הייתה שאלה אקטואלית מאד בפורות הגולה,

מתי לגמו אבותינו את כוס החלב הראשון בהיסטוריה?

חידוש מופלא המצטנע בין שורות 'תשובה' של מרנא החתם סופר, מגלה כי עד מנהג תורה היו אבותינו אסורים בשתיית חלב מדין אבר מן החי שכן נח מוזהר עליו. רק עם קבלת התורה בהר סיני, נודע כי החלב עומד בחיתר מוחלט, כפי שרש"י רבותינו במסכת בבבא מציעא (ו:) מהפסוק 'ארץ זבת חלב ודבש'... יש שיצקו נופך בעקבות זאת כמנהג הקדום לאכול מאכלי חלב בתג השבועות, כי כאן בו ביום טעמו לראשונה את החלב (מבא בספרים 'טעמי המנהגים' ו'לקוטי הגרשוני')...

טעם נוסף הקושר את מנהג אכילת החלב בשבועות באכילת החלב על ידי בני ישראל ביום מתן תורה, הוא הפעם הנודע המבא במשנה ברורה (סימן תצ"ד סק"ב) בשם גדול אחד - כאשר הונגה לכאורה להרחיק מביאויטששוב יז"ע שבשמן נאמר טעם זה (מובא בספר 'מולדות יצחק' להרחיק מנעשכיו), שבשעה ששבו בני ישראל ממעמד קבלת התורה, היו מנועים להכניס עליהם דבר-מאכל כלשהו ממאכלי הבשר, שהרי זה נתה נאסר עליהם בשר שלא נשחט כדיון, ואילו הכנה מחדשת של מאכל בשרי הייתה כרוכה בביעה רבה, החל מחשיטה מחדשת דרך מליחה וניקור ועד לכישול בבלים שיכשורו מכל בליעות המדינה, ועל כן הוכרחו להתפסק במאכל חלבי, שאינו דורש הכנה מחדשת.

ואם אכן מאכל חלבי אפסי להגיש לשולחן בלי כל בירור על מקורו ותהליך ייצורו?

במאמרנו זה נתרועע לתגלית היסטורית עתירת-ערך ובעלת חשיבות רבה, שתובה שיצאה מקולמוסו של הנשר הגדול רבינו משה בן מיימון - הרמב"ם ז"ע, אשר מאות שנים אחרת ספנה ועמנה באין מכיר ולאחרונה התגלתה באקראי, ותוכנה שיהא אור על מנהג שרווח בין בני יהדות תימן המפורזה משך מאות רבות בשנים ארוכות אכילת חמאה מבושלת על ידי גויים, וברר אחיוו פולמוס תלכתו נרחב ורב-השכיכות, כאשר כל סידורו של המנהג עמד עד תחת כתימתו של הרמב"ם.

המאה מקו ייצור גוי - מותרת?

כידוע לכל, חלב שחלבו בו בלי השגחת יהודי - אין כל פקפוק שהוא אסור, כי חששו שמא יערב חלב עם חלב בהמה טמאה, כמבואר

המנהג התמוה כיצד אכלו יהודי תימן חמאה שיוצרה ע"י הנכרים כמעשים שבכל יום החשיפה התגלית היסטורית שגילתה על הלוט מעל המנהג הוהכותב שאכן התשובה היא מרבית הרמב"ם

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א מאשש את יחוס התשובה לרבינו הרמב"ם

מנחם הגדול קניבסקי מעיין בתגלית. לימניו הגר"י רצאבי

מטבע הדברים, חשיפה של תשובה בת גיל 800 שנה המיוחסת לרמב"ם עצמו, מעוררת תהיות רבות. אנה היא נעלמה עד כה, אך ייתכן שסקסו קבע הליכה לזרות ואילו גדולי מוספיה לא ידעו על כך מאומה, ובכלל, למי הייתה האיגרת ממוענת ומה הרקע להיתבאר? ומה כפיו על הגר"י רצאבי שליט"א משנה סדרה, ובשיתרויות וכתבתיו הוא דבר בדור על אופניו.

ש. והאם הקבוצה שתשובה זו יצאה מידי הרמב"ם היא חד משמעית? מה המימון? למי וכיצד ניתן לקבוע את הפטורים ממימון דורות כה רבים? בכתב היו בו מצאנו את התשובה, הוא מקדים "זהדי ואב" (ערבית: בלשון הקודש: וזאת תשובת) שאילו הרמב"ם ר"ל על הגביה וכו' (ראה צילום). וכל הרגיל וכיכר סבונגו, דרכו והלך- רוחו של הרמב"ם, ימצא שגם בתשובה זו חותמת טובה עליה, ובכלל זה שמות החכמים שהיו הרגיל להביאם, כמו הגאונים, הר"ף רובינו שני, וכן הארצות שהוא מזכיר, מרחק ומערב, ספרד וצרפת, וכל כי האי גונאם.

ש. אכן פרט אחד שאינו נודר דיו, שהוא כתב שתי פעמים 'פירוש המשנה שלנו', ביטוי מצאנו רגומהו. והרבה צריך עוד בדיקה. ש. מה שמסתמך מן הדברים כי האגרות נכתבו מעטפה למה האם ידוע מיהו הפותח השאלה, ובעצם למי הייתה מיועדת האיגרת? נוסח השאלה לא הובא, לכן לא ידוע לנו מי היה השואל ומאילו ארץ. רק מה שהרמב"ם ענה לשאלה בלשון רבים, שמעם ששאלה הגיעה ממנהג המלידי החכמים אשר נודעו יחידיו לשאל את פיו על מה שנחמקנו בעיניו זה.

ש. נתן נוסף שאפשר להצביע עליו הוא, שהתשובה בלשון הקודש, ולא במצאית בה עקבות של לשונות מנומגמים וכיוצא בה, אשר יעידו שהוא מתורגמן מערבית, אם כן כנראה נכתבה מעיקרה על ידי הרמב"ם עצמו בלשון הקודש. אולי משתא השאלה כתבו לו בלשון הקודש. מאידך, בחי' הרמב"ם עוד לא הורגם פירושם על המעניות מערבית ללשון הקודש, ונכלל את מכתב באגרות הרמב"ם ידע פירושיו המשנה שלו נמצא גם אצלם, ולכן הוא מופה אותם לעיני כמה שכבר כתב. ש. לאור זאת ניתן להניח, שמקום השואלים היה באחת הארצות ערב, שם לא היו צריכים להמתין ללשון הקודש. וסבבתה זו ארץ תימן, שם הם נלמדו בזמנו את פירוש המשנה במקורו הערבי.

ש. השתברור נוספת שהאגרות הייתה ממוענת לתימן, ממה שכתב הרמב"ם עליו, "וכבר שש אסור הגביה בכל ישראל מרחק ומערב, וכן אדם יהודי עמו", כמלל שהשואלים ארצו אינה מרחק ואינה מערב, והיא אומרו זו תימן בדרום. ועיין בגמלית המיוחסת לתורת מהרי"ח, שבאשר השלים הרמב"ם את פירושו המשנה, של אותו ממצאים אל עיר צנעא.

אודות זמן כתיבת התשובה נוכל לשער, מכך שהרמב"ם מזכיר בה את פירושו המשנה שלו שתי פעמים, אך שאותם זכרים נמצאים גם בחיבורו. שמענו כי זה היה עדיין קודם כתיבת חיבורו, ועל"פ קודם שהפציצו בריבם. ש. עקבות אלו מותירים אכן התבררות גבוהה שהמנהג בתימן התבסס על פסק הלכה זו. מוצא שני, אך ניתן להסביר את העניינא שגדולי תימן

בתוך כלי הנכרים נסגנה בבליעות אסור האצורים בדיפת הללים, שנתה זו, גרדה את הפוסקים לדיון הדיוע אם סתם כלי גויים נחשבים לבני יומם וחוששים לפליטותיהם.

בראש מתנה זו, ניצב הרמב"ם, המביא (פ"ג ממאכ"א ט"ז) "שקבעת הגאונים היתורה ומקצת הגאונים אסורו", ומכריז "שהחמאה שבישלו אותה גויים אסורה משום גועולי גויים".

מרנא הביית יוסף, הן בביתאורו "כסף משנה" על אתר הן בחיבורו המגדול "בית יוסף" (ור"י סימן קט"ו וסימן קכ"ט), הסיק מכאן שהרמב"ם נוקט כי סתם כלי גויים המה בני יומם וחוששים לפליטותיהם, שלא כדעת רוב הראשונים. בעקבותיו הלכו רובם ככולם של המפרשים ונקטו כן בדיעת הרמב"ם, מלבד הרשב"א שצירף גם את הרמב"ם עצמו לסיעה הנפוסת סתם כלי גויים אינו בני יומם, והרבה נתייעת הנפוסת ליישב את שיטתו (יעיין בבית יוסף ובנ"ח שם).

חמאה גויית - הלב פרה מעורב? בחלב גמל?

לנוכח זאת, פסק המחבר (ור"י סימן קט"ו ס"ג) עייר שנתנה בה יותר החמאה גויים אין למחוק בהם, אך אם רוב אנשי המקום תורגמו אסור אין לשנות. אולם מצד אחד נתעורר שאלה כבוד, וזו הכריעה את דעת הפוסקים להכריז על אסור כבוד.

היה זה אחר שאנשים שונים התייצבו לפני גדולי הדור, והעירו שישו אבנו עיניהם שמעריבים חלב של בהמה טהמה בתוך החמאה. הגבירה הלנו ציבה לגדור דלה המנהג המקראי, אך שנתנה זו אומה סתרה ענינים הותרתי. רבים וטובים צווחו ככריכא, שאם שהו"ל יבקעו מפורשות שחלב של בהמה טהמה אינו עומד, לכומר שהו"ל יבקעו ואינו הופך למרקס מוגזן, אין מציאות כזאת של חלב טהם הוחפף לתמאה! הדבר"ו נכנס לענין הקודש וזכר את חמאה גויית, ומעלה את הכרעותו שבתבויחו (ור"י סימן ב' אלפים רצ"ב): "העידו לי שני עשרים פטורים מאיזן תימן, שהוא המאה מִחֶלְבֵי גַמְלִים. ואין זה מנגד קבלת דר"ל, שהם לא אחרו חלב חמאה אינו עומד אלא לעיני קהלה ובעת קשה, עיני בני יורצא הם. אבל אפשר שהיה קשה קצת ומתעבה, הלכן מן לימא שלא נתרעם שם חלב בהמה טהמה ונסתבך גם שאר החלב ונתחבר עמו".

ש. האם החיים הקודש, שבספר "פרי תואר" על יורה דעה, מוהיר על אכילת החמאה לאור עדידות שהובא לפניו. הללו העידו שהתורה מרחיבים חלב של גמל בתורה, וחושש ויחשיב את אומנוט מיוחדת ומחוקקת הורמתם שהיחויב של חלב הגמל לחלב הסותר יהפוך גם אותו לחמאה, וכן הם חלבו חלב כמדות עמו של תמאה. פוסקי עדת מנהגים שבתנ תר"ח עמד חכם אחד בצנען תימן, שמו הר"י ישועה, ואסר גם הוא את חמאת הגויים. אחר מחוקים בניסיון חלבו גמלים שמוספיקים עליו חומר מסוים, נעשה חמאה כמעט כמו חמאת בקר.

חמאה גויית - חֶלֶב מעורב בחֶלֶב?

ואם בכך לא די, הצטרף חשש כבוד נוסף והצביע באור תמור את שוק החמאה הגויית. על כך כבוד כתוב "התשבץ" בתשובותיו (סימן שנו): "לפי החמאה של נכרים, בתשובות הגאונים כתבו להחרי, וכן בינו כתב ר"י מתיריים. אמנם בתשובת רבי נתן מאויש"ק"ל כתב 'על עשיית חלב היתר, אבל ששתתחילו לייפזר חלב היה מגדולי בני שאוכלו אותה, ויהיה יסור של אהם שאינו אוילתו אולי'. מתבאר מדבריו מציאות חידשה, שהיו נכרים חֶלֶב מעורב חֶלֶב החמאה,

עממה לא ידעו על קיומה של התשובה והתלבטו בפשרו של המנהג? אכן, במיוחד של תלמודו להתפלא אין נסרתה ועלמה התשובה השבויה הואת מנגד עני הדבדול של מהרי"ך בכל ר' לא אנוי ליה, הוא זכאי כל רבני תימן עד היום. בפרט אם אכן היא נשלחה לתימן, הרי ומרה"ץ ומרה"י שמקרי שזנו בזה אחרי כמאה וחמשים שנה, על עלה על דל שפחתתיהם סברא זו, ולא מקורה שהיה משנות הרמב"ם. והא כיצד תמקוּת נוספות ממנה.

אבל באותו כתב-יד עצמו, גילית גם את התשובה העגומה לפליאה זו. באותו מקובץ מופיע גם כתב-יד של מהר"ם בשיירי, מחכמי תימן, והוא מסיים בסופו: "שילקא לה מסכת חלויו בס" ד במעלי שבא, תמשה וימין לירח אודי, שנת אתתקפ"ש שנין לשרי, במאנת אלוורבה, וזכא פ' דאלף אלוקת, דלח' ותרונם. בעיר רחבה, והיה בזה הנומן שלטון) ומהפך באשה, אלדי (אשר-) במלכותו על ארץ תימן, הרקעה פסע ואשמנה, ועיניה ישראל ונעיהם ופיהם בכל הקמוטות עד לאין קץ. הרהמן ירעע ממנו ומפל אויבי ישראל וכו'. קפרא אבנר ברו הרשוני - הוא כינויו המפורסם של מהר"ם בשיירי".

הרי שבזמננו פוחדו היהודים על כרחם בכל מחבי ארץ תימן פיזור גדול ועבוס, מעט בכל מקום, וזה מקורבו, בידו שלפני העלייה לארץ ישראל על כנפי שמים, שהייתה בשנת תש"ט, חייבת מקום לשיבוש, כי יש אומרים יותר משולשת אלפים שיבוש. מעתה אין תאמץ לשאול, כי כשתתפזרו היהודים, תתפזרו ממילא עממה גם ספריהם, וכנראה הספר שהיה הגיע למקום בידו ונכשו. ואילו היה רבינו מהרי"ך רואה תשובה זו היה שש ושמח לקראתה.

ש. להלכה, האם גם כהיום מוספיק בני תימן על ההיתר? פניתי בשאלה לידידי רבי פ' גראדי שליט"א, שעוב את תימן בארד תיש"ח ומתגורר כיום בארה"ב, לידע איך המציאות כיום בתימן, והשיב לי כך:

"ידוע הדבר שהגויים הראשונים בתימן עדיין נרגמה לאכול 'תחמיר', והוא עשיר מִחֶלְבֵי בהמה ששטחו אותה. ולפי השערתנו אין מעריבים מצויה בתבנית, ויעקר מכירה שייך בה ולא בתחמיר. לכן חוקק העניין ככל העולה בידם לפי מה שנסמלת להם באותו רגע, קשר לומר שכל שאינם מעריבים תחמיר כסבתם. אך כרעות הדבר שאין הגויים מקפידים שאלה לרוב, ומעשה היה שהתברר ליהודי שהגוי מכרו לו סמנה כבלי של תחמיר".

ש. האם יש מקור יוטר, החמאה או החלב, כפי מבנתו של הרמב"ם, חביב לנו למכור "תחמיר" בתבנית, אלא בעל הבית לוקח חֶלְבֵי מִחֶלְבֵי ששים, ובני ביתו ממשלים אותו ועושים ממנו תחמיר. אמנם החמאה מצויה בתבנית, ויעקר מכירה שייך בה ולא בתחמיר. לכן חוקק העניין לקבוע מה המחיר של תחמיר, אולם, ברור שהחמאה יקרה יותר. ומכל מקום, המאת בעל הפרה (הנקראת סָקֵן בלָדְי), עולה יותר מחמאה המבואר ממנוכר ומסכרת בתבניתו.

אילן שמתפאר בשורשיו

מרח האגון רבי יצחק רצאבי שליט"א בראיון למורה לצמא

הרי אחת מאבני הדרך המלוות את דרכי פסיקתו היא השאיפה לשמור על טהרת העדה, במנהגיה, בהלכותיה ובהליכותיה.

בתימן לא היה 'אמצע'

הגאון שליט"א, שכבר נולד על אדמת ארץ ישראל, מספר לנו בשיחה מרתקת וראשונה מסוגה מה היה הרקע לשאיפתו זו: תימן הייתה המדינה הצנועה ביותר בעולם, זה היה ידוע גם בין האומות. יהודי תימן גדלו והתחנכו בעולם שמרני וסגור, אפילו הגויים ידעו שאין אמצעי - או מצב שבו היהודי חרד לדבר ה', או הוא גוי, הנחשב למופקר גם בעיני השכן הנוכרי. לא ייתכן שהיה יהודי שיחלל שבת חייו או לא יתפלל בבוונה. זה לא היה כמעט... לכן כשעלו ארצה, ונתקלו לדאבונו באנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, מכל הסוגים ומכל ארצות המוצא, הם נדהמו למראה עיניהם, התבלבלו, ולפיכך השתנו עליהם סדרי בראשית. רבני עדת הקודש תימן, וביניהם אבי מורי הגה"צ רבי נסים זצ"ל, שהיה הדור ה-11 בשושלת רבנים מפוארת, לא יכלו לעכל את המחוות הללו. רבים מהם הסתגרו בבתיהם, והשילו מעליהם את עול ההנהגה, לו היו מורגלים בארץ מולדתם. היו גם כאלו שלא החזיקו מעמד; אחד מרבני תימן הנודעים החזיר את שגמו במיתת משיקה, מגודל הכאב למול ההפקרות שהייתה כאן, זאת על אף שהגשים את חלום חייו לעלות ארצה... המצב הכאוב הזה ששרר בארץ דחף אותי לקום ולעשות מעשה.

עד כמה הייתה לאביכם השפעה על דרך החינוך שלכם?

עיקר התורה שקיבלתי בצעירותי היה מאבי, ממנו שאבתי את ההשתוקקות

בשערי עיר התורה והחסידות בני ברק, כמו הייתה המזווה של העיר החרדית, נוצצת ופוחתת הקהילה המפוארת של עדת תימן, שמתרכזת סביב מוסדות יד מהרי"ץ. מי שעמד בראש הקהילה הוא הגאון הצדיק רבי יצחק רצאבי שליט"א, בעל שולחן ערוך המקוצר - ספר שהפך בשני העשורים האחרונים לאבן יסוד באלפי בתים של עדה קדושה זו, שעלתה מתימן בגלי העלייה השונים, והפריח רוח של גאות דקדושה לבדוק במורשת המפוארת מבית אבא.

לקראת היום הקדוש בשנה, יום הכיפורים, שכל מהותו טהרה וקדושה, נקיות וזכות, זכינו להתקבל בבעוננו הצנוע של גדול פוסקי תימן, הגר"י רצאבי שליט"א, שלצד היותו תל תלפיות להמוני בני העדה הקדושה בהלכה ובהשקפה,

התורה הייתה עיקר החיים בתימן, ואל המסורת המפוארת הזו עלינו לחזור < שיחה ראשונה מסוגה, נדירה ומרתקת, עם גדול פוסקי יהדות תימן, מרח האגון הצדיק רבי יצחק רצאבי שליט"א, ראש מוסדות 'יד מהרי"ץ' ו'פעולת צדיק' ומח"ס 'שולחן ערוך המקוצר' לעדת תימן < מסורת בטהרתה

לפני יותר ממאה וחמישים שנה היה תלמידו חכם מפולניה, רבי יעקב ספיר, שחיבר את הספר 'אבן ספיר' (קיבל הסכמות מגדולי דורו, ביניהם המלבי"ם). הוא היה שד"ר, והגיע עד תימן, שבאותם ימים הקהילות היהודיות בעולם לא ידעו מה קורה בה. בספרו הוא כתב על יהדות תימן ומנהיגה (פרק כה, דף נו ע"א): "קריאתם בההל מתוק לחך ונעים לאוזן. מהן קורא בנעימה חצי פסוק, והקהל עונים פה אחד קול אחד 'הללו-י'. וכן אחר כל חצי פסוק בשפה ברורה ובענימה קדושה, קטון וגדול מצלצל אוזניים ועונים ק"צ פעמים 'הללו-י', כנגד שנותיו של אהרון וכו'. ומנהג זה כבר נוכר בתלמוד (סוכה פז), מקום שהנהגו לכפול וכו' עונים אחריו וכו'".

היינריך קיסר והכנסייה שבנה

היום הקדוש ירוסו כנפיו בעוד ימים מספר, והגריי רצאבי שליט"א בורר דברי סטוריה על עם ישראל, ערב התקדש החג, כן, ויש קשר ליהדות תימן...

הרב שליט"א: "חז"ל אמרו (תענית כו, ב), לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהם בנות ירושלים יוצאות... וחולות בכרמים, ומה היו אומרות, בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בניו תן עיניך במשפחה, עייש. רבים שאלו, אך ייתכן מעמד כזה של מציאת זיווגים דווקא ביום הקדוש שבנה?

היו מחכמי תימן, כמו רבי אברהם בן שלמה, שחי לפני שש מאות שנה, שסברו כי מדובר דווקא על חמישה עשר באב (כתב בשם רב שרירא גאון ורב היה גאון), אך בפשטות נראה כי זה היה גם ביום הכיפורים, ועל אף שהגניסואיו הם ערך

היו גם אנשים פשוטים רבים בתימן, אך החזון איש' כבר אמר, שהעדה היחידה שאין בה כמעט עמי-ארצות היא עדת תימן!

מהאריז"ל, ובכל ליל שבת שרים את הפיוט "בר יוחאי". הכלל הוא, שקיבלנו מנהגים של קדמונים, וגם מאוחרים יותר, אך רק כחוספת למנהגים קיימים, כמו פיוטי "לכה דודי" ו"בר יוחאי", התרת נדרים בערב ר"ה ועוד. לעומת זאת, מנהגים שסתרו את המקובל לנו - לא קיבלנו, או קיבלנו בשינוי מסוים. לדוגמה, את סדר העבודה ביום כיפור אנו אומרים רק אחרי תפילת מוסף, כי שליטתנו אמירתו באמצע חזרת השי"ץ היא הפסק. מטעם זה אנו גם לא אומרים "יצרותי" בחזרת השי"ץ.

בעולם התורני מפורסם שקהילת תימן היא מהעתיקות, אולי העתיקה ביותר בתבל, כי כבר בימי בית ראשון הגיעו לשם יהודים.

נכון, ואכן יש לנו עד היום מנהגים שמקורם בגמרא, שלא נהוגים היום בקהילות אחרות. לדוגמה, אצלנו אומרים את ההלל כמו בזמן המשנה, ששי"צ אומר פסקה-פסקה, וכולם שומעים ואינם אומרים עמו, רק עונים אחריו בכל פעם 'הללו-י', עד שנמצא שעונים בכל ההלל ק"צ פעמים הללו-י.

ואת הכמיהה לחדש את עטרת תפארת יהדות תימן. שנים רבות, הן בילדותי, הן בימי בחורתי - לצד לימודי בשיבה קדושה - והן אחר כך, ישבתי ולמדתי בפניו, וכל שיגו ושיחו היה תורה ויראת שמים, ויהדות תימן. אני זוכר שבשנותיו האחרונות דיבר פעם על אופי המעמד של הכנסת ספר תורה בתימן. "איזו התלהבות, איזו יראת שמים, לא היה תואר התורה אלא בתימן" - התרגש. תמיד היה מונה את ההבדלים במנהגים ובהלכות, ומה בניתי לעצמי את תורת העדה ומסורתה. זה היה הבסיס לחיבור שזכיתי להוציא לאור עולם - 'שולחן ערוך המקוצר'. נפלאות דרכי ההשגחה העליונה, כי כמובן זה לא היה מתוכנן מצדנו.

תלמידיו של הגריי רצאבי אומרים לנו, כי מלבד היניקה מבית אבא, שהייתה העיקר והיסוד בבניית אישיותו של הן, היות שהאבא התחכם בשולל גלימתם של כל גאוני תימן בדורות עברו, הרי הגריי שליט"א יצק מים גם על ידי חכמי העדה וזקניה במשך עשרות השנים האחרונות, הן מנוסח 'שמיני והן מנוסח 'בלאדי', וכן היה תלמידם של גדולי ישראל משאר העדות. הגריי שליט"א נמנה על ה'בלאדי'.

מתוק לחיך ונעים לאוזן

ידוע שבעדות המזרח מוסקים לפי שיטת השו"ע, ואילו האשכנזים קיבלו עליהם את פסיקות הרמ"א במקום שחולק על השו"ע; האם אפשר לומר שהתימנים קיבלו עליהם את פסיקות הרמב"ם?

אין חולק שעדת תימן מזוהה עם הרמב"ם יותר מכל עדה אחרת, אבל לא קיבלו את כל פסיקותיו, אם כי רוב המנהגים מקורם ממנו. אנו פועלים לפי שיטת מהרי"ץ, שנתקדש ונערץ כגדול פוסקי תימן, ונחשב לאחד מגדולי הפוסקים האחרונים. מהרי"ץ ארגל את יריעת המסורת של יהדות תימן כך, שהמנהגים התקבלו מהרמב"ם וההלכות ממרוך היתב יוסף. כמובן, בכל כלל יש יוצא מן הכלל, כי יש מנהגים בתימן המבוססים על שיטות אחרות - יש משאר הראשונים, ויש שמקורם לא מפורש בשפירים הנמצאים בדיני כיום, אך ניכר שבהם ביסוס ואמת.

תימן הייתה מקום מבודד יחסית, מיתר קהילות ישראל. האם התקבלו בה מנהגים שהיו מקובלים בתפוצות ישראל?

בוודאי. לדוגמה, גם אנוחנו ערים בליל הושענה רבה ובליל שבעות, מנהג שמקורו

מאורה של תימן

היו עסקנים שחששו לשלב את עולי תימן בישיבות, כיוון שיש להם מסורת אחרת. אמר להם הגר"ז מבריסק: "אל תדאגו, למסורת הם יחזרו בעתיד, כעת הזמן להציל אותם". בס"ד מתחילים לראות שנובאות מתגשמות.

לדמותו של המהרי"ץ זצ"ל

היה שנתחבב כאן רבני תימן, גדול כל הדורות בתימן, הן לפניו והן לאחריו, היה המהרי"ץ - הגאון המפורסם רב בנין מהרי"ר יחיאל צאלח זצ"ל, שמוניטין יצאו לו כבר בחייו. היו ענקי רוח בכל הדורות, אבל מנמים קבעו ספריו ופסקיו יתקבלו ללא עוררין. אחד מספריו הנוגעים הוא שו"ת 'פעולת צדיק', הכולל פסקים וחיידושים שבברכה ישרה, בפלפול ובבקיאות, אשר השיב לשאלתי מכל קצוות תימן. "אין עוד ספר בסגנון הזה ובצורה הזו. אבל זה לא רק הגדלות בתורה שהשתקפה בו, אלא גם שמירת המסורת בטהרתה רשומה על שמו" - אמר לנו הגר"ז רצאבי שליט"א, שהקים מוסדות תורה מפוארים על שמו.

הוא היה גם אב בדין, והשיב לשאלתי בכל ארבעת חלקי השולחן ערוך, אין נושא שלא נגע בו. על אף שהודפסו ממנו חיבורים רבים, בכל זאת העיד שרבים מכתביו אבדו לו. הוא היה גם מקובל גדול, ורבים ממנהגיו מקורם בתורת הגוסתר. במשך השנים באו לתימן יהודים רבים מארצות המזרח, ומסורת יהדות תימן הייתה עלולה להשתקע. המהרי"ץ החזיר את מה שהתבלבל והשתנה, וביסס את מסורת יהדות תימן המקורית. מנהגים רבים שקיימים כיום אצל התימנים, מקובלים בזכות אותו צדיק.

כשאנו מדברים על מסורת, מתבטא הרב רצאבי באבא: "רבים מני העדה כאן בארץ ויתרו על ה'סימנים', הפאות - שהיו מקובלות אצלנו מדורי דורות, נכון, את המלבוס החלפנו, היום אנו לובשים כמו כל היראים והחרדים לדבר ה' שסביבנו, אך על מה ולמה לא השאירו את הפאות, שאבותינו כיה מסרו את נפשם בעבורן? על הישיבות לקבל את בנינו עם הפאות, זו תפארת העבר וזוהי העתיד".

במקופתו לא התפרסם המהרי"ץ מחוץ לגבולות תימן, אם כי היום הוא נערך ונקדש בכל שדרות העולם היהודי. "מין הגר"ח קנייבסקי אמר לי, שניכר מספריו שהיה אדם גדול מאוד" - אמר הגאון שליט"א.

'שולחן ערוך המקוצר'

מי שאחראי בדרונו למהפך שמתחולל בקרב עדת תימן בחזרה למסורת, הוא במידה רבה לא אחר מאשר איש שחינו, הגר"ז רצאבי שליט"א. הגר"ז החל לחבר לפני שנים את חיבורו 'שולחן ערוך המקוצר', אשר מונה כיום שמונה כרכים. בתחילת ימינו רבים מהוהו החיבור אבן יסוד ופסיקה, כשהוא מונחה ומתנהל על פי תורת המהרי"ץ. הרב עצמו אמר לנו, שעד חיבור הספר - היו גם מרבני תימן שדיברו על תימן כמי שמתפרקים על משהו שחלף, היו גם כאלו שכתבו על תימן בלשון עבר, כמי שמספידים ומנציחים משהו שנעלם. ברך ה' הייתה לנו ס"ד מרובה, הספר הזה הפיח חיים בצמרות הישיבות, ויהדות תימן התעברה מאפרה, על כל מנהגיה ומסורותיה.

בצפונות אצל משפחתו ומקורביו היה הרב, שהחתן יקדש את הכלה גם בכסו של יו"ק, כפי נוסח שנובא באוניהם והיה מקובל תמיד ביהדות תימן. מנהג נוסף הוא, שהנשים עומדות בחופה מעבר למחיצה אטומה, כמסורת השנים. מנהג זה מחלחל היום יותר ויותר בקרב בני העדה.

הרב מונה בפנינו מספר מנהגים יקרים הנוהגים בעדה: אצלנו נוהגים לברך "לישב בסוכה" בכל פעם שנכנסים לסוכה! זה על פי שיטת הגאונים והרמב"ם, וגם החזו"א והגרא"ח נאה הלכו בדעה זו. פעם הייתי אצל הרב"ש דבליצקי שליט"א בסוכות, וביקשתי ממנו מחילה, כי עליו לברך תחילה לישב בסוכה, כיוון שאני נכנס לסוכה. אמר לי הרב: "אדרבה, תוציא גם את ידי חובה, גם אני נהגתי כך כל השנים, ורק לאחרונה התעוררו לי כל מיני חששות והפקסות..." יש בזה חינוך רב לשמחה והתרגשות במצווה. בניין האתרוג - האתרוג התימני ידוע כי הוא בודאי אינו מורכב, כיוון שאין בו פלחים. הסימן לזה שאינו מורכב כי הוא מסוגל לגדול עוד ועוד, כמו שמצאנו אצל רבי עקיבא, שנטל אתרוג על תפיו. אצלנו גם אודים את ארבעת המינים ב'הדס שוטה', דהיינו, חוץ משלושת ההדסים הכשרים היו מוסיפים מסביב הדסים שוטים, להידור מצווה.

הרב מוסיף, שבתימן היו נוהרים לדבר בלשון נקויה. אם בהמה נטרפה, הרב הופסק לא היה אומר: זוהי טריפה, אלא 'ברוך מקדש ישראל' (עיין בעניני יצחק על שו"ת המקוצר לא טריפות אדם, כט).

נוף בתימן

נאצל וקדושו בעם ישראל, עדיין קשה הדבר. יש כמה תירושים נפלאים לכך. ראיתי ביתפארט ישראל שמדובר בשיח של כנסת ישראל לקב"ה. 'בחורי' - הכוונה לקב"ה, שנקרא בשיר השירים 'בחור כארויס': תראה, בורא עולם, איזה עם אתה בוחר לך, אל תיתן עיניך בוני, באותם גויים שכלפי חוץ מתנהגים בצניעות ובויופי, כי אצל הגוי הכול חיזוני, בשל מניעים אישיים, אך אצלנו, אצל כלל ישראל, מדובר ביופי פנימי ונאצל. אנו אומרים לקב"ה, שא עיניך וראה את עמך ישראל, שתוכס כבר.

הגאון שליט"א מוסיף ביאור משלו: יש סיפור ממוסר על היירד הרשע, קיסר גרמניה מלפני מאות שנים, שבנה בניין מפואר מאוד לכנסייה. הבנייה נמשכה שנים, והושקע בה הון רב. כשהושלמה המלאכה, קרא הקיסר לרבו קלונימוס מבעלי התוספות ואמר לו: שלמה המלך מתפאר בבניין היפה שבנה לבית המקדש, תראה מה אני בנית, מה ההבדל ביני לשלמה המלך?... הגיב רבו קלונימוס: יש לי תשובה להשיבך, אך חושש אני. נשבע לו הקיסר במלכותו שלא יאונה לו כל רע. התעניין רבו קלונימוס: כמה פועלים עבדו בכנסייה? מנה לו הקיסר כמה עשרות. השיב לו הבריק: אצל המדיק - כיוון שאין בו כתוב (מלכים-א, ה): "שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר, לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על המלאכה, שלשת אלפים ושלוש מאות הרודים בעם העושים במלאכה!" וכן מנה בפניו את ההון הרב, פי כמה, שהושקע על ידי שלמה בבית המקדש.

המשיך רבו קלונימוס: אך לא זה העיקר. כתוב שם (דברי הימים-ב ז): "ולא יכלו הכהנים לבוא אל בית ה' כי מלא כבוד ה' את בית ה'. להבדיל, כאן בכנסייה, מה ימען ממך להכניס לבית תיפלתך חמור מלא בטינופת?!...!" נאלם הקיסר דם, והצליח לומר רק: לולא נשבעתי לך, הייתי מתני ראשך מעליך...

לא רק הפאר החיצוני

רבנו קלוגימוס התכוון למור לקיסר, שאכן בית המקדש היה מפואר מבחינה גשמית, ולכן אתה חושב שאפשר חלילה להשוות אליו את הכנסייה, אך לא רק מבחינה חיצונית אינך צודק, אלא עיקר שבעיקרים הוא, של כל חשיבות בית המקדש התבטאה בהשראת השכינה שבו.

בדרך זו נראה לי בסידי לפרש, שכנסת ישראל אומרת לקב"ה: אל תיתן עינך בנוי, נכון, גם הנוצרים והמוסלמים בונים בתי תיפלתם בפאר ובעושר, אך אין בהם כל תוכן, ורק תן. עיניך בכנסת ישראל, העומדים ביים הכיפורים בבית מקדש מעט, תראה את הכוונה הפנימית שאצלם, תראה את הלכ והנפש. זו הזכות שעומדת לישראל, השראת השכינה שבהם.

מאור יהדות תימן שליט"א מעניק לנו אמרה נאה נוספת: "כל ימי תמהתי, מדוע סיבב השי"ת את צום גדליה שיחול בעשרת ימי תשובה, הרי צום זה קשר לחורבן המקדש, ואילו יום כיפור מיועד לטרהרה ולכפרה, ואמרתיה הלוא דבר הוא. עד שעלה ברוחני, כי הנה האלואן שהחזיק בצום גדליה בא בשל הגאווה והקטנה של ישמעאל בן מתניה, שהיה מזרע המלוכה, בגדליה בן אחיקם, שהתמנה למנהיג שארית הפליטה, על אף שנמנה על השכבה הפשוטה בעם. מתוך קטנה - אירע רצח זה, רח"ל, בעיצומם של עשירי נמצאות למדים שנבעשש"ת, שבהם שני שבים בתשובה על עבירות שבין אדם למקום, אל לנו לשכוח את העבירות שבין אדם לחברו.

אילו מנהיגים ייחודיים לעדת תימן ביום הקדוש?

יש כמה מנהיגים, נזכיר רק לדוגמה: הנוה בל הפצות ישראל לומר את פיוט "כל נדרי" עם התקדש ליל החג, וידוע שההתעוררות בו גדולה. אצלנו, על אף שהמרה"ץ כתב בסידורו על כל נדרי: "יתן קולו בבכי על גאולתנו ופדות נפשנו, שקב"ה אמר או שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי יאמר לי ליי - שהתעוררות וההתרגשות באות לילי בטיבו יותר בפיט שאנו אומרים קודם כל נדרי, פיוט רווי גענונים וכיטופים לקב"ה. זה פיוט מרבנו ששון הלוי (לא ידוע שהוא מבני תימן דווקא, אך רק אנו התימנים אומרים אותו), ומהרה"ץ כותב שאומרים אותו "ברעד ובהכיה קודם כל נדרי". הפיוט הזה, המרגש ביותר בתפילת יום כיפור, מתחיל במילים: "יראים שלחנו לבקש מלפניך על עולמנו ומעלם, למען אלקי עולם ראה עניים ועומס ולא ישוב דך נכלם, שואלים ממך סליחה בנפש גדל ושחה למענך".

האימאם הציץ והתפעל

אנו רוצים לשאול את כת"ר שאלה, שבוודאי מנקטת אצל רבים, בעיקר לאור ההידרדרות שעוברת על העולם בשנים האחרונות: הרי יהודי תימן מעולם לא

מחויץ למחנה

לקראת היום הקדוש מבקש הגאון שליט"א לעורר על געג המכשירים הטכנולוגיים הפסולים: היום ברור לכולם שצריך להתרחק ממכשירים אלו כמטחוויו קשתי! איני מאשית מונע מאנשים להיכנס לביתי עם מכשירים כאלו. מכשיר כזה לא נכנס אליו הביתה אפילו לרגע. גם נתמן ביתי, הממשמש בקודש, שעומד בקשר עם אנשים רבים, לא מחזיק מכשיר כזה. לצערנו, יש אנשים שמורים היתר לעצמם להחזיק דבר טרף כזה. עלינו לזכור: מקומם של המכשירים האלו - מחויץ למחנה! וביערת הרע מקרבך והיה מחניך קדוש.

ליקו דבש בין שכניהם המוסלמים, גם הם עברו צרות ורדיפות, ובלל זאת נשמרה אצלם מסורות שנים כה רבות, ויצאו מהם גדולי עולם. מה סוד ייחודיותם?

בתימן אהבו את התורה האופן מופלג. התורה הייתה מרכז החיים, כולם השתוקקו ללמוד עוד ועוד. אמר: אחד מוקני תימן שעלה ארצה, וראה את הכמות הענקית של ספרי הקודש, אמר: אילו היו לנו כל הספרים הללו בתימן, היינו כולנו גאוני עולם... כל ספר קודש, כל תיבה של לימוד, היו חביבים ביותר בעיני יהודי תימן. היו גם אנשים פשוטים רבים בתימן, אך החיון אישי כבר אמר, שהעדה היהודית שאין בה כמעט עמי-ארצות היא עדת תימן! רובם ככולם היו יודעי ספר, כולם השתתפו במעשרי תורה, ומכיוון שהמדינה הייתה סגורה ומבודדת גם מבחינה רוחנית, היו במידה מסוימת על מי מנוחות. גם כשעסקו במלאכה, תמיד ידעו שהעיקר זה התורה. הרבנים והדיינים בתימן לא התפרנסו ממלאכת הקודש, אלא היו עוסקים ברנסתם, וביתר הזמן למדו או הורו הלכה. אני חושב שהסיבה לכך היא שהקהילות היו עניות, ולא הצליחו להחזיק מספן את הרבנים. בכל סעודה נאמרו דברי תורה, ותלמידי החכמים היו מנהיגי הקהילות, הכבוד, היקר והערך שניתנו לתורה וללומדיה - החזיקו את יהדות תימן.

יש סיפור נודע, שהאימם, מלך תימן, הבחין פעם בשואלים הרבים שצבאו על

פתח ביתו של הרב הראשי, ושם לב כי היהודים מגיעים גם ממוחוזות רחוקים, ממה שכלל לא היו נתונים תחת שלטונו. הוא התפעל ואמר לרב הראשי: אתה שלט על שטח נרחב יותר מאשר שלי... יהודי תימן קיבלו את התורה כסמכות-על. בעיר צנעה הבריה התרכזה גדולי יהדות תימן, שם גם תפס המהרה"ץ ישיבה, ובלל מקום שהתעורר יכוח הלכתי בין הרבנים, על שלשות גיטין או שחיטה וכדומה, היו הללו מרצים את שאלותיהם לצנעה. היה זה כעין סנהדרין, תורה מסיני. כל יהודי תימן, ללא יוצא מן הכלל, קיבלו את מרותם, מתוך יראה שמים ואמונה תמימה וישרה.

דווקא לכן פקד אותם המשבר הגדול בהגיעם לארץ. יהודי תימן היו נודעים בישרותם ובתמימותם, שלא פגעו כלל בפקחותם, ופתאום הם ראו אנשים שמסוגלים לרמות ולהתנחל לא ביושר... בנוסף, היה משבר גדול בתחום הנוער; שליחי המדינה פיתו את יהודי תימן לעזוב מאחוריהם את כל נכסיהם, הם באו לכאן ריקם, בלי רכוש ובלי ממון, להם עזור וללא תומך, והתנאי לפרנסה היה החזקת כרטיס של המפלגה הימנית. היו פעילים חרדיים רבים, כמו הגר"י גלינסקי זצ"ל ותלמידים משיבת פנינו, שהצילו נפשות רבות מקרב יהדות תימן.

היו עסקנים שאמרו להגר"י מבריסק, אולי אכנונו טועים ששילוב הצעירות התימנים ביישובות, כיוון שיש להם מסורת אחרת. אמר להם הגאון מבריסק: אל תדאגו, למסורתם יש יחזור בעצמם בעתיד, כעת הזמן להציל אותם. ברוך ה' - מסיים הגאון בסיפוק - מתחילים לראות שבנותא מתגשמת.

לא לבייש את השורשים

לסיים משגו הרב את ברכתו לרבנות הקוראים:

לקראת השנה החדשה צריך להתעורר ולחזור לשורשים של אבותינו, להיות קשורים אליהם כשרשרת השוורה בחוליות. זה החיבור שלנו להר סיני, כך יכלים אנו להעיד כי "בינים אנו לה" אלקוני.

עיקר שבעיקרים הוא ללכת בדרך הקדושה והצניעות, מתוך יראה שמים, אמונה פנימית ושפה נקייה וקדושה. בתימן היה נהוג כבזמן חז"ל, ששם שמים היה שבור על פיו. אם היה קורבן משוחר לאדם, הוא היה אומר: חטאתי לה, וכך בכל עניין. היינו מדברים עם הקב"ה, אני זוכר את מורי אבי זצ"ל, אם הפינה רוח קריה את החוס, היה אומר: יהי רצון שהרוח הזאת תמשך... היו מדברים עם הקב"ה, ומקיימים "שיותי ה' לנגדי תמיד" כפשוטו. חזק את האמונה שלנו ואת השורשים, כדי שהם לא יתקיישו בענפים, וכך תבוא על כולנו שנה טובה ומבורכת. ■

צילום: יוסי רוזנבוים

מדור זה מוקדש לזכרו ולעיני של ידידנו הבלתי נשכח, הרה"ג רבי ישכר דב רובין זצ"ל בעל יצירת הענק "טללי אורות"

"והדי גואב" של הרמב"ם

במשך מאות שנים היה מנהג של עדת תימן, שרוי בתעלומה מסוימת - עד שנגלתה תשובה בכת"י מאת הרמב"ם, אשר שפכה אור חדש על הסוגיה. כתמיד, מובאים הדברים לא להלכה ולא למעשה אלא להגדיל תורה ולהאדירה

באביבוס". כיוצא בזה - מציין מהרי"ץ - גם בענייני טריפות נהגו להקל נגד הרמב"ם מטעם הפסד "שאינן הגויים בכאן אוכלים משחיטת הישראל".

ממילא "דאו הראשונים מעיקרא לסמוך על החולקים [-על הרמב"ם] הסוברים דסתם כלי גויים אינם בני יומם". וכך מלבר "פרושים" שמשכו ידיהם מן החמאה, צרכו כולם את החמאה - מלבר בימי הפסח שאז פרשו כולם מחמאה זו. בתשובת מהרי"ץ זו התפלפלו חכמי תימן, והיו שיצאו לסתור, ואחכ"ל.

בקובץ תורני 'דברי הפני' (י"ו ל"ע" בית ההוראה 'פעולת צדיק') - גיליון ז', ב"שכ"ח לשתרות - הסידר הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, את הלוח מעל תשובה חדשה מאת הרמב"ם, שהייתה טמונה תוך קובץ כת"י ישן נושן מגנזכי חכמי תימן וזע"א, והיא תשובת שאלה לרבינו הרמב"ם וצוק"ל בעניין גבינה וחמאה שליגויים, שלא נודעה ולא נידונה ולא נזכרה בשום ספר.

התשובה היא חלק מקובץ כת"י למורה"ר יוחנן (זכריה) מזרחי וזע"א מגדולי חכמי

וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם (יא, מד)

במשך מאות שנים היה מנהג של עדת תימן, שרוי בתעלומה מסוימת - עד שנגלתה תשובה בכת"י מאת הרמב"ם, אשר שפכה אור חדש על הסוגיה. כתמיד, מובאים הדברים לא להלכה ולא למעשה אלא להגדיל תורה ולהאדירה.

***

במשך כל הדורות נהגו בתימן לצרוך חמאה שנתבשלה על ידי גויים. דבר זה עומד לכאורה בניגוד לרבינו המפורשים של הרמב"ם (פ"ג מהל' מאכלות אסורות ט"ז) "החמאה שבישלו אותה עכו"ם אסורה משום גיעולי עכו"ם" - ומי בגולת תימן יתייצב נשר "הנשר הגדול"!

על מדינה זו כבר ישב גדול פוסקי תימן, מהרי"ץ בשו"ת 'פעולת צדיק' (ח"ב מצעע סימן ק"פ) ותוכן דבריו שהיות וברדין זה הרמב"ם הוא יחידאה "וכלוהו רבונותא פליגי בהא", וכיוון ש"שחייתם תלוי בוה, ואי אפשר להם בחמאה שלייהודים מפני העוני, ואחד מאלף יוכל לגדל לו פרה

דבר והיפוכו

"יין ושקר אל תשת" (י, ט)

משל למה הרבר רומה - אומר הגאון רבי שאול בין זצ"ל מקראקא בספרו 'אשכול ענבים' - לא ובן שנקלעו לפונדק דרכים, והגישו בפניהם בשר מאור מתובל שריוהו נרף למרחק. הבן הבחין שאביו מסרב לאכול והוא תמה בפניו: "אביו ראה ריח בשר הזה כריח השרה אשר ברכו השם - ומדוע אתה מונע מהאכילה?" ויען אביו: "דע בני: כי הבשר הזה מסתמא הוא בעצמו מוסרה, ויִשָּׁן כמה ימים, כי לולא שהוא טרוח לא היה כל כך מתובל בתבלין?" והנמשל?

אתה רואה את החברה מתהוללים. צוחקים. שותים יין. אתה הוא שמתחת להכל מסתתרת עצבות עמוקה עד מאוד. אלמלא זאת הם לא היו זקוקים לכל-כך הרבה הסחות דעת מהחיים האמתיים: משא"כ הישרים והצדיקים שאינם זקוקים ל"דלק" חיצוני שניתע עבורם. את השמחה הפנימית.

וברומה למה שהתרחש עם מרן הגרייזן סלוביציץ זצוק"ל שבעורו ברחוב חלף בפניו אדם מבושש עד מאוד. התבטא משהו אודות ריחו הרע, ולאו-דו מכן הסביר שאלמלא היה ריחו כה רע לא היה נצרך לכמות כזו של בושש שתחפה על כך...!

נורא נוראת

י"א לתמוז בהם ננטממתם בם" (יא, מג)

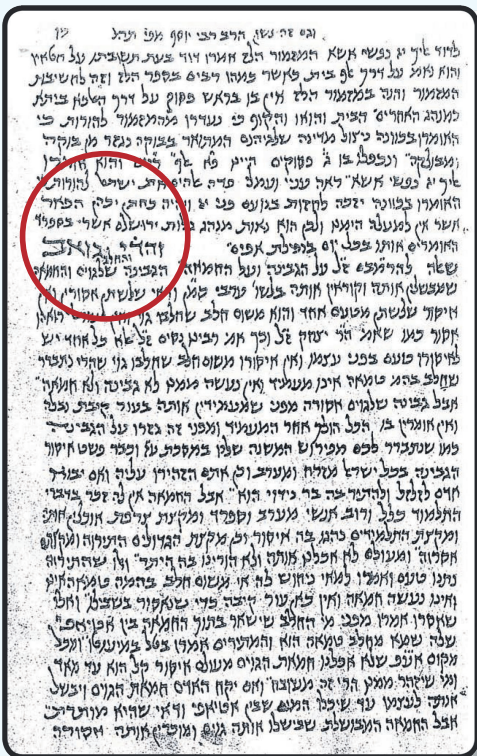
י"א תמוז רבי רבי ישמעאל עבירה מוטממת לבו של אדם, שנאמר ולא תטמאו בהם ונטממתם בם, אל תקרי ונטממתם אלא ונטממם" (יומא טז).

הורי בחור משיבת מיד, באו להתלונן על מצבו בפני הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל. הבן בעל כשרון. מצליח לקלוט לימודי חול וחשבון וכו', אבל בכל מה שקשור לתורה הראש שלו "תוסם" - בלא חיות ובלא חשק. אז אולי זה קשור לעובדה שביהדות תינוק לא יכלה האם להניק אותו, והאכילו אותו בתחליף חלב, שלאחר שנים התברר שיש בו חשש טריפות?

השיב להם שיש ללמוד אודות כך במקרה וזוהי וידוע של הורים שבאו בפני מרנא הגר"ע אייגן זי"ע והתלוננו כנ"ל והשיב להם שכנראה אכל בילדותו מאכל לא כשר. עכנה האם: אכל זה בלתי אפשרי - כל המאכלים בביתנו המה בתכלית הכשרות וההידור! לימים נודע להם שביאה חתונה בה שתתן נשכלו בטריפות כסעודה. חזרו ההורים להגר"ע א' לבקש תיקון, והורה להם לשלוח הבן לארץ ישראל לעמול בתורה מתוך הרחק, וכן עשו.

ואילו בענייני חול הצליח, ובעשה מנהל בנק בחו"ל - אבל בתורה לא קלט שום דבר. הדבר ציער אותו ביותר, עד שאינה השי"ת לידו את המעשה הנ"ל ממרנא הגר"ע"ו, ואז נזכר שבאותו חג שבועות כשחזר לביתו שיהי כרוח עם נעדים גויים, והם האכילוהו טריפה! אף על פי שהיה מרן שר התורה שליט"א לצום פעם אחת וכי הוא קושש וקשה לו הצום, ולקבל עליו החיים והלאה להקפיד מאד על הידורי הכשרות, ויועיל לו לתשובה.

והן אמת שהדבר נוגע לא רק למאכלות אסורות אלא גם בשאר עבירות וכגון ראיות אסורות, וכלשון אל"ה ביומא ביומא ה"ל יעבירה מטממת לבו של אדם. ומטו משימה דמון החו"א וצוק"ל שלא לקחת ילד קטן לרחוץ בים עם האמא אצל הנשים, ואף שהוא תינוק, כי מ"מ הדאיה שם מוקיה לו ומטממת את עיניו וליבו. הדברים היו לעיני מרן שר התורה שליט"א שאישר אותם, וציין שהם אדם בעצמו שמע כנ"ל מפי מרמן החו"א" (משולחן רבי אליהו ברוך).

תימן לפני כארבע מאות שנה, מחבר ספר המודיע על הש"ס שכבר יצאו לאור ממנו על מסכתות ברכות ופסחים. הקובץ כולל העתקות שלי-עניינים שונים, עד שהוא מגיע ליהודי גואז"ב" - [וזאת תשובת], ערביים שאלה הרמב"ם ז"ל על הגניבה וכו'. כל הרגיל וכו' רבינו בסגנונו ורבו והלך רוחו של רבינו הרמב"ם - מציין הגר"י ראבאי - ימצא שגם בתשובה זו חותמו טבוע עליה. מרגיין וחשוב לציין שכמה סימנים בגוף התשובה, מצביעים על כך שהיא נשלחה להולדת תימן. בהתאם לתנאים המקום והזמן - הבלדרים מהעתקות אחרות בכתב היד - ניתן ללמוד שגורות 'חמד באשה' הם שגרמו להעלמות התשובה החשובה מעיני החכמים שכן בתקופת 'מלכותו על ארץ תימן, הרבה פשו ואשמה, ועינה ישראל וציערם ופירדם בבל המקומות עד לאין קץ'. ממילא נתפרו עמהם גם ספריהם, וכנראה הגיע הספר למקום נידח ונשכח. ***

לעצם העניין, תשובת הרמב"ם קובעת כי, מן הדברים [המחזיר] של חלב ושל

חדש!

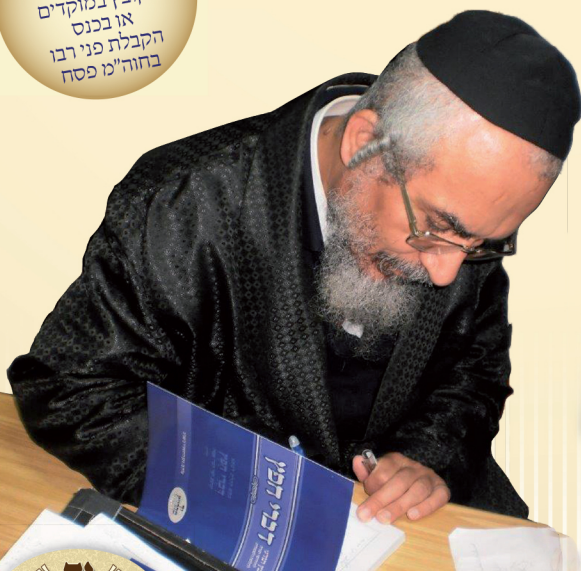
קובץ שמיני

הננו לבשר לציבור בני התורה שיחי
ולכל שוחרי התורה וההלכה,
על הופעתו לאור עולם של קובץ "דברי חפץ"
לחידושי תורה, להלכה ולמסורת.
גליון ח' ניסן ה'תשע"ז ב'שכ"ח

ובו דברים נפלאים מְגַנְזֵי רבותינו חכמי תימן נ"ע, אשר לא שזפתן עין הדפוס,
תשובות שהשיבו בהלכה חכמי ורבני בית ההוראה "פעולת צדיק" שליט"א,
חקרי הלכה ומנהג, דברי חכמה ומוסר.

יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ
בנשיאות פוסק עדת תימן
מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א.

מנויי שערי יצחק
"מנויים לחיים"
יוכלו לקבל את
הקובץ במוקדים
או בכנס
הקבלת פני רבו
בחור"מ פסח

בגליון:

מדור זכר צדיק לברכה

מתולדות הגאון והצדיק הרב נסים רצאבי זצוק"ל
ובו מאמר יושב בסתר עליון
מבנו מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
ומאמרים נוספים לדמותו ומתלמידיו ובני משפחתו

הוראות במסורת ק"ק תימן
הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל

ועוד עשרות מאמרים מרתקים
בכירורי הלכה ומנהג

יד
מהרי"ץ

י"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק | הזמנות מרוכזות בטל' 050-4140741 או ב: yad@maharitz.co.il

ניתן לקבל את החוברת במייל ע"י שליחת בקשה לכתובת המערכת d.chefats@gmail.com

הבית שלך בקהילה

565,000 ₪ החל מ-

לדירת 3 חדרים

מזכרת סוכה גדולה +
שפיטה ל-2 חדרים נוספים במלך היםר בניה

ההזדמנות לחיי תורה וקהילה, באווירה נעימה וקסומה לציבור החרדי בני קהילות קודש תימן יע"א בנושאות מרן הגר"י רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן 126 יחד עם מפתח עשיר, בסגנון בניה ייחודי ונוף מרהיב. ליווי משפטי ע"י יודעו ערר ר' שמעון אשואל ה"ר.

- קניינות מלאה
- מבטוח על רכוש
- מלך היםר
- קניינות מלאה
- מבטוח על רכוש
- מלך היםר
- קניינות מלאה
- מבטוח על רכוש
- מלך היםר
- קניינות מלאה
- מבטוח על רכוש
- מלך היםר

הצלחה אדירה בכנס היסוד להקמת קרית מהרי"ץ בעמנואל

הצלחה אדירה במעמד ההיסטורי של כנס היסוד להקמת קרית מהרי"ץ - הקריה התורנית לבני ק"ק תימן, הנבנית בעיר עמנואל ובערך במסגרת הילולת מהרי"ץ זיע"א, גאון רבני תימן ותפארתם • קרוב למחצית מן הדירות בפרוייקט כבר נמכרו.

ויידרשו סיוע.

ח"כ הרב יואב בן צור הי"ו הביע את התרגשותו הרבה למראה פריחתה ושיגשוגה של עדת תימן מיום עלותה ארצה ועד היום, ובפרט כעת בהקמת קריה חרדית איכותית לבני תורה בני קהילות קודש תימן, והביע את רצונו לסייע בכל דבר ועניין להצלחת הפרוייקט.

כמו כן נכחו במעמד ונשאו דברים ראש העיר עמנואל הרב עזרא גרשי הי"ו, היוזמים ומנהלי החברה, וכן עורכי הדין המלווים את הפרוייקט מרגע הקמתו, אשר הדגישו את הביטחונות והערבובות הניתנות לכל רוכש, וכן את הביסוס המשפטי והחוקי לכל הדירות שבפרוייקט.

בסוף הערב פנו עשרות רבות מהציבור שנכח במעמד לעמדות ההרשמה שאוישו בכעלי מקצוע מטעם חברת 'הרי זהב', וב"ה נרכשו עד כה כבר למעלה מחמישים דירות, וזאת בפרק זמן קצר מאד מתחילת הרישום. הדבר מראה על האמינות אותה רוחש הציבור לחברה ולעומדים בראשה, ולמתווי דרכה וצביונה של הקריה.

שליט"א שהאריך בנועם בביאור דרכו של מהרי"ץ וקבלת הוראותיו ובחזיון מסורת ק"ק תימן וסיים בהתווית הדרך לקריה החדשה שתהא מושתתת על אדני אותם מעלות שנחפאה בהם עדת קודש תימן, אך מבלי לגרוע ממנה מן המעלות המיוחדות שבשאר העדות. והתם בברכה מרובה לכל העוסקים במלאכת הקודש, ובראשם ראש העיר הרב עזרא גרשי הי"ו המתמסר בכל מאודו להקמת הקריה, הבעלים והיוזמים אשר נתנו חלקם במאוד להצלחת העמדת הקריה על תילה.

שר הפנים ויו"ר תנועת ש"ס הרב אדיה דרעי הי"ו, אשר השתתף במעמד זה לכבודה התורה ולחזיון הקריה החדשה, נשא דברים לכבוד הקהילה המפוארת בנשיאותו של מרן שליט"א, הטעמיד ומקים עולה של תורה ביהדות תימן, והרחיב על טיב הרכישה בקריה החדש בה במחיר הארנונה שמשלמים בירושלים על דירת רגילה, והאפשרות לקחת משכנתא על דירה רחבת ידיים במיקום נפלא. כמו כן השר דרעי הי"ו הבטיח כי משרדו ותנועת ש"ס יעמדו לימין הקריה בכל דבר שיצטרכו

במעמד מאות מבני ק"ק תימן, רבני העדה דיינים רבני קהילות מרביצי תורה ואנשי ציבור נכבדים, ובראשם מרן הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן ונשיא קרית מהרי"ץ בעיר עמנואל, התקיימה ההילולא המסורתית לגאון רבני תימן ותפארתם מהרי"ץ זיע"א (מרינו הרב יחיא צאלח), ובמרכזה מעמד היסוד לקרית מהרי"ץ. הקריה החרדית לבני ק"ק תימן יע"א ההולכת ומוקמת בעיר עמנואל על ידי חברת 'הרי זהב'.

נשאו דברים לכבוד המעמד הרה"ג רבי רונאל אהרון שליט"א מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' ואב"ד בבאר שבע, הרה"ג רבי משה רצאבי שליט"א מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' ורב קהילת 'פעולת צדיק' באלעד, והרה"ג רבי שלמה צדוק שליט"א רב בשיכון ה', והאריכו בגדולת גאון רבני תימן מהרי"ץ זיע"א ובזכות שצועדת יהדות תימן לאורו ובפרט הקריה החדשה המקמת על שמו שתהא מגדלור לשם ולתפארת.

במרכז הערב עמד המשא המרכזי איתו נשא מרן הגאון רבי יצחק רצאבי

נשאים מחוברים למסורת ולמנהגים

שערי יצחק "מנויים לחיים"

הצטרף עכשיו כמנוי חדשי לקבלת השיעורים השבועיים של מרן הגאון הרב **יצחק רצאבי** שליט"א - פוסק עדת תימן המתקיים מדי מוצש"ק בבית המדרש "פעולת צדיק" ב"ב. השיעורים כוללים עניינים רבים במנהגי ומסורת יהדות תימן, חידושי הלכות ואגדות, מוסר והשקפה, מעשיות ופרפראות ועוד.

בתרומה ע"ס 50 ₪ לחודש (בהוראת קבע, בציקים או בכרטיס אשראי), תקבל לביתך את חוברות השיעורים השבועיים, בצירוף דיסק לצפייה או להאזנה של שיעורי אותו חודש.

ניתן להירשם **מספיק מעשר**

כולל
מפתח נושאים,
מראי מקומות
וחלק השו"ת

לפרטים והרשמה:

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק,
טלפקס: 03-5358404, ישיר: 050-4140741.

ניתן להקדיש כל שיעור לרפואה והצלחה או לעילוי נשמת. ההקדשה תופיע ע"ג החוברת וכן בתחילת השיעור בוידאו